SULTANBEYLİ'DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

Osman AYDIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sosyoloji Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BOZOK

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Osman AYDIN' ın "Sultanbeyli' de Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Göçmenlerin Entegrasyon Süreçlerine İlişkin Niteliksel Bir Araştırma " başlıklı tezi 18/06/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca, Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans/~~Doktora tezi~~ **oy birliğiyle /~~oy çokluğuyla~~** olarak kabul edilmiştir.

Unvanı. Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BOZOK	.....
Üye : Prof. Dr. Nurgün OKTİK	.....
Üye : Doç. Dr.Ulaş Sunata ÖZDEMİR	.....

Doç. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL

Enstitü Müdürü

	ŞEKİL ONAY SAYFASI	Doküman No	FR-105
		İlk Yayın Tarihi	20.12.2017
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	
		Sayfa	1/2

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	20.12.2017	İlk yayın.

ŞEKİL ONAY SAYFASI

25/06/2018

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,	
Aşağıda bilgileri bulunan lisansüstü öğrencinin tezi şekil yönünden tarafımca incelenmiş ve Enstitüye teslim edilmesi uygun bulunmuştur. Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Nurgün Oktik Adı-Soyadı İmza	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
ADI SOYADI	OSMAN AYDIN
ÖĞRENCİ NUMARASI	16 11 27 111
ANABİLİM DALI	Sosyoloji
PROGRAMI	(x) YÜKSEK LİSANS ( ) DOKTORA ( ) SANATTA YETERLİK
DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BOZOK
TEZ BAŞLIĞI	SULTANBEYLİ'DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA
SAVUNMA TARİHİ	18.06.2018
e-posta	aydin_osman_@hotmail.com

Hazırlayan İlgili Birim	Kalite Koordinatörü Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Kurumsal Yetkili Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Doküman No: FR-105; Yayın Tarihi 20.12.2017; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

	ŞEKİL ONAY SAYFASI	Doküman No	FR-105
		İlk Yayın Tarihi	20.12.2017
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	
		Sayfa	2/2

İç Kapak	☒ Var ☐ Yok
Jüri Onay Sayfası	☒ Var ☐ Yok
Etik İlke ve Kurallara Uyum Beyanı	☒ Var ☐ Yok
İntihal Raporu	☒ Var ☐ Yok
Teşekkür Sayfası	☒ Var ☐ Yok
Öz (Başlık-Öz-Anahtar Sözcükler)	☒ Var ☐ Yok
Abstract (Title-Abstract-Key Words)	☒ Var ☐ Yok
İçindekiler	☒ Var ☐ Yok
Çizelgeler Listesi	☐ Var ☒ Yok
Şekiller Listesi (varsa)	☒ Şekil yok ☐ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Kısaltmalar Listesi	☐ Var ☒ Yok
Tablolar Listesi (varsa)	☒ Tablo yok ☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Ekler Listesi (varsa)	☐ Ek yok ☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Özgeçmiş	☒ Var ☐ Yok
Sayfa Genişliği	☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Yazı Tipi	☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Referans Kullanımı	☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Kaynakça Yazımı	☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir
Ekler (varsa)	☐ Ek yok ☒ Uygundur ☐ Uygun Değildir

Hazırlayan İlgili Birim	Kalite Koordinatörü Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Kurumsal Yetkili Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Doküman No: FR-105; Yayın Tarihi 20.12.2017; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

25/06/2018

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmanın Maltepe Üniversitesinde kullanılan "bilimsel intihal tespit programı" ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığını beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

(Islak İmza)

Öğrencinin Adı ve Soyadı

Hazırlayan	Kalite Koordinatörü	Kurumsal Yetkili
İlgili Birim	Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Dokuman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

Doküman Görüntüleyici

Turnitin Orijinallik Raporu

İşleme kondu: 04-Haz-2018 11:56 +03
NUMARA: 972149093
Kelime Sayısı: 35577
Gönderildi: 1

Yüksek Lisans Tezi 1 Osman Aydın tarafından

yenile

Uygundur.
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Bozdal

1% match (02-May-2016 tarihli internet)

Benzerlik Endeksi	Kaynağa göre Benzerlik	
%8	Internet Sources:	%7
	Yayınlar:	%3
	Öğrenci Ödevleri:	%5

http://www.insanhaklaridernegi.org

<1% match (31-May-2018 tarihli öğrenci ödevleri)
Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) on 2018-05-31

<1% match (11-Ara-2017 tarihli internet)
http://sitap.org

<1% match (22-Mar-2018 tarihli öğrenci ödevleri)
Submitted to Batman University on 2018-03-22

<1% match (18-Nis-2018 tarihli öğrenci ödevleri)
Submitted to Bitlis Eren Ã niversitesi on 2018-04-18

<1% match (04-Kas-2017 tarihli internet)
http://uuyayinlari.com

<1% match (22-May-2018 tarihli öğrenci ödevleri)
Submitted to Istanbul Medipol Ãniversitesi on 2018-05-22

<1% match (03-Kas-2016 tarihli internet)
http://www.slideshare.net

<1% match (23-Kas-2017 tarihli internet)
http://ailetoplum.aile.gov.tr

<1% match (22-May-2018 tarihli internet)
https://www.tplondon.com/dergi/index.php/gd/article/view/116

<1% match (24-May-2018 tarihli internet)
http://dergipark.gov.tr

<1% match (25-May-2018 tarihli internet)
http://dergipark.gov.tr

<1% match (04-Haz-2018 tarihli internet)
https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/bahcelievlerde-dehset-evi-pakistanli-gence-tecavuz-ve-iskence-2327210/

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi ve özellikle saha araştırması aşamasındaki desteklerinden dolayı tez danışmanım Dr. Mehmet Bozok'a, Türkçe bilmeyen Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde tercümanlık konusunda gönüllü desteklerini esirgemeyen İbrahim Yılmaz'a, Atik Karaoğlu'na ve aynı zamanda Suriyeli bir göçmen olan Macit Davut'a ve derslerindeki kuramsal ve yöntemsel katkılarından dolayı Prof. Dr. Nurgün Oktik, Prof. Dr. Bahattin Akşit ve Prof. Dr. Belma Akşit hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Osman AYDIN
Haziran, 2018

ÖZ

SULTANBEYLİ'DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA

Osman Aydın
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Anabilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet BOZOK
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

2011 yılından itibaren ülkelerinde meydana gelen iç çatışmalar nedeniyle, önceleri kamplara daha sonra ülkelerindeki iç çatışmaların artması nedeniyle büyükşehirlere göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin ev sahibi toplumla etkileşime geçmesi sonucunda meydana gelen ve göçmenler açısından statü, işsizlik, dil bilmeme, eğitim, toplumsal kabul, kültürel entegrasyon ve ev sahibi toplum açsından ekonomik, güvenlik kaygıları ve kültürel uyum temelinde ifade edilen sorunların toplumsal entegrasyon kuramının alt kavramlarını ifade eden yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik kavramları temelinde incelenmesi amacıyla, niteliksel araştırma kapsamında, gözlem, katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla 24 Suriyeli göçmenle derinlemesine görüşmeler ayrıca Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin ev sahibi toplum tarafından ne şekilde algılandığını görmek amacıyla da yerli halktan 10 kişiyle enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, yapısal, kültürel, etkileşimsel entegrasyon süreçleri zayıf seyreden Suriyelilerde, Sultanbeyli ilçesinin belirli alanlarına yoğunlaşmaları nedeniyle, mekânsal ayrım, kültürel ve etnik koloni şeklinde olmak üzere üç segmentasyon türü tespit edilmiştir. Suriyelilerin oluşturduğu segmentlerin dışında yaşayan, hem ev sahibi toplumla hem göçmenlerin oluşturduğu yapılarla etkileşime geçebilen Suriyeli göçmenlerde ise ikili entegrasyon tespit edilmiştir. Segmentasyon özellikleri gösteren göçmenlerin sorunlarının çözülmemesi durumunda entegrasyon temelindeki sorunların derinleşeceği, ikili entegrasyon özelliklerine sahip göçmenlerle ilgili sorunların ise ikinci nesilden itibaren azalacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Göç, Toplumsal entegrasyon, Segmentasyon, Etnik koloni, Segregrasyon

ABSTRACT

A QUALITATIVE STUDY ON THE INTEGRATION PROCESSES OF THE SYRIAN IMMIGRANTS WHO LIVE IN SULTANBEYLI UNDER TEMPORARY PROTECTION STATUS

Osman Aydın

Master's Thesis

Sociology Department

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet BOZOK

Maltepe University Institute of Social Sciences

In order to study the problems in scope of the structural, cultural, interactive and identity concepts that express the sub-concepts of the social integration theory, which were caused by the interaction of the host society with the Syrians who had to immigrate to the camps and then to the metropolises as the result of the increasing internal conflict within their country that had firstly begun as of 2011 year, which are expressed by the host society in terms of economic, safety worries and acculturation, and which are expressed by the immigrants in terms of the status, unemployment, lack of language, education, social acceptance, cultural integration; a qualitative study was made by carrying out in-depth interview with 24 Syrian immigrants with the help of the observation, participant observation and semi-structured interview form, in addition to the interviews with 10 local people (informal conversation) to observe how the Syrian immigrants' integration processes are perceived by the host society. Three segmentation types (spatial differentiation, cultural and ethnic colony) were determined as the result of the study on the Syrians whose structural, cultural and interactive integration processes are progressing weakly, and who live densely in specific areas of Sultanbeyli district. Double integration was determined in scope of the Syrian immigrants who live outside the segments created by the Syrians, and who can interact both with the host society and the structures created by the immigrants. It is thought the problems at the foundations of the integration are going to deepen if the problems of the immigrants, who show segmentation properties, cannot be solved; and the problems regarding the immigrants who show double integration properties are going to diminish as of the second generation.

Keywords: Immigration, Social integration, Segmentation, Ethnic colony, Segregation

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL ONAY SAYFASI..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI.....Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İNTİHAL RAPORU ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TEŞEKKÜR..... **vii**

ÖZ..... **viii**

ABSTRACT ..... **ix**

İÇİNDEKİLER.....**x**

EKLER LİSTESİ..... **xii**

BÖLÜM 1: GİRİŞ.....**1**

1.1 Araştırmanın Sorunsalı.....1

1.2 Araştırmanın Amacı.....5

1.3 Araştırmanın Önemi.....10

BÖLÜM 2: KURAMSAL TARTIŞMA **11**

2.1 Uluslararası Göç.....11
2.1.1 Zorunlu Göç.....12
2.1.2 İtme ve Çekme Kuramı.....13
2.1.3 İlişkiler Ağı Kuramı 14
2.1.4 Geriye Göç.....15
2.1.5 Transit Göç 15

2.2 Göçmenlerin Statüsü 16
2.2.1 Suriyelilerin Türkiye'deki Statüsü 17
2.2.2 Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen.....19

2.3 Toplumsal Entegrasyon.....21
2.3.1 Yapısal Entegrasyon.....26
2.3.2 Kültürel Entegrasyon.....27
2.3.3 Etkileşimsel Entegrasyon.....28
2.3.4 Kimlik Entegrasyonu.....29

BÖLÜM 3: YÖNTEM **30**

3.1 Araştırmanın Arka Planı.....30

3.2 Araştırmanın Yapıldığı Yer 32
3.3 Katılımcılar 37
3.3.1 Suriyeli Katılımcılar 40
3.3.2 Yerel katılımcılar 43
3.4 Veri Toplama 44
3.5 Verilerin Analizi 46
3.6 Araştırmadaki Güçlükler ve Etik Sorunlar 47
BÖLÜM 4: BULGULAR VE TARTIŞMA 48
BULGULAR VE TARTIŞMA 48
4.1 Göç Süreçleri 48
4.2 Toplumsal Entegrasyon 62
4.2.1 Yapısal Entegrasyon 62
4.2.1.1 Yasal Statü, Ekonomik Koşullar ve Toplumsal Kabul 63
4.2.1.2 Eğitim ve Mesleki Yeterlilik 75
4.2.2 Kültürel Entegrasyon 81
4.2.2.1 Kültürlenme ve Kültürleşme 81
4.2.2.2 Dil Öğrenimi 92
4.2.3 Etkileşimsel Entegrasyon 97
4.2.4 Kimlik Entegrasyonu 103
BÖLÜM 5: SONUÇ 114
EKLER 123
KAYNAKÇA 132
ÖZGEÇMİŞ 137

EKLER LİSTESİ

EK 1 Derinlemesine görüşme yapılan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Göçmenler, Sayfa: 123

EK 2 Bilgilenme amaçlı kısa süreli görüşme yapılan yerli katılımcılar, Sayfa: 124

EK 3 Görüşme Formu, Sayfa: 125

Ek 4 Senaryo Geliştirme Formu, Sayfa: 129

Ek 5 Sultanbeyli Haritası (Şekil), Sayfa: 131

1. BÖLÜM
GİRİŞ

Araştırmada, Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleri ele alınmıştır. Bu kapsamda, tezin birinci bölümünde, Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılan araştırmalar da değerlendirilmek suretiyle araştırmanın sorunsalı, soruları, amacı ve önemi hakkındaki bilgiler ortaya konulmuştur. Tezin ikinci bölümünde, araştırma kapsamında önem arz eden göç ve entegrasyonla ilgili kuramsal tartışmaya yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın arka planı, yöntemi, yapıldığı yer, katılımcıları, veri toplama, verilerin analizi ve araştırmadaki güçlülükler ve etik sorunlar hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde, niteliksel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen saha araştırması çerçevesinde katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular tartışılmıştır. Beşinci bölümde, yapılan araştırma hakkında genel bir özet verildikten sonra elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur.

1.1 Araştırmanın Sorunsalı

2010 yılının sonunda Tunuslu bir seyyar satıcının emniyet güçleri tarafından görmüş olduğu kötü muameleyi protesto etmek amacıyla kendisini ateşe vermesiyle başlayan ve başta Tunus ve Mısır olmak üzere giderek Arap coğrafyasında otoriter rejimlere karşı yayılan protestoların etkisi kısa bir zaman sonra Suriye'de de görülmüştür (Oğuzlu, 2011). 6 Mart 2011 tarihinde, Suriye'nin Dera kentinde 15 - 17 yaş arasındaki 12 - 18 çocuğun okulun duvarına "Halk rejimin yıkılmasını istiyor" yazması ile tetiklenen olaylar, güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanması, muhaliflerin şiddete başvurması ve üçüncü tarafların rejimin gösterilerle yıkılmayacağını öngörüp iç savaş seçeneği devreye sokmasıyla bir iç çatışmaya dönüşmüştür (Taştekin, 2016). 2011'den bu yana süre gelen iç çatışmalar nedeniyle, 5 milyondan fazla Suriyeli, başta Lübnan, Türkiye, Ürdün olmak üzere komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır[1].

[1] http://www.unhcr.org/tr/13211-birlesmis-milletler-ve-ortaklari-turkiyedeki-suriyeli-multeciler-ve-ev-sahibi-topluluklar-icin-yeni-bir-fon-cagrisinda-bulunuyor.html Erişim tarihi: 02 Nisan 2018

Suriye ile 911 km'lik sınırı olan Türkiye meydana gelen bu göç dalgasından en fazla etkilenen ülke olmuştur. Tarihte benzerine az rastlanan boyutlara ulaşan Suriyelilerin dramı Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından "yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası" olarak nitelendirilmiştir. Suriye'den Türkiye'ye ilk kitlesel göç 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvezgözü sınır kapısından 252 kişilik bir grupla gerçekleşmiştir (Erdoğan, 2015). İçduygu'ya göre, Türkiye hükümeti, Ekim 2011'de Suriyelilere yönelik açık kapı politikası izleyeceğini beyan etmiştir. Türkiye bu çerçevede geri göndermeme garantisi vermek suretiyle Suriyelilerin ülkeye serbestçe girmesine izin vermiştir. Bununla birlikte Suriyelilere geçici koruma sunmuş ve insani yardım sağlamayı garanti etmiştir (aktaran Kaya & Kıraç, 2016).

Türkiye hükümeti krizin ilk yıllarında Suriyeli göçmenlerin büyük bölümünü kamplara yerleştirmeyi başarmıştır (Kaya & Kıraç, 2016). Ancak Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmı, kapasitenin yetersiz olması ve çatışma ortamına yakın yerlerde bulunmalarından dolayı güvenlik bakımından risk taşımaları, giriş çıkışların özel kontrol altında olması, kadınlar ve kız çocuklar bakımından tecavüz, cinsel istismar, taciz ve şiddete uğrama riskleri barındırması nedeniyle, kamp dışında kalmayı tercih etmişlerdir (Artan & Arıcı, 2017). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün verilerine göre, 5 Nisan 2018 tarihi itibariyle Türkiye'de Geçici Koruma kapsamında, 224.334'ü kamp içinde ve 3.348.231'i kamp dışında olmak üzere 3.572.565 Suriyeli göçmen bulunmaktadır. Türkiye'de sayıları 555.772 olmak üzere en fazla Suriyeli göçmen ise İstanbul'da yaşamaktadır[2].

Kitlesel göçlerin "fıtratında" kalıcılık olduğu bilinen bir gerçekliktir. Suriye'deki krizin hala devam etmesi, giderek daha karmaşık hale gelmesi ve gelecekte de bitmesinin oldukça zor görünmesinden dolayı, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de artık kalıcı olduğu düşünülmektedir (Erdoğan, 2015). Bununla birlikte, Suriyeli göçmenlerin kamplardan özellikle şehir merkezlerine göç etmeleri ve doğrudan yerel halkla etkileşime geçmeleri hem yerel halk hem de Suriyeli göçmenler açısından birtakım sorunlara neden olmuştur. Kağıtçıbaşı'na göre farklı etnik ve kültürel geçmişleri olan grupların birlikte yaşamaya başlamaları, bireysel ve toplumsal

[2] http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim tarihi: 5 Nisan 2018

gruplar düzeyinde birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Göçmenlerin ev sahibi toplumla kültürel etkileşimlerinde ve uyumun gerçekleşmesi sürecinde önemli sosyal ve psikolojik sorunlar ortaya çıkmaktadır (aktaran Sirkeci, Yüceşahin & Şeker, 2015).

Heckmann'a göre göçmenlerin toplumsal entegrasyon süreçlerinde, objektif kriterlere göre ayrıca göçmenler ve ev sahibi toplum açısından sorunlar ortaya çıkmaktadır. Objektif kriterler göçmenlerin çalışma piyasasına, eğitim sistemine katılımlarının durmasını veya azalmasını, uzun süre hedef ülkesinde yaşadıkları halde dil sorunları yaşamalarını ve emlak piyasasının belirli alanlarına yoğunlaşmalarını ifade etmektedir. Göçmenler açısından ortaya çıkan sorunlar, göçmenlerin kendilerini ev sahibi toplumla özdeş görmemesinden, kendi aralarındaki ilişkilerin güçlenmesine rağmen ev sahibi toplum ile iletişimlerin azalmasından, kendi etnik organizasyonlarının artmasından ve özellikle gençler arasında işsizlik gibi problemlerden kaynaklı çete oluşumlarının görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ev sahibi toplum açısından ortaya çıkan sorunlar ise toplumsal kabulün giderek azalması, göçmenlere karşıt sosyal hareketlerin ve şiddetin artması şeklinde tanımlanmaktadır (Heckmann, 2015).

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin entegrasyon sorunları Heckmann'ın belirttiği üç kategoride ele alındığında, göçmenler ve ev sahibi toplum açısından ayrıca objektif kriterlere göre sorunların mevcut olduğu görülmektedir. Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılan saha araştırmalarında, Suriyelilerin entegrasyon temelinde yaşadığı sorunlar genellikle statü, işsizlik, dil bilmeme, eğitim, toplumsal kabul, kültürel uyum gibi başlıklar altında dile getirildiği görülmektedir.

27 Nisan - 20 Mayıs 2017 tarihlerinde, "Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü" adı altında, İstanbul, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin, Mardin, Kilis, Bursa, İzmir olmak üzere Suriyeli göçmen nüfusun %79'nun bulunduğu illerde yapılan saha araştırmasında, paralel toplum olarak yaşama riskine işaret edilmekte, Suriyeli göçmenlerin içlerinde dışarıya kapalı ve görece izole yaşadıkları, iki toplum arasındaki ilişkilerin henüz sınırlı olduğu ve Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin %71 oranında olmak üzere daha çok Suriyelilerle sosyalleştiği belirtilmektedir. Yine aynı çalışmada yaklaşık 650 bin Suriyelinin kayıtlı ve kayıtsız istihdamda yer aldığı ve bunlardan

sadece 10 - 15 binin çalışma iznine sahip olduğu, Suriyelilerin eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu, 15 yaş ve üstü Suriyeli göçmenlerin %31,3'ünün şimdiye kadar hiçbir formel eğitim almadığı, Suriyelilerin Türkçe bilgisinin genel olarak oldukça sınırlı olduğu, günlük basit iletişim düzeyinde diyalog geliştirmeye yönelik dil bilgisi olmasına rağmen Türkçe okuma ve yazma yeterliliğinin oldukça az olduğu ifade edilmektedir (Sunata, 2017).

T.C Başbakanlık Afet ve Acil Durum Başkanlığı tarafından 2017 yılında "Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri" adıyla yapılan saha araştırmasında, kamp dışında yaşayan katılımcıların %31,80'inin kendilerini ev sahibi topluma ait hissetmedikleri, %21,60'ının ise Türkiye'deki sosyal hayata uyum sağlayamadığı ifade edilmiştir[3].

Yapılan literatür çalışmasına göre, ev sahibi toplum açısından ortaya çıkan sorunların genelde ekonomik ve güvenlik kaygıları ile kültürel uyumsuzluk temelinde dile getirildiği görülmüştür. Türkiye'deki halkın Suriyeli göçmenler hakkındaki fikirlerin incelenmesi amacıyla Aksoy Araştırma tarafından bilgisayar destekli telefon görüşme yöntemiyle (CATI) 2017 yılında yapılan araştırmada, katılımcıların %65,7'sinin Suriyelilerin Türkiye ekonomisi üzerinde olumsuz bir etki yaptığı konusunda bir fikre sahip olduğu ifade edilmiştir[4].

"Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları" adıyla İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 17 Kasım - 20 Aralık 2017 tarihleri arasında, Türkiye'de 18 yaş üstü nüfusunu temsil eden 2004 kişiyle, 16 ilin kentsel ve kırsal bölgelerinde yüz yüze görüşme yöntemiyle yapılan araştırmada, farklı siyasi görüşlere sahip katılımcıların tümü savaş bittiğinde Suriyelilerin ülkelerine geri gönderilmesi konusunda mutabık olduğu görülmektedir. Buna göre AKP'lilerin %83,2'si, CHP'lilerin %92,8'i, HDP'lilerin %75,9'u, MHP'lilerin %88,9'u, İYİ Partililerin %94,9'u Suriyelilerin savaş bittikten sonra ülkelerine geri gönderilmesini istemektedir[5].

---

[3] https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17aTurkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf Erişim tarihi: 2 Nisan 2018

[4] http://www.ekonomistler.org.tr/wp-content/uploads/2017/10/suriye_gundem_algi.pdf Erişim tarihi: 2 Nisan 2018

[5] https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/02/05/bilgi-goc-merkezi-kutuplasmanin-boyutlari-2017-sunum.pdf Erişim tarihi: 2 Nisan 2018

Yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde, toplumsal katılımın önemli aşamalarını ifade eden istihdam, toplumsal kabul, ev sahibi toplumun dilini öğrenme, ev sahibi toplumla etkileşim ve kendini ev sahibi toplumun bir parçası görme konusunda Suriyeli göçmenler ve ev sahibi toplum açısından önemli sorunların mevcut olduğu görülmektedir.

Siyasal ve akademik alandaki göç ve entegrasyon tartışmaları, daha çok yoğun göçmen nüfus yapısına sahip geleneksel göç ve özellikle de Avrupa Birliği ülkelerinde yapılmaktadır. Türkiye son yıllarda göç veren kaynak ülkeden geçiş ülkesine ve son dönemde göç alan ülke durumuna evrilmiştir. Bu anlamda Türkiye özelinde teorik ve amprik temelli entegrasyon çalışmalarının henüz yeni başladığı görülmektedir (Kartal, 2018). Türkiye'de Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmalar dikkate alındığında, entegrasyon sorunları dile getirilmesine rağmen, göçmenlerin statüleri, toplumsal kabulleri, istihdamları, eğitimleri, kültürel ve sosyal etkileşimlerini ifade eden entegrasyon süreçlerinin bütüncül bir entegrasyon kuramı temelinde ele alınmadığı görülmektedir. Diğer bir sorun ise, entegrasyon süreçlerini, niteliksel araştırma yöntemi kapsamında, Suriyeli göçmenlerin algılama biçimlerine ve yerel toplumla olan etkileşimlerine göre açıklayacak yeterli düzeyde katılımcı gözlem tekniğini kullanan çalışmaların yapılmamış olmasıdır.

1.2 Araştırmanın Amacı

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün[6] verilerine göre en fazla Suriyeli göçmen İstanbul'da yaşamaktadır. İstanbul'un Küçükçekmece, Başakşehir, Sultanbeyli ve Ümraniye ilçelerinde nicel ve nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen saha araştırmasının verilerine dayanan 2016 tarihli "İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere ilişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporuna" göre, Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasında istismar edilmeleri, Türkçe dil kurslarının yeterli sayıda olmayışı, günlük hayatta ayrımcılığa uğramaları, ev sahibi toplum tarafından üretilen klişeler ve önyargılar, geçinme giderlerinin yüksekliği, İstanbul'da yaşayan Suriyelilerin günlük yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları güçlükler olarak

[6] "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile kurulmuştur. 6458 sayılı Kanunun 103'üncü maddesi Genel Müdürlüğün kuruluşunu düzenlemektedir". http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik Erişim tarihi: 20 Mart 2018. Bundan sonra "Göç İdaresi" olarak belirtilecektir.

belirtilmiştir (Kaya & Kıraç, 2016). Diğer çalışmalar da dikkate alındığında Suriyeli göçmenlerin Türkiye genelinde karşılaştıkları sorunların İstanbul özelinde de benzer olduğu görülmektedir.

İstanbul Anadolu yakasında en fazla Suriyeli göçmen Sultanbeyli ilçesinde yaşamaktadır. İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde, Sultanbeyli Belediyesi ile Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği[7] işbirliğinde olmak üzere Suriyeli göçmenlere yönelik uyum çalışmaları kapsamında, Türkçe dil kursu, meslek edindirme kursları ve sosyo-kültürel etkinlikler sunulmaktadır (Erdoğan, 2017). Bu kapsamda, entegrasyon çalışmaların başlatılmış olması ve İstanbul'un en fazla Suriyeli göçmeni barındırması nedeniyle araştırmanın yeri olarak Sultanbeyli ilçesi seçilmiştir.

Süleymanov tarafından İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde Suriyelilerin yerleşmesinden sonra ortaya çıkan sosyal etkiler ve bu etkiler karşısında ilçede yaşayan yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumları, davranış biçimleri ve kaygıların incelenmesi amacıyla nicel araştırma yöntemiyle 2016 yılında yapılan alan araştırmasında, Suriyelilerle ilgili sorun yaşadığını söyleyen katılımcılardan ne tür sorunlar yaşadıklarını belirtmeleri istendiğinde, katılımcıların %20'si "Diyalog kurmuyoruz dillerini anlamıyoruz", %15'i "Fazla gürültü yapıyorlar", %15'i "Kavgaya meyilliler, saldırganlar", %10'u "Anlaşmada zorlanıyoruz", %10'u "Pisler", %10'u "Yardım istiyorlar", %10'u "Hırsızlık yapıyorlar", demiştir. Yine aynı araştırmada, yerel katılımcılara, bölgede güvenlik sorunları yaşanması halinde bunun kimlerden dolayı yaşandığı sorusu yöneltilmiştir. Buna göre yerel katılımcıların %57,1'i Sultanbeyli'deki güvenlik sorununun "Suriyelilerin kurduğu çetelerden", %21'i "Sultanbeyli'deki yerel çetelerden", geri kalanı ise "Devlet tarafından bilinen suç örgütlerinden" kaynaklandığı belirtilmiştir (Süleymanov, 2016). Yapılan bu araştırma, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleri açısından değerlendirildiğinde, ev sahibi toplumla Suriyeli göçmenler arasında ağırlıklı olarak dil bilmemeden kaynaklı sorunların olduğu görülmektedir. Diğer önemli bir bulgu ise katılımcıların yarısından fazlasının güvenlik sorunun Suriyelilerin kurduğu çetelerden kaynaklandığını belirtilmesidir. Suriyeli çeteler ifadesi, toplumsal entegrasyon

[7] "Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2014 yılında ülkesinden ayrılmış ve uluslararası koruma ihtiyacı olan insanların sorunlarına çözüm aramak amacıyla kurulmuştur. Farklı milletlerden oluşan personeliyle ihtiyaç sahibi mültecilere destek vermektedir." http://multeciler.org.tr/hakkimizda/ Erişim tarihi: 20 Mart 2018. Bundan sonra "Mülteciler Derneği" olarak belirtilecektir.

açısından bir segmentasyonu işaret etmektedir. Bu kapsamda, göçmenlerin entegrasyon süreçleri dikkate alındığında, olası bir segmentasyonun, hangi koşullar altında geliştiği araştırılmalıdır.

Doç. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından 2017 yılı Temmuz ayında "6. Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği" başlığı altında, bilgisayarlı telefon (CATI) yöntemi ile Sultanbeyli'de yaşayan 1101 Suriyeli aile ve Sultanbeyli'deki 1100 yerel (Sultanbeyliler) aile ile temsili örneklem üzerinden gerçekleştirilen araştırmada, Suriyeli katılımcıların %88,8'inin Türklerle bir sorun yaşamadığı, Suriyeliler açısından yaşanılan sorunların en güçlüsünün "bizi sevmiyorlar/bizden rahatsız oluyorlar" şeklinde ifade edildiği, ikinci sorunun emek sorunu alanında ortaya çıktığı ve bu bağlamda Suriyelilerin %21,9'unun düşük ücretle çalışmaktan ve/veya ücretini alamamaktan şikayet ettiği görülmektedir. Aynı çalışmada, Suriyelilerin %43,8'inin Türk komşuları ile komşuluk ilişkisi bulunmadığı ve bunun nedeninin %70,1 ile dil engelinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Yine aynı araştırmaya göre, katılımcılara, "Türkiye'de yabancı düşmanlığı var mıdır?" diye sorulduğunda, Suriyeli göçmenlerin %67,5'inin bir yabancı düşmanlığının olmadığını ifade ettiği görülmektedir (Erdoğan, 2017). Bu araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde, Suriyeli göçmenlerin, genel olarak çalışma hayatı, toplumsal kabul ve dil bilmeme gibi konularda sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Türkiye genelinde, İstanbul ve Sultanbeyli'de Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde ise, Suriyeli göçmenlerle ilgili uyum sorununun, statü, toplumsal kabul, istihdam, kültürel ve sosyal etkileşim ve aidiyet konusunda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye'de Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılan çalışmalarda, göçmenlerin toplumsal katılımı konusunda ve bununla birlikte toplumun üyesi olma yolunda ortaya çıkan sorunların, bütüncül bir kuram temelinde ele alınmadığı görülmektedir. Bu sorunlar temelinde, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin açıklamak amacıyla Heckmann'ın entegrasyon konseptinden faydalanılmıştır. Heckmann'ın konseptine göre, entegrasyon, göçmenlerin ev sahibi toplumun kurumlarına, sosyal ilişkilerine ve sosyal alanlarına katılımını ve toplumun üyesi olma sürecini ifade etmektedir.

Entegrasyon, toplumun bir üyesi olma ve yaşam koşullarının eşitlenmesi sürecinde yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu temelinde adım, adım gelişen bir süreçtir. Bu süreç göçmenlerden entegrasyon başarısı ve ev sahibi toplumun kabul ve desteğini gerektirir. Bu anlamda jenerasyonlar üzerinden devam edecek olan entegrasyon, aynı ağırlıkta olmamakla birlikte, göçmen ve ev sahibi toplum açısından karşılıklı bir süreci ifade etmektedir. Başarılı bir entegrasyon ise, göçmenlerin ev sahibi toplumun kurum ve toplumsal alanlarında tam ve eşit toplumsal üyeliğe sahip olması ve göçmenler ile ev sahibi toplumun yaşam koşullarının eşitlenmesi anlamına gelmektedir. Bu noktadan sonra kaynakların dağıtımı ve sosyal ilişkilerin yapılandırılmasında, göçmenin etnik kökeni bir anlam ifade etmemektedir (Heckmann, 2015).

Suriyelilerle ilgili belirtilen entegrasyona bağlı sorunların, toplumsal entegrasyon süreçleri temelinde ele alınması gerekmektedir. Entegrasyon göçmenlerin ev sahibi toplumun farklı sosyal konum ve alanlarına üyeliğini veya katılımını ifade edecekse, göçmenlerin adım, adım ve bireysel veya kolektif temelde gerçekleşecek olan toplumsal katılımı veya üyeliği ve koşulları, entegrasyon süreçleri olarak anlaşılmalıdır (Heckmann, 2015). Bu bağlamda çalışmanın amacı, niteliksel araştırma kapsamında, gözlem, katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu yardımıyla derinlemesine görüşme yapmak suretiyle, İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde Geçici Koruma statüsünde yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerini, toplumsal entegrasyonun alt kavramlarını ifade eden yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyon kavramları temelinde araştırmaktır. Bununla birlikte Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin ev sahibi toplum tarafından ne şekilde algılandığını görmek amacıyla da yerli halktan kişilerle enformel sohbet tarzı görüşmeler yapmaktır.

Araştırmanın Soruları

Çalışmada Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyon süreçlerine ilişkin sorular, yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu başlıkları altında ele alınmıştır. Yapısal entegrasyon başlığı altında, göçmenlerin toplumsal katılımları ve üyelikleri anlamında önem arz eden, statü, ekonomik koşullar, toplumsal kabul, eğitim ve mesleki yeterlilikleri ilgili aşağıda belirtilen sorular ele alınmıştır:

1- Suriyeli göçmenlerin mevcut statüleri başarılı bir entegrasyon süreci için yeterli midir?
2- Suriyeli göçmenlerin ekonomik koşulları hayatlarını tek başına idame ettirebilmeleri için yeterli midir?
3- Yerel halk Suriyeliler hakkında ne düşünmektedir?
4- Suriyelilerin eğitim ve mesleki yeterlilikleri ev sahibi toplum nezdinde eşit bir toplumsal konum elde etmeleri için yeterli midir?

Kültürel entegrasyon başlığı altında Suriyeli göçmenlerin Suriye'deki kültürlenme ve Türkiye'deki kültürleşme ve Türkçe öğrenme süreçleri görülmek istenilmiştir. Bu amaçla sorulan sorular şunlardır:

1- Suriyeli göçmenlerin Suriye'deki kültürlenme süreçleri Türkiye'deki entegrasyon süreçlerini etkilemekte midir?
2- Suriyeli göçmenlerin mevcut kültürleşme süreçleri başarılı bir entegrasyon için yeterli midir?
3- Suriyeli göçmenler ev sahibi toplumla etkileşime geçebilecek ve yerel bir işletmede çalışabilecek düzeyde Türkçe bilmekte midir?

Etkileşimsel entegrasyon başlığı altında Suriyeli göçmenlerin komşularıyla ve çalışma ortamlarındaki ev sahibi toplumla olan sosyal etkileşimleri ele alınmıştır. Bu kapsamda aşağıdaki sorular ele alınmıştır:

1- Suriyeli göçmenlerin komşularıyla ve çalışma arkadaşlarıyla sosyal etkileşimleri entegrasyon süreçlerini ne şekilde etkilemektedir?

Kimlik entegrasyonu başlığı altında, yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon süreçleri sonunda, kendilerini hangi kimlikle özdeşleştirdiklerini öğrenebilmek amacıyla aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1- Suriyeli göçmenler kendilerini daha çok hangi topluma ait hissetmektedirler?

2- Suriyeli göçmenlerle ilgili başarısız entegrasyonun bir ifadesi olan bir segmentasyon söz konusu mudur? Buna ilişkin mekânsal ayrım, kültürel segmentasyon ve etnik koloni oluşumu görülmekte midir?

1.3 Araştırmanın Önemi

Çalışmada faydalanılan toplumsal entegrasyon teorisinde, göçmenlerin topluma katılım süreçlerinin dört ana kavram temelinde ele alınıyor olması, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleriyle ilgili yaşanılan sorunların bütünlükçü bir teorik çerçevede görülmesini sağlamaktadır. Örneğin Suriyelilerle ilgili statü sorunu yapısal bir sorun iken, dil bilmeme bir kültürel entegrasyon sorununu ifade etmektedir. Burada statüyle ilgili sorunu çözmek, kültürel entegrasyonu sağlamamaktadır. Keza iyi dil bilmekte de yapısal entegrasyonla ilgili sorunları her zaman çözümlememektedir. Örneğin iyi Türkçe konuşabilen ve dolaysıyla kültürel entegrasyonu başarılı olan Suriyeli göçmenlere ilişkin olarak, yapısal entegrasyonun kapsamına giren toplumsal kabul düşük olduğunda, göçmenlerin toplumsal katılımı sağlanamamaktadır. Bu anlamda yapılan çalışma Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleriyle ilgili bütünlükçü bir çerçeve sunmaktadır. Diğer taraftan entegrasyon süreçlerinin hangi aidiyetlik temelinde geliştiğini görme imkânı doğmuştur. Örneğin Suriyeli göçmenlerin başarılı veya başarısız entegrasyon süreçleri sonunda ne tür bir kimlik varyantının ortaya çıktığı görülebilmiştir.

Çalışmada niteliksel araştırma kapsamında, gözlem, katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşmeleri içeren etnografik araştırma yönetiminin kullanılması sayesinde özellikle mekânsal ayrım konusunda olmak üzere segmentasyon bulgularına rastlanılmıştır.

2. BÖLÜM
KURAMSAL TARTIŞMA

2.1 Uluslararası Göç

Wagner'e göre, göç, bir kişinin ana ikamet yerini değiştirmesidir (aktaran Haug, 2000). Göç, bir ülkenin sınırları içinde veya bir çıkış ülkesinden bir hedef ülkesine doğru gerçekleşebilmektedir (Haug, 2000). Pries'e göre klasik göç kuramları, insanların neden çıkış ülkesinden hedef ülkeye göç ettiği sorusuyla ilgilenmektedir. Petersen'e göre, göç teorileri göç tipolojilerinin yaratılmasının ötesine geçerek nedenlerini belirtmeye çalışmalıdır (aktaran Haug, 2000). Farklı göç kuramları değerlendirildiğinde, kesin bir şekilde uluslararası göçün genişlediği, derinleştiği ve hızlandığı görülmektedir (Sert, 2016). Bijak'a göre uluslararası göçün sebeplerini araştıran farklı kuramlar, sosyoloji, ekonomi, coğrafya, siyaset bilimi gibi değişik disiplin dalları kapsamında gelişmiş ve hatta disiplinler arası bir hüviyet elde etmiştir (aktaran Sert, 2016).

Göç insanlık tarihi kadar eski bir fenomendir. İnsanlar tarih boyunca yaşam koşullarını düzeltmek amacıyla isteyerek veya zorunlu şekilde göç etmek zorunda kalmışlardır. Ancak uluslararası göç, modern ulus devletlerinin bir ürünü olduğu için tarihsel göç anlayışından farklıdır. Ulus devletlerde, sabit sınırlar ve sınır rejimleri olan bölgeler mevcuttur ve bireyler vatandaşlık üzerinden devletin ve toplumun bir üyesi olabilmektedir. Bunun yanında pasaport, vize, ikamet izni, çalışma izni gibi unsurlar da ulus devlet öncesi dönemde var olmayan modern fenomenlerdir (Heckmann, 2015).

Göç araştırmaları ağırlıklı olarak göçün nedenleri ve göçü doğuran bireysel karar süreçleri ve diğer taraftan ulus devletlerin sınır geçişleri ve ikamet izni ile ilgili yaptığı hukuki düzenlemelerle ilgilenmektedir. Buna karşın entegrasyon araştırmaları, göçmenin hedef ülkedeki toplumun ilgili alanlarına olan katılımını, daha doğru bir ifadeyle göçmenin iş piyasasına katılımını, çıkış ülkesi dışındaki sosyal irtibatlarını, dil yetkinliğinin gelişimi gibi toplumsal katılım ve üyelik süreçlerini incelemektedir (Hoesch, 2018). Ancak yine de, göçmenlerin göç süreçlerine ilişkin temel bilgilerin

değerlendirilmesi, entegrasyon süreçlerinin açıklanması bakımından vazgeçilmez bir koşuldur (Heckmann, 2015).

Göçün farklı formları ve türleri, entegrasyon üzerinde farklı sonuçlar doğurmaktadır. İş göçü, eğitim ve evlilik birliği veya zorunlu koşullar nedeniyle göç etmek zorunda kalan kişiler, farklı koşullar altında farklı entegrasyon süreçlerine tabi olurlar. Buna göre göç türleri, isteğe bağlı veya zorunlu, geçici veya sürekli olup olmadıklarına göre genel olarak ayırt edilebilmektedir (Heckmann, 2015). Bu kapsamda, entegrasyon süreçlerine etkilerini görebilmek amacıyla Suriyelilerin göç süreçleri, zorunlu göç, geri göç ve transit göç kavramları ve itme-çekme ve ilişkiler ağı kuramları çerçevesinde ele alınacaktır.

2.1.1 Zorunlu Göç

İnsanların hayatta kalmak amacıyla iç çatışma, doğal afetler, yokluk, salgın hastalık, etnik baskılarla birlikte diğer toplumsal, ekonomik ve politik nedenlerle kitlesel olarak ülkelerini terk etmeleri zorunlu göç olarak tarif edilmektedir. Savaşlar, çatışmalar, doğal felaketler nedeniyle meydana gelen zorunlu göç hareketlerinde bilhassa 20'inci yüzyılda sayısal olarak ciddi bir artış söz konusu olmuştur (Öner, 2016). Zorunlu göç, devletler ve toplumlar üzerinde sosyal, kültürel, toplumsal, ekonomik ve politik etkiler yaratmaktadır. Zorunlu göç, sadece zorunlu göçmenleri değil aynı zamanda hedef ülkenin insanlarını da derinden etkilemektedir. Günümüzde zorunlu göç, küresel bir gerçeklik olarak dünyanın her yerinde görülebilmektedir (Kale, 2015).

Ulusal, etnik veya dini çatışmalar kapsamında zorla yurtlarından edilen belirli toplumsal gruplar, ülkelerindeki çatışma durumunun bitmesi umuduyla ülkelerine geri dönmeyi düşünebilmektedir. Ülkelerinden zorunlu olarak göç etmek zorunda kalan göçmenlere koruma sağlamak suretiyle kabul eden ülkeler, genellikle göçmenlerin ülkelerinde geçici olarak kalacağını öngörmekte ve göçmenlerin toplumsal katılımını sınırlamaktadır. Diğer taraftan göçmenlerin göç ederek geldikleri hedef ülkelerde genelde çatışma durumunun bitmesi yakın bir gelecekte vuku bulmamaktadır. Bu bağlamda göçmenler geleceklerini göç etmek zorunda kaldıkları hedef ülkede kurmaktadır. Ülkelerindeki çatışma durumunun bitmesi halinde, hedef ülke tarafından

geri gönderilmeleri, kendilerini açısından yeni bir yerinden edilme anlamına gelebilmektedir (Heckmann, 2015). Bu kapsamda, entegrasyon süreçlerini doğrudan etkilediği için, zorunlu göç çerçevesinde göçmenlerin hedef ülkede geçici veya kalıcı olup olmadıklarının incelenmesi önem arz etmektedir.

2.1.2 İtme ve Çekme Kuramı

İtme ve çekme kuramını açıklamadan önce, göçle ilgili ilk çalışmayı yaptığı bilinen ve pek çok göç teorisi ve modeline anlamlı katkılar yapan Ravenstein'in teorisine değinilecektir. Yalçın'a göre, 1885'te yayınlanan Ravenstein'in "Göç Kanunları" adlı çalışması göçle ilgili bilinen ilk çalışmadır (aktaran Çağlayan, 2006). Ravenstein göç kanunları ile göç olgusunun genel geçer yasalarını tespit etmeye çalışmıştır. Ravenstein'ın belirttiği ilk beş yasa, esasen iki göç tipinden bahsetmektedir. Birinci tip göç, kademeli bir şekilde, kısa mesafeli ve zincirleme olarak endüstri ve sanayi merkezlerine doğru gerçekleşmektedir. İkinci tip göç ise, kademesiz, uzun mesafeli ve doğrudan endüstri ve sanayi merkezlerine doğru gerçekleşmektedir. Altıncı yasada, şehirlerde yaşayanların kırda yaşayanlara göre daha az göç ettiği, yedinci yasada ise kadınların erkeklere göre daha çok göç etme eğiliminde olduğu ifade edilmektedir (Çağlayan, 2006).

Everett Lee 1966 yılında "Bir Göç Teorisi" adıyla yayınladığı makalesiyle itme ve çekme kuramının formülünü ve içeriğini ilk kez ortaya koymuştur. Lee tarafından geliştirilen bu kurama ilk formülasyonunu tamamen korumak ve esasını bozmamak üzere, sonraki yıllarda farklı düşünürler tarafından katkılarda bulunulmuş ve bu sayede kuram geliştirilebilmiştir (Çağlayan, 2006). Todaro'ya göre, Lee söz konusu makalesinde, Ravenstein'dan sonra yapılan binlerce çalışmanın çoğunun göçmenlerin demografik yapısına ait genel bir eğilim ortaya koymaktan öteye gitmediğini belirtmiştir (aktaran Çağlayan, 2006).

Kalter'e göre, Lee geliştirdiği göç teorisinde, bireylerin göçünü, çıkış ülkesindeki itici, hedef ülkesindeki çekici, araya giren engeller ve bireysel faktörler ile açıklamaya çalışmaktadır. Bireysel faktörler, mikro yaklaşım ele alınır. Bu faktörlerin etkisi kişiden kişiye farklı olabilir. Yani göç için yapısal faktörlerden çok bu faktörlerin algılanması önem arz etmektedir (aktaran Haug, 2000). Kişi, çıkış ve hedef

ülkesindeki bu faktörleri karşılaştırmak suretiyle bir karar verir (Haug, 2000). İtme ve çekme kuramına göre, hedef ve çıkış ülkesi arasında nötr, olumlu ve olumsuz faktörler söz konusu olmaktadır. Buna göre nötr, göç üzerine ne olumlu ne de olumsuz etki yapan faktörleri, olumlu faktörler göçe ilişkin çekici, olumsuz faktörler ise itici faktörleri temsil etmektedir (Çağlayan, 2006).

İtme ve çekme kuramında belirtilen faktörler göçmenlerin entegrasyon süreçleri açısından değerlendirildiğinde, itici faktörler kadar çekici faktörlerin de göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle ülkesini zorla terk etmek zorunda kalan göçmenler, belli bir zaman sonra hedef ülkesinde kalmayı sağlayacak çekici faktörleri yeterli görmediklerinde, farklı bir hedef ülkesi arayışına girebilmektedir. Farklı bir hedef ülke arayışında olan bir göçmenin, entegrasyon süreçlerinin başlaması veya başarıyla sonuçlanması mümkün gözükmemektedir. Bu anlamda göçmenlerin bireysel algısıyla ilgili olan itici ve çekici faktörlerin entegrasyon süreçlerine etkisi bakımından incelenmesi gerekmektedir.

2.1.3 İlişkiler Ağı Kuramı

İlişkiler ağı kuramına göre, öncü göçmenler, göç deneyimlerini kullanarak ayrıldıkları çıkış ülkesi ile göç ettikleri hedef ülkesini birbirine bağlayan bir ağ kurarlar. Bu sayede göç sürecine yeni katılan kişiler bu ağları kullanmak suretiyle göç sürecinde ortaya çıkabilecek engelleri zorluk çekmeden aşabilmektedir (Adıgüzel, 2016). Genelde aileye veya ortak kökene dayanan ağlar, gelecek olan göçmen adayına, ev, bir işin bulunması ve bürokratik prosedürlerin halledilmesinde destek sağlar. Göç hareketleri bu şekilde başladığında, kendi, kendini sürdürebilir sosyal bir sürece dönüşür (Castles & Miller, 2008).

Etnik topluluk şeklinde örgütlenmiş göçmen ağları da ilişkiler ağı kapsamında değerlendirilebilir. Bu tarz topluluklarda var olan bağlar veya ilişkiler, öncesinde spesifik grup aidiyetlikleri üzerinden kurulmaktadır. Etnik topluluklar aralarında geliştirdikleri ilişkiler ile hedef ülkesinde etnik bir ekonomi yaratmakta ve böylece hedef ülkesine göç eden etnik grup üyelerine iş imkanları sağlamaktadırlar. Ancak bu tarz bir etnik ekonomi yapısı, göçmenlerin genel piyasaya katılımını engellemektedir. Bu kapsamda, bu tarz bir ilişkiler ağının, göçmenlerin entegrasyon süreçlerine fayda

sağlayıp sağlamadığı bilim ve siyaset çevrelerinde tartışılmaktadır (Hoesch, 2018). Zaman ve mekân gibi unsurlar da uluslararası göçü etkilemekte ve devamlılığını sağlamaktadır. Bu kapsamda ilişkiler ağı kuramı, göçün sürdürebilir yönünü açıklamaya çalışmaktadır (Unat, 2017). Entegrasyon açısından ise, ilişkiler ağı veya sosyal ağlar, göçmenlerin toplumsal katılım süreçleri bakımından incelenmektedir. (Heckmann, 2015).

2.1.4 Geriye Göç

Göç hareketinin olası sonlarından biri olarak görülebilecek olan geriye göçte, emek göçü veya zorunlu koşullar nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan göçmenler ülkelerine geri dönmektedir (Öner, 2016). Bovenkerk'e göre, geriye göç, insanların bir ülke veya bölgeye göç etmek suretiyle hedef ülke veya bölgede bir süre yaşadıktan sonra çıkış ülkelerine ilk kez geri dönmeleridir. Bovenkerk, geriye göç kavramını açıklamak amacıyla çeşitli yasalar ortaya koymaktadır. Buna göre özetle çıkış ve hedef ülke arasındaki mesafe az ise geri dönüş daha fazla olmakta, hedef ülkesinde kalış süresi artıkça geri dönme ihtimali azalmakta ve çıkış ve hedef ülke arasındaki ekonomik dengede meydana gelen değişimler geri göçün niceliğini etkilemektedir (aktaran Öner, 2016). Toplumsal entegrasyon açısından göçmenlerin geleceklerini hedef ülkede inşa etmeye yönelik bir motivasyon taşımaları belirleyici bir öneme sahiptir. Göçmenlerin ekonomik veya sosyo-kültürel nedenlere bağlı olarak kendi ülkelerine geri dönmeyi düşünmeleri, entegrasyon isteklerini ve süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kapsamda, entegrasyon süreçlerinin seyrini belirlemek amacıyla Suriyeli göçmenlerin geriye göç isteklerinin incelenmesi gerekmektedir.

2.1.5 Transit Göç

Düvell'e göre, transit göç, göçmenin geçiş halinde ve göç yolculuğu kapsamında ara duraklardan birinde olduğunu, hedef ülkeye henüz varmadığını ve bu anlamda henüz göç sürecinin tamamlanmadığını ifade etmektedir. Geçmiş çalışmalarda, transit göç, göçü evreler halinde gelişen bir süreç olarak gören yaklaşıma göre adım-adım-göç şeklinde tanımlanmıştır (aktaran Öner, 2016).

Transit göç kavramı, Türkiye ile ilintili olarak ele alındığında, transit göçmenlerin, genellikle gelişmiş ülkelere göç etmek amacıyla Türkiye topraklarını kullandıkları görülmektedir (İçduygu, 2015). 2015 yılında Avrupa Birliği ülkelerine büyük bir göç akışı meydana gelmiştir. Bu göç akışıyla birlikte Türkiye'den yaklaşık 200.000 ile 300.000 kadar Suriyeli Yunanistan üzerinden Avrupa'ya göç etmiştir (Vatandaş, 2016). Demir'e göre Suriyeli göçmenler, düşük ücretlerle istihdam edilmeleri, kalıcı iş bulamamaları, çocuklarının gelecekleri için gerçekçi eğitim fırsatlarının mevcut olmaması ve geleceğe ilişkin yeterli güvenlik gereksinimlerine karşılık verilmemesi nedeniyle Türkiye'den Avrupa'ya göç etmişlerdir (aktaran Vatandaş, 2016).

Suriyeli göçmenlerin, zorunlu göç süreçlerinde, başından itibaren Türkiye'yi bir ara durak olarak görüp görmedikleri, Türkiye'den göç etme nedenlerinin yapısal nedenlere bağlı olup olmadığı, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleri açısından incelenmesi gerekmektedir. Diğer bir önemli husus ise, Suriyelilerin Avrupa'ya göç etme nedenleri, aynı zamanda entegrasyon motivasyonlarını göstermesidir. Bu anlamda transit göçe bağlı entegrasyon motivasyonlarının irdelenmesi, aynı zamanda Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyona yönelik beklentilerini gösterebilmektedir.

2.2 Göçmenlerin Statüsü

Göç türlerinin sınıflandırılmasında, hedef ülkenin göçmenlere verdiği hukuki statü önemli bir rol oynamaktadır. Hedef ülkenin göçmene tanıdığı hukuki statü, entegrasyon süreçlerini olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Zorunlu göçmenler, gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi beklenen iç çatışma, savaş veya doğal afetler nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlardır. Birçok ülke zorunlu göçmenlere koruma sağlayan kanunlara sahiptir. Prensip olarak zorunlu göçmenlerle ilgili düzenlenmiş olan yasalar, göçmenler için düzenlenen yasalarla aynı değildir. Zorunlu göçmenlerle ilgili yasalar, ülkelerindeki çatışma veya doğal afet bittiğinde, zorunlu göçmenlerin ülkelerine geri dönmesini öngörür ve bu anlamda zorunlu göçmenler için geçici bir koruma sağlar. Entegrasyon kavramı, zorunlu göçmenlerle ilgili hukuki düzenlemelerin mantığına göre değerlendirildiğinde, entegrasyonun belirli bir zamana ve kısmi olarak gerçekleştiği görülmektedir. Diğer taraftan zorunlu

göçmenlere kalıcı bir ikamet hakkının tanınması, yeni topluma yönelik entegrasyon süreçlerini tetikler ve geliştirir (Heckmann, 2015).

2.2.1 Suriyelilerin Türkiye'deki Statüsü

İkinci dünya savaşı sırasında ve sonrasında özellikle Avrupa kıtasında meydana gelen göçler, iltica ve mülteci kavramlarını uluslararası toplumun gündemine getirmiştir. İlk defa zorunlu koşullar nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan kişilere, mülteci statüsünde olmak üzere, devletler tarafından çeşitli hakların verilmesini sağlayan, 1951 tarihli "Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi" akdedilmiştir. Bu sözleşme evrensel düzeyde mülteci meselesini düzenleyen ilk ve tek çok taraflı anlaşma niteliğindedir. Söz konusu sözleşmeye göre, mülteci statüsünden, 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle göç etmek zorunda kalanlar faydalanabilmiştir (Topal, 2015). Çiçekli'ye göre, belirtilen zaman aralığından sonra ve farklı bir bölgeden göç etmek zorunda kalan mültecilerin de, sözleşmede belirtilen mülteci statüsünden faydalanabilmeleri için, tarih ve coğrafi kısıtlamayı kaldıran 1967 tarihli "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol" kabul edilmiştir (aktaran Topal, 2015). Türkiye, uluslararası mülteci hukukunun temelini oluşturan ve uluslararası koruma yükümlülüklerinin belirlendiği, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol'e taraftır (Topal, 2015).

Çiçekli'ye göre Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesini imzalarken, mültecilerle ilgili olarak hem zaman hem de coğrafi kısıtlamayı kabul etmiştir, diğer taraftan 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokolü ancak coğrafi kısıtlamasının devam etmesi kaydıyla kabul etmiştir. Buna göre, sadece Avrupa'da meydana gelen olaylar çerçevesinde mülteci statüsünü tanıyacağını bildirmiştir (aktaran Topal, 2015). Bu bilgiler değerlendirildiğinde, Türkiye, hem 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve hem de 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol'üne göre, Suriyelileri mülteci olarak tanımakla yükümlü olmamaktadır.

Türkiye tarafından, hem AB uyum süreci kapsamında ve hem de küreselleşmeyle birlikte artan göçün düzenlenmesi amacıyla 6458 Sayılı Yabancılar

ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 04.04.2013 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur. Kanunun 3'üncü kısmında "Uluslararası Koruma" başlığı altında, "Mülteci", "Şartlı Mülteci" ve "İkincil Koruma" kavramları altında üç ayrı ve birbirinden bağımsız hukuki statü, bu statülerden ayrı olarak kitlesel göç durumunda, alınacak önlemleri ve insani yardım verilmesini hedefleyen "geçici koruma" rejimi tanımlanmıştır. İlk üç statü bireysel göç, "geçici koruma" ise toplu göç durumları için geçerli olmaktadır. "Geçici koruma" statüsü veya rejimi, toplu veya kitlesel göç durumları için tanımlandığından, Suriyelilerin Türkiye'de geçerli statüsü, "Geçici Koruma" kapsamında tanımlanmıştır (Topal, 2015).

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu[8], Madde 91/1'de Suriyelilerin durumuna uygun bir tanımlama yapılmış ve Madde 91/2'de ise kitlesel göç durumunda, Bakanlar Kurulu tarafından çıkartılacak yönetmelikle, alınacak tedbirlerin düzenlenmesini öngörülmüştür. Bu kapsamda, kitlesel göç ile Türkiye'ye gelen Suriyelilerin statüsünü ve haklarını düzenlemek amacıyla, Geçici Koruma Yönetmeliği[9] 22.10.2014 tarihinde yürürlüğe sokulmuştur.

1'inci maddesine göre, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin amacı şu şekilde tanımlanmıştır:

> "Bu Yönetmeliğin amacı; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi çerçevesinde, uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemektir."

Suriyeli göçmenlerin statüsü entegrasyon süreçleri açsından ele alındığında, söz konusu kanun ve yönetmeliğe göre, Suriyelilerin Türkiye'de geçici olarak kalmaları öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Suriyelilerin geçici bir statüye sahip olmaları hem Suriyeliler hem de ev sahibi toplum açısından farklı motivasyonlara neden olabilmektedir. Mevcut statülerine göre belirli bir zaman sonra geri döneceği düşüncesiyle yaşayan göçmenlerin, entegrasyona istekli olmaları beklenilmez. Diğer

[8] http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf Erişim tarihi: 22 Nisan 2018
[9] http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf Erişim tarihi: 22 Nisan 2018

taraftan, belli bir zaman sonra göçmenlerin geri döneceğini düşünen ev sahibi toplumun, göçmenlerin entegrasyonunda yardımcı bir rol oynaması da beklenilmez. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, Bovenkerk'e göre, hedef ülkesinde kalış süresi artıkça, göçmenler açısından geri dönme ihtimali azalmaktadır (Öner, 2016). Suriyelilerin yaklaşık 6 yıldan beri Türkiye'de yaşadığı ve geçen süre zarfında Suriye'deki çatışma durumu hala devam ettiği ve hatta karmaşık hale geldiği dikkate alındığında, Suriyelilerin ülkelerine geri dönme ihtimallerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir (Erdoğan, 2015).

Mevcut Geçici Koruma Yönetmeliği'ne göre, sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim gibi konularda Suriyelilerin entegrasyon süreçlerini destekleyecek maddelerin mevcut olduğu görülmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği, altıncı bölümde yer alan "Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler" başlığı altında olmak üzere Madde 26/1'e göre Suriyelilere verilecek hizmetler şu şekilde ifade edilmektedir:

> "Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir. 8 inci maddenin birinci fıkrası kapsamındaki yabancılara sağlanacak hizmetlerle ilgili usul ve esaslar Kurul tarafından belirlenir."

Geçici Koruma Yönetmeliği'nde yer alan söz konusu madde değerlendirildiğinde Suriyeli göçmenlerle ilgili kalıcı bir entegrasyon politikasının mevcut olmadığı, belirtilen hizmetlerin Suriyelilerin geçici ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olduğu görülmektedir.

2.2.2 Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen

Suriyelilerle ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, genelde Suriyeliler mülteci, sığınmacı veya göçmen olarak tanımlanmaktadır. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Türkiye'ye bireysel olarak göç edenleri, "Mülteci", "Şartlı Mülteci" ve "İkincil Koruma" ve kitlesel göç ile Türkiye'ye göç edenleri ise, "Geçici Koruma" kavramlarıyla tanımlamaktadır. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 61'inci maddesine göre mülteci kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

> "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir."

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 62'nci maddesine göre şartlı mülteci kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

> "Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlana- mayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir."

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 63'üncü maddesine göre ikincil koruma kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

> "Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde, a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir."

6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun 91'inci maddesine göre geçici koruma kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

> "(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşılanacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

Göçmen kavramı ele alındığında ise, evrensel olarak kabul edilmiş bir göçmen tanımının bulunmadığı görülmektedir. Genel olarak göçmen kavramı ile bireyin göç etme kararını serbest iradesiyle ve refahını artırmaya yönelik olarak verdiği durumları

kapsayacak biçimde tanımlanmaktadır. Bu anlamda göçmen, ekonomik ve sosyal şartlarını iyileştirmek, kendileri ve ailelerine yönelik beklentileri geliştirmek maksadıyla farklı bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişiler ve aile fertleri için kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler ise, nedenine, zorunlu veya gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli ve düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla hayatını idame ettiren kişiyi göçmen olarak tanımlamaktadır (Adıgüzel, 2016).

Kanun ve yönetmelikler değerlendirildiğinde mevcut tanımlamaların, Suriyelilerin Türkiye'deki mevcut durumunu açıklamada yetersiz oldukları görülmektedir. Kamplardan şehirlere ve Türkiye'den Avrupa'ya göç eden ayrıca yedi yıldır Türkiye'de yaşayan ve yapılan araştırmalara göre vatandaşlık beklentisi yüksek olan Suriyelilerin durumu, geçiciliği ifade eden mülteci veya sığınmacı kavramlarıyla açıklanması yeterli görünmemektedir. Kanundan kaynaklı "Geçici Koruma" statüsü gerçekliliğinin yanında, bir de iş arayan, çocuğunu okula kayıt ettirmeye çalışan, maddi birikimlerini Türkiye'ye yatıran, Suriye'deki krizin bitmesine yönelik umudunu büyük ölçüde yitirmiş olan Suriyelilerin toplumsal hayata katılım gerçekliği söz konusudur. Bu kapsamda, Suriyelilerin kanun nezdindeki "Geçici Koruma" statüleriyle birlikte genel olarak gönüllü göçmenlerde görülen özellikleri yansıtan ve toplumsal katılım süreçlerini de içeren göçmen kavramı bu çalışmada kullanılmıştır.

2.3 Toplumsal Entegrasyon

Türk Dil Kurumu[10] çevrimiçi sözlüğüne göre, Fransızca kökenli bir kavram olan entegrasyon, bütünleşme ve uyum şeklinde tanımlanmaktadır. Uluslararası literatürde entegrasyon kavramı sıklıkla kullanılmakla birlikte tanımı konusunda tam bir mutabakat mevcut değildir (Hoesch, 2018). Türkiye'de de entegrasyon, adaptasyon ve asimilasyon kavramları sıklıkla birbirleriyle karıştırıldığı görülmektedir (Kartal, 2018). Entegrasyon kavramı, kullanıldığı bağlama göre farklı şekilde tanımlanabilmektedir (Hoesch, 2018). Yapılan çalışmada ise, entegrasyon kavramı, Heckmann'ın toplumsal entegrasyon yaklaşımına göre ele alınmıştır. Buna göre,

[10] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ae9856d70d090.00435484
Erişim tarihi: 28 Nisan 2018

toplumsal entegrasyon, özne olarak göçmenlerin ev sahibi toplumun kurumlarına ve ilişkiler ağına katılımı ifade etmektedir (Heckmann, 2015).

Bugün göç çalışmaları bağlamında entegrasyon kavramı başta İngilizce ve Fransızca olmak üzere pek çok dilde yaygın bir kullanıma sahiptir. Bunun yanında, entegrasyon kavramından önce, asimilasyon, kültürleşme, eklenme/katılma/kaynaşma, adaptasyon, uyum, barındırma ve çokkültürcülük gibi farklı kavramlar da kullanılmıştır. Bu kavramlar da entegrasyon kavramına benzer şekilde kullandıkları bağlama göre farklı tanımlamalara sahip olabilmektedir (Unutulmaz, 2016). Konunun daha anlaşılır kılınabilmesi açısından, göç ve entegrasyon deneyimlerine ilişkin bir giriş yapıldıktan sonra, entegrasyon kavramı bağlamında, birbirlerini tamamlayan ve karşıt anlamlarda kullanılan kavramlar olmalarından dolayı asimilasyon ve çokkültürcülük kavramları ele alınacaktır.

Entegrasyonla ilgili kamuda ve bilimsel ortamlarda yapılan tartışmaların birçoğunda, entegrasyon süreçlerinin tarihsel deneyimleriyle ilgili yeterli derecede bilgi verilmediği görülmektedir. Bu konuda, göç ve entegrasyon tarihinde, klasik göçmen ülkesi olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin deneyimleri oldukça önemli görünmektedir. Genelde, Amerika'ya sonradan yerleşenlerin, hemen Amerikalı olduğu, kendilerini Amerikalılarla özdeş gördüğü ve ilk yerleşenler tarafından hoş görüldüğü düşünülmektedir (Heckmann, 2015).

Jones'e göre, 1870 - 71 yıllarında Almanya ve Fransa arasındaki savaşı Almanlar kazanınca, bu zafer hemen, hemen Amerika'nın her büyük kentinde Amerika'da yaşayan Almanlar tarafından coşkuyla kutlanılmıştır. Birinci dünya savaşında da Amerika'da yaşayan Almanlar, Alman İmparatorluğunun tarafını tutmuşlardır. Ancak ABD 1917 yılında savaşa girince, Amerika'da yaşayan Almanların büyük çoğunluğu ana vatanlarına karşı müttefik güçlerini desteklemişlerdir (aktaran Heckmann, 2015).

Chicago'da 19'uncu yüzyılda Almanların komşuluk ilişkileri hakkında bilgi veren Keil'e göre, Almanya'dan Amerika'ya göç eden bir Alman göçmen, tüm gereksinimlerini karşılayacak şekilde, yerel sigorta şirketlerinden bankalara, etnik ürünler içeren gıda dükkanlarından birahaneye, kiliseden mezhep okullarına kadar her şeyi bulabilmekteydi (aktaran Heckmann, 2015). Amerika'ya Avrupa'dan ilk göç

edenler genellikle Protestanlar olmuştur. 1830 senesi civarlarında Katolik İrlandalılar da Amerika'ya göç etmeye başlamışlardır. Ancak Protestanlar, Amerika'ya göç etmelerinin engellenmesi amacıyla Katolik İrlandalılara karşı örgütlenmişlerdir. Katolik karşıtı harekete göre, Protestan anlayışına göre oluşturulmuş Amerikan kurumları, Katolik mezhep anlayışıyla örtüşmemekteydi (Heckmann, 2015). Dinnerstein ve Reimers'e göre, Protestanlar, Katoliklerin Amerika'yı ele geçirmesi durumunda, Roma'daki Papalığın ülkeye hâkim olacağını ve dini ve siyasi özgürlükleri yok edeceğini düşünmekteydi (aktaran Heckmann, 2015). Amerika'da yaşanan entegrasyon deneyimleri değerlendirildiğinde, göçmenlerin geçmişte de kolay şekilde ev sahibi toplum tarafından kabul edilmediği, ilk aşamada etnik koloni şeklinde yapılanan mahallelerin oluştuğu ve aidiyetlik duygusunun da koşullara ve zamana bağlı olarak değişebildiği görülmektedir (Heckmann, 2015).

Sosyolojide, göç ve entegrasyon araştırmaları ilk kez 1920'li ve 1930'lu yıllarda Chicago Okulu tarafından başlatılmıştır. Göçmenlerin toplumsal bütünleşmesine ilişkin bilinen en önemli konseptler ardışıklık modelleridir. Bunlar Wirth tarafından geliştirilen ekolojik model, Duncan tarafından geliştirilen üç kuşak modeli olmak üzere gelecek jenerasyonların daha iyi entegre olabileceğini ifade eden kuşak modelleri ve Park tarafından geliştiren ve göçmenlerle yerliler arasındaki ilişkilerin iletişim, rekabet, uyum ve asimilasyon olmak üzere belirli bir sıraya göre gelişeceğini ifade eden Irk-İlişkileri-Döngüsü modelleridir. Tüm bu modellerin ortak noktası, asimilasyon fikrine dayanıyor olmalarıdır (Heckmann, 2015).

Farley'e göre, Amerikan tarihi boyunca kültürel asimilasyon belirleyici bir norm olmuştur. Beyaz Anglo Sakson Protestanlar, Amerikan kültürünü etkileyecek düzeyde kültürel olarak hâkim grup haline gelmiştir. Bu nedenle birçok sosyal bilimci, bu grubun etkisi altında olan kültürü, tüm Amerikan kültürü için belirleyici bir unsur olarak görmüştür. Bu bağlamda gelişen fikirler temelinde, tüm diğer grupların Kuzey Avrupalıların diline, kültürüne ve sosyal yapılarına uyum sağlaması gerektiği ortaya konulmuştur (aktaran Heckmann, 2015).

Amerikan ekolünde asimilasyon, tek taraflı ve sadece tek yönde işleyen bir süreç olarak görülmektedir. Buna göre göçmenlerin ve gelecekteki nesillerinin kültürlerini terk etmesi ve göç ettikleri ülkenin kültürünü tamamen kabullenmiş olmaları

gerekmektedir (Heckmann, 2015). Kanada ve Avustralya örneklerinde ise asimilasyon zorlayıcı yöntemlerle uygulanmıştır. 2008 yılında Avustralya Başbakanı, beyaz Avustralyalıların yüzyıllarca yaptıkları kötü muamelelerden dolayı Avustralya Aborijinleri'nden özür dilemiştir. Yine aynı şekilde 2010 yılında Kanada Başbakanı Stephen Harper, yüzyıl boyunca süren zorlayıcı asimilasyon uygulamalarından dolayı Kanadalı yerlilerden özür dilemiştir. Bu her iki klasik göçmen ülkesinde, kültürleri aşağı görüldüğü için yerlilere sistematik bir asimilasyon uygulanmıştır (Hoesch, 2018). Avrupa örneğinde ise, özellikle 19'uncu ve 20'inci yüzyılda, asimilasyon, homojen bir ulus yaratma adına göçmenlerden ziyade etnik gruplara uygulanmıştır (Heckmann, 2015).

Göç alan toplumlarda giderek göçmen sayısının artması ve bunun sonucunda toplumun çeşitlenmesi ve ırkçı bir söylem içermesi nedeniyle, 1970'lerin başından itibaren asimilasyon kuramları yerine çokkültürcülük kuramları benimsenmeye başlanmıştır (Unutulmaz, 2016). Çokkültürcülük teorilerine temel oluşturan kültürel çoğulculuk anlayışı ise, bir toplumda farklı grupların birbirleriyle çatışmadan uyum içinde yaşayabileceği görüşüne dayanmaktadır (Kartal, 2018). Kymlicka ve Parekh'a göre, çokkültürcülük bir siyasi akım şeklinde 1970'lerin başından itibaren, önce Kanada ve Avustralya, sonrasında Amerika'da revaç olmuş ve etkileri Avrupa'da da görülmüştür (aktaran Unutulmaz, 2016).

Entegrasyon problemlerinin boyutları oldukça farklı olabilmektedir. Bu durumda çoğu defa ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal ayrışmaların büyümesini önleyebilmek amacıyla özel ve seçici önlemlerin alınması gerekmektedir. Avustralya, İsveç ve Kanada'da geliştirilen çokkültürcülük modelleri değerlendirildiğinde, bu ülkelerin kültürel çeşitlilikleri ve göçmenlerin neden olduğu sosyal değişimleri kabul ettikleri görülmektedir. Göçmenler hâkim olan kültüre veya dilsel modele uymaya zorlanmamakta ve dilediklerinde anadillerini ve kültürel hayatlarını koruyabilmektedirler. Göçmenlerin neden olduğu kültürel çeşitlilik hâkim kültür açısından bir tehdit değil zenginlik olarak kabul görmektedir. Ancak çokkültürlü model de kendi içinde çelişkiler barındırmaktadır. Örneğin çokkültürlülük göçmenin ana dilini kullanmasını savunabilmekte, ancak ülkede geçerli olan resmi dil öğrenmemesi halinde emek piyasasında dezavantajlı konuma düşmesine de neden olabilmektedir (Castles & Miller, 2008).

Bir tarafta pek çok yönden kabul edilebilir görünmeyen asimilasyon uygulamaları diğer tarafta etnik kolonilere ve kutuplaşmalara neden olduğu düşünüldüğünden başarısız bir uygulama olarak görülen çokkültürcü yaklaşımlar, Avrupa'da yeni bir kavramın geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu anlamda toplumun bir üyesi olarak, göçmenlerin veya göçmen kökenli azınlıkların, tüm toplumsal alanlarda katılımını, ev sahibi toplumun kimlik kaygılarına yönelik tepkilerin giderilmesi amacıyla ev sahibi toplumun kültür ve değerlerini benimsemesini ve aidiyetlik bağlamında kendini ev sahibi toplumla özdeşleştirmesini ve tüm bu süreçler dahilinde asimilasyondan farklı olarak kendi kültürel kimlik ve değerlerinden vazgeçmemesini öngören bir entegrasyon kavramı geliştirilmiştir (Unutulmaz, 2016).

Çalışmada, Avrupa'da yaşanan gelişmeler de dikkate alınarak Heckmann'ın toplumsal entegrasyon konseptinden faydalanılmıştır. Heckmann ise toplumsal entegrasyon konseptini oluştururken yine bir Alman sosyolog olan Hartmut Esser'den etkilenmiştir. Esser entegrasyon kavramını, Lockwood'u referans alarak sistem ve sosyal entegrasyon olarak ayırmak suretiyle ele almaktadır (Heckmann, 2015).

Esser'e göre, toplumsal entegrasyon, bireyleri dikkate almak suretiyle, topluma yeni katılan bireylerin mevcut sosyo-ekonomik, hukuki ve kültürel ilişkiler sistemine ve kurumlarına ne şekilde katılabileceğini ele alır. Sistem entegrasyonu ise, ortak değerler, piyasa süreçleri, para gibi sosyal mekanizmalar üzerinden gerçekleşir. Sistem entegrasyonu, bir sosyal sistem kapsamında bulunan alt sistemleri arasındaki ilişkileri ifade eder. Bu ilişkiler ise öznelerin özel motif ve ilişkilerinden bağımsız ve çoğunlukla onun niyetine ve çıkarına aykırı şekilde gerçekleşmektedir. Buna karşın toplumsal entegrasyon doğrudan öznenin, motiflerini, yönelimlerini, niyetlerini ve özellikle de ilişkilerini dikkate alır (aktaran Heckmann, 2015). Esser, toplumsal entegrasyonun analizinde, kültürleşme, konumlanma, etkileşim ve kimlik kavramlarından faydalanmaktadır (Heckmann, 2015).

Kültürleşme, bireyin toplumda hareket etmesini sağlayan bilgilerin, kültürel standartların ve yetkinliklerin edinilmesidir. Kültürleşme ise aynı zamanda toplumsal bir konum elde etmenin koşuludur. Konumlanma kavramı bireyin, eğitim sisteminde, ekonomide, siyasette, kültür veya sosyal güvenlik sistemindeki yerini gösterir.

Etkileşim, soysal eylemin bir türü olarak aktörlerin karşılıklı yönelimlerini ve ilişkilerin ve ağların oluşmasını ifade eder. Kimlik kavramı ise, öznelerin kendilerini sosyal sistemlerle özdeşleştirmelerini veya bunlara dönük aidiyetliklerini ifade eder (aktaran Heckmann, 2015).

Heckmann, Esser'in toplumsal entegrasyon konusundaki fikirlerinden ve kavramsallaştırmalarından faydalanmakla birlikte, kültürleşme konusunda farklı düşünmektedir. Esser tek taraflı bir kültürleşmeyi esas alırken, Heckmann aynı ağırlıkla olmamakla beraber göçmenlerle ev sahibi toplum arasında değer, norm ve kültürel davranış biçimlerinde değişimlerin olabileceğini savunmaktadır. Heckmann'ın toplumsal entegrasyon konsepti, çalışmada yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyon kavramları temelinde ele alınmıştır.

2.3.1 Yapısal Entegrasyon

Yaşamın maddi olarak yeniden üretilmesi toplumlar için işlevsel bir zorunluluktur. Bu nedenle iş ve ekonomik faaliyet her toplumsal yaşam için zorunlu bir esastır. Bu süreçlere katılım ve bu süreçlerde elde edilen konum ve hiyerarşik pozisyon, toplumun her üyesi ve göçmenler gibi tam üyelik statüsü elde etme sürecinde olanlar için merkezi bir öneme sahiptir. Bu genel unsurlar, iş piyasasında çalışmanın, göçmenlerin yapısal entegrasyonu ve tüm toplumsal entegrasyonu için merkezi önemdeki boyutunu göstermektedir. Bu anlamda iş hayatına katılım veya entegrasyon, yapısal entegrasyon açısından olduğu kadar toplumsal katılım süreçlerinin temel unsurudur (Heckmann, 2015).

Çalışma imkânı tanıyan yasal statü ve iş piyasasındaki talep, göçmenlerin iş piyasasına katılımını sağlamaktadır. Göçmenler, göç ettikleri hedef ülkesinde genellikle kendi ülkelerinde elde ettikleri mesleki yeterliliklere göre bir işte çalışamamakta veya işsiz kalmaktadırlar. Örneğin doktorlar bakıcı, öğretmenler garson olarak çalışmakta veya mühendisler işsiz kalmaktadır. Göçmenlerin iş piyasası kapsamında karşılaştıkları diğer bir olumsuzluk ise, işyerinde ayrımcılığa uğramalarıdır (Heckmann, 2015).

İş piyasasında düşük nitelikte işlere yönelik bir gereksinim bulunmakla birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler dikkate alındığında gelecekte daha çok nitelikli çalışanlara ihtiyaç duyulacağı görülmektedir. Göçmenlerin çocukları, giderek daha çok nitelikli işlere gereksinim duyulan ve bilgi toplumuna dönüşen bir toplumda büyümeye başlamaktadır. Bu anlamda, malvarlığının yanında, bilgi ve eğitim, bilgi toplumlarında statü elde etmenin belirleyici kriterlerinden bir tanesi haline gelmektedir. Göçmen çocuklarının ailevi durumları ve bunların sosyalizasyon süreçleri, göçmen çocuklarının ve gençlerinin, henüz eğitim sisteminde, bilgi toplumu için gerekli olan gereklilikleri yerine getirme konusunda zorluk çekmesine ve bu kapsamda ev sahibi toplumun çocukları veya gençleriyle eşit şartlarda rekabet edememesine neden olmaktadır (Heckmann, 2015).

2.3.2 Kültürel Entegrasyon

Göçmenlerin, öğrenme ve kültürlenme süreçlerine dayalı olarak meydana gelen bilişsel, kültürel ve bakış açılarına bağlı değişimler, kültürel entegrasyon olarak tanımlanmaktadır. Bazı durumlarda kültürel entegrasyon kavramı yerine literatürde akkültürasyon kavramı da kullanılmaktadır. Kültürel entegrasyon, iletişim ve istihdam için gerekli olan becerilerin kazanılmasını ve değerlerin, normların ve tutumların ve bunlarla ilgili davranışların değişmesini içerir (Heckmann, 2015).

Temelde göçmenlerle ilgili olmakla birlikte, kültürel entegrasyonda, ev sahibi toplum tarafından da gerekli kültürel uyumların ve davranışsal değişimlerin gösterilmesi beklenilmektedir. Bu bağlamda kültürel entegrasyon, eşit ağırlıkta olmamakla birlikte göçmenler ve sahibi toplum arasındaki karşılıklı kültürel etkileşimleri ifade eder. Ev sahibi toplum kültürel ve siyasal kaynakları kontrol ettiği ve göçmenler, kurulu ve meşrulaştırılmış ilişkiler ve çıkar yapılarıyla karşılaştığı için, söz konusu kültürel değişimlerin ağırlıklı olarak göçmenlerde gerçekleşmesi beklenilmektedir (Heckmann, 2015).

Kültürel entegrasyon kapsamında, göçmenlerin iş hayatına ve toplumsal süreçlere katılım için gerekli olan işlevsel yetkinlikler ve bilgi varlığı ve entegrasyon süreçleri bağlamında değişmesi beklenilen değerler, normlar ve düşünceler söz konusudur. Bu kapsamda, göçmenlerden, ev sahibi toplumun dilini öğrenmeleri,

ayrıca yaşamlarını kolaylaştıracak olan toplumsal ve kültürel temel bilgileri ve hukuk ve yönetim, organizasyon ve kurumların yapıları ve hedef ülkenin bölgeleri veya illeri hakkında bilgi edinmeleri beklenilir. (Heckmann, 2015).

2.3.3 Etkileşimsel Entegrasyon

Etkileşimsel entegrasyon, göçmen ve ev sahibi toplum arasında kişisel ilişkilerin oluşup oluşmadığını ele almaktadır. Etkileşimsel entegrasyon, göçmenlerin, göç ettikleri yeni toplumun özel yaşamına katılımlarını, üyeliklerini ve aidiyetlerini gösterir (Heckmann, 2015).

Komşuluk ilişkilerinin, gündelik karşılaşmaların, dernek üyeliklerinin ayrıca arkadaşlık, dostluk, evlilik ve buna benzer sosyal ilişkilerin göçmenler ve ev sahibi toplum arasında meydana gelip gelmediği, etkileşimsel entegrasyon açısından oldukça önemlidir. Göçmen ve ev sahibi toplum arasında, sosyal ilişki kapsamında, kabul veya kabul etmeme, açıklık veya kapalılık, ilişkiler temelinde sınırların varlığı veya sınırların ortadan kalkması gibi durumlar, etkileşimsel entegrasyonun önemli göstergeleridir ve her iki grup arasındaki ilişkilere ayna tutmaktadır (Heckmann, 2015).

Yapısal entegrasyon, göçmenlerin ekonomi ve eğitim alanı gibi temel toplumsal kurumlara katılımını ve entegrasyonunu ele almaktadır. Ancak bu kurumlara katılım süreçleri, başta dil olmak üzere kültürel yetkinliklerin edinilmesine bağlıdır. Bu yetkinliklerin edinilmesi, kültürel entegrasyon kavramıyla açıklanmaktadır. Etkileşimsel entegrasyon ise, ev sahibi toplumla göçmenlerin etkileşimleri sonucunda bir öğrenme sürecini ifade etmesi anlamında kültürel entegrasyona ve sosyal bir sermaye oluşturması bakımından yapısal entegrasyona bağlı olarak göçmenlerin ilişkiler kurmak suretiyle ev sahibi toplumun sosyal ilişkilerine katılımını ifade etmektedir (Heckmann, 2015).

2.3.4 Kimlik Entegrasyonu

Kimlik entegrasyonu, göçmenlerin tek başlarına veya aileleriyle birlikte göç ettikleri toplum ve kültürle kendilerini özdeşleştirme sürecidir. Sosyo-psikolojik bir süreç olarak ifade edilen bu sürecin önemli bir yönü göçmenlerin geldikleri ülkelerdeki üyelikleri ve sosyalizasyonları nedeniyle, göç ettikleri ülkeye belirli bir ulusal veya etnik kimliği beraberinde getirmeleriyken diğer önemli bir yönü ise göçmenlerin entegrasyon süreci kapsamında yeni bir benlik kavramına yol açabilecek şekilde yeni etkilerin ve üyeliklerin tesirinde kalmalarıdır (Heckmann, 2015).

Kimlik entegrasyonu, göçmenlerin kendilerini ev sahibi toplumun kültür ve değerleri ile özdeşleştirmesi ve ev sahibi toplumuna ve kurumlarına karşı aidiyetlik hissetmesini ifade eder. Göçmenlerdeki bu özdeşleştirme veya aidiyetlik duygusu, yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon süreçlerinin başarıyla tamamlanmasına bağlıdır. Bu noktada aidiyetlik ve özdeşleştirme kapsamında, hangi kültürün ve kimliğin referans alındığı belirleyici öneme sahiptir. Göçmenin sadece hedef ülkenin kültürünü ve kimliğini referans alması asimilasyon, çıkış ve hedef ülkeyi referans alması ikili entegrasyon olarak tarif edilmektedir. Göçmenlerin segmentasyonu ise hedef ülkede yaşamakla birlikte kendilerini ev sahibi toplumdan ayırt edecek şekilde bir birlik oluşturmalarıdır. Marjinalleşme ise, göçmenin kendini ne hedef ne de çıkış ülkesine ait hissetmesidir. Kimlik entegrasyonun bir varyantı olarak görülen segmentasyon, göçmenlerin veya etnik grupların, hedef ülkenin belirli bölgelerinde, kendilerini ev sahibi toplumdan ayıracak şekilde bir birlik meydana getirmeleri anlamına gelmektedir. Bu segmentasyon mekânsal ayrım, kültürel segmentasyon veya etnik koloni şeklinde görülebilmektedir. Mekânsal ayrım, göçmenlerin kendilerini ev sahibi toplumundan ayıracak şekilde, hedef ülkenin belirli alanlarına yoğunlaşmaları anlamına gelmektedir. Kültürel segmentasyon, göçmenlerin, çıkış ülkesindeki kültüre hedef ülkesinde de, bilinçli veya bilinçsiz olarak bağlı kalmalarıdır (Esser, 2001).

Mekânsal ayrım ve kültürel segmentasyon birbirlerini karşılıklı olarak güçlendirirler. Segregasyonlar, aktörlerin yapısal olarak üretilen iletişim yoğunlukları üzerinden kültürel segmentasyonlara ve kültürel segmentasyonlar ise mekânsal ayrımı destekler. Bu bağlamda özellikle büyük göçmen gruplarında, bir etnik kolonin kurumsallaşma ihtimali bulunmaktadır (Esser, 2001).

3. BÖLÜM
YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Arka Planı

Göç çalışmalarının nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili olarak birçok yaklaşım olmakla birlikte esasen iki genel yönelimin olduğu söylenebilir. İlki, sonuç ve etkilerini incelemek suretiyle göç olgusunun makro seviyedeki dinamiklerini diğeri ise göçün parçası olan göçmenlerin kendisine, onların göç deneyimlerine, bu deneyimlerin göçmenlerin zihin dünyasındaki anlamına ve algısına yönelen, ekseriyetle mikro düzeyde olan, detayları ortaya koymayı amaçlayan çalışmalardır (Kümbetoğlu, 2016).

Yukarıdaki tanımda belirtilen ilk çalışmalar için niceliksel, ikincileri içinse niteliksel araştırmalar yapılmaktadır. Gerçekleştirilen çalışma, göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin incelenmesiyle ilgili olduğundan, göçmenlerin göç deneyimlerini ve algılarını ve en önemlisi yerleştikleri yeni mekandaki duygularını öğrenmek amacıyla niteliksel araştırma olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada kullanılabilecek en uygun tekniklerin belirlenmesi amacıyla, öncelikle saha ve görüşme yapılacak katılımcıların yaşadıkları yerlerdeki koşulları görülmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ilk önce araştırmanın yapılacağı Sultanbeyli ilçesinin merkezi yerleri ve mahalleleri harita üzerinden tespit edilmiştir. İlçe merkezinde, öncelikle camilerin altında bulunan çay ocaklarına ve insanların dinlenme amaçlı kullandıkları mekanlara gidilmiş, burada otuz dakika ile bir saat arasında süren gözlemler yapılarak notlar tutulmuştur. Daha sonra, burada alışveriş yapılmış, alışveriş yapılırken de mağaza görevlileri ve kafe çalışanlarıyla, göçmenlerle ilgili kısa süreli görüşmeler yapılmıştır. Örneğin bir kafede çalışan bir kadına veya cami görevlisine "Buraya hiç Suriyeli geliyor mu?", ardından ise "Suriyeliler hakkında ne düşünüyorsunuz?", "Suriyeliler en fazla hangi bölgede yaşıyor?" gibi sorular sorulmuş ve bu sorulara verilen tepki ve cevaplar not edilmiştir.

Yapılan enformel sohbet tarzı görüşmelerde, yerel halktan insanlar, Suriyeli göçmenlerin, yoğun olarak Ziya Ülhak Caddesinde ve Mülteciler Derneğinin çevresinde bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, önce Ziya Ülhak Caddesine gidilmiş ve bu burada diğer bölgelere kıyasla daha fazla göçmenin bulunduğu görülmüştür. Suriyeli göçmenlerin sadece bu caddede yoğunlaşıp yoğunlaşmadığını görmek amacıyla, bu caddeye yakın diğer caddeler de gezilmiş ve diğer caddelerde Ziya Ülhak Caddesine benzer bir yoğunlaşmanın olmadığı görülmüştür. Sultanbeyli'ye ilk gidişte Anadolu'nun bir kasabasına gidildiği hissi uyanırken, Ziya Ülhak Caddesine girilirken, yabancı bir ülkeye girilmiş hissi uyanmıştır.

Ziya Ülhak Caddesinde öncelikli olarak Suriyeli göçmenlerin, rahat bir şekilde gözlenebileceği bir tatlıcıya gidilmiştir. Tamamen Suriye kültür motifleri ile dizayn edilmiş tatlıcı dükkanına gelenlerin nerdeyse tümünün Suriyeli olduğu görülmüştür. Tatlıcı dükkanında bulunulan süre zarfında, dükkâna gelen Suriyelilerin aralarındaki konuşmaları ve etkileşimleri diğer taraftan sokakta yürüyen göçmenlerin giyim tarzları ve bunların diğer Suriyeli esnaflarla olan etkileşimleri gözlemlenmiştir. Tatlıcı dükkanında bulunan, çok az Türkçe bilen bir Suriyeli ile görüşme yapılmaya çalışılmış, yapılması düşünülen görüşmeler esnasında ortaya çıkabilecek zorluklar görülmeye çalışılmıştır. İkinci aşamada Mülteciler Derneğinin bulunduğu mahalleye gidilmiştir. Mülteciler Derneğinin civarlarında Suriyeli işletmeler olsa bile, Ziya Ülhak Caddesine benzer bir mekânsal ayrımın burada söz konusu olmadığı görülmüştür.

Gözlem ile bir şeyin gerçekte nasıl meydana geldiği, görüşmeler yoluyla ise bir şeyin ne olduğu anlaşılabilmektedir (Flick, 2016). Araştırmanın ilk aşamasında, Ziya Ülhak Caddesi ve Mülteciler Derneği çevresinde, katılımcı olmayan gözlem tekniği kullanılmıştır. Bu teknik daha çok tren istasyonu, meydanlar veya kafeler gibi kamuya açık alanlarda kullanılmaktadır (Flick, 2016). Gözlem tekniğiyle, ilgili caddenin ve mekanların, göçmenler ve yerel halk tarafından hangi sıklıkla kullanıldığı ve göçmen ve yerel halk arasındaki etkileşimler tespit edilmeye çalışmıştır.

Daha sonra alınan notlar ve yapılan değerlendirmeler sonucunda, bu caddede yer alan yerli ve Suriyeli esnaflarla katılımcı gözlem tekniği kullanılarak enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır. Yaşadıkları yerlerdeki koşullarını yakından görebilmek

için ise göçmenlerle yaşadıkları yerlerde (dükkân, ev) yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu yardımıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Niteliksel araştırmalarda, araştırma yapılan alanda, gözlem tekniği, farklı katılım türleriyle kombine edilebilmektedir. Bu noktada metodolojik katılık ve esneklik farklı şekilde yapılandırılır. Katılımcı olmayan gözlemde, alana yönelik mesafenin ve metodolojik standartların büyük öncelliği vardır. Diğer taraftan, bir araştırma stratejisi olarak antropolojiden sosyoloji veya eğitim bilimleri gibi disiplinlere de aktarılan etnografi ise, kapsamlı bir katılımı ve metodolojik bir pragmatizmi gerektirir. Buna göre kullanılacak teknikler, sahanın koşullarına uygun hale getirilir ve daha geniş bilgi edinmek için tüm teknikler (araçlar) devreye sokulur (Flick, 2016).

Lüders'e göre, günümüzde etnografik araştırma, metodolojik açıdan, araştırma yapılan sahada kapsamlı bir katılımı, esnek bir araştırma stratejisini, tüm olası metotların kullanımını ve alanda elde edilen deneyimlerin yazıya geçirilmesini ve tasvir edilmesini gerekli kılmaktadır (aktaran Flick, 2016). Hammersley ve Atkinson'a göre, etnografik çalışma yapan kişi, açık veya gizli şekilde, uzun bir süre boyunca insanların gündelik hayatına katılır, bu esnada, nelerin meydana geldiğini gözlemler, nelerden söz edildiğine kulak asar ve sorular sorar. Esasen, etnografik araştırma yapan kişi, araştırma konusunu aydınlatabilecek tüm verileri toplar (aktaran Flick, 2016). Bu bağlamda etnografi tekniği kapsamında çalışmada, gözlem, katılımcı gözlem, enformel sohbet tarzı ve yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.2 Araştırmanın Yapıldığı Yer

Suriyeli göçmenlere yönelik saha araştırmasının nerede yapılabileceğine ilişkin olarak daha önce yapılmış çalışmalar, Göç İdaresi tarafından yayınlanmış istatistikler ve medyada Suriyelilerle ilgili çıkan haberler gözden geçirilmiş ve bu kaynaklardan elde edilen bilgilere göre, Türkiye'de en fazla Suriyeli göçmenin İstanbul'da yaşadığı tespit edilmiştir.

Sultanbeyli ilçesinde yaşayan zorunlu göçmenlerin sorunlarına çözüm aramak amacıyla 2014 yılında, Mülteciler Derneği kapsamında açılan Toplum Merkezinde, entegrasyon süreçleri açısından önem arz eden sağlık, barınma, eğitim, kültür, hukuk, tercümanlık ve istihdam alanlarında zorunlu göçmenlere ve sığınmacılara ücretsiz olarak destek veren çalışmaların yapıldığının ve bununla birlikte İstanbul Anadolu yakasında en fazla Suriyeli göçmenin Sultanbeyli'de yaşıyor olmasının tespit edilmesinden sonra, saha araştırmasının yapılacağı yer olarak Sultanbeyli seçilmiştir. Sultanbeyli'ye ilişkin harita Ek-5'te yer almaktadır.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Türkiye'de en fazla Geçici Koruma kapsamında bulunan Suriyeli göçmen, İstanbul'da yaşmaktadır. Buna göre, Geçici Koruma kapsamında olmak üzere İstanbul'da 550.486 Suriyeli ikamet etmektedir[11]. İstanbul Avrupa yakasında, en fazla sayıda Suriyeli göçmenlerin ikamet ettiği ilk 3 ilçe Küçükçekmece (38.278) , Bağcılar (37.643) ve Sultangazi (31.426) ilçelerdir. İstanbul Anadolu yakasında ise en fazla Suriyeli göçmen, Sultanbeyli (20.192), Ümraniye (14.858) ve Sancaktepe (12.072) ilçelerinde yaşamaktadır (Erdoğan, 2017).

Tarihsel gelişim

Antik çağ ve sonrası dönemlerde, kavimler yolu üzerinde önemli bir ara istasyon konumunda bulunan, Roma ve Bizans imparatorluğu döneminde, Üsküdar'dan Gebze'ye kadar olan bölgenin mülki idare merkezi olan, bugünkü sınırları içerisinde tarihi Aydos Kenti ve Kalesini barındıran Sultanbeyli ilçesi, Bağdat caddesi olarak bilinen ve bugün Fatih bulvarı olarak anılan İstanbul - Avrupa arasındaki ana ulaşım yolunun kendi bölgesinden geçmesi nedeniyle, askeri ve sivil ulaşım bakımından da stratejik bir öneme sahip olmuştur[12].

19'uncu yüzyılda Sultanbeyli'deki araziler, Sultan Abdülhamid tarafından, dönemin Bahriye Nazırı olan Hasan Hüsnü Paşa'ya bağışlanmıştır. Daha sonraki dönemde, bugünkü Paşaköy, Kurnaköy ve Samandıra'yı da kapsayacak şekilde Sultanbeyli arazileri, Hasan Hüsnü Paşa'nın oğlu tarafından Franz Phillipson'a satılır.

[11] http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim tarihi: 18 Mart 2018
[12] http://www.sultanbeyli.istanbul/media/files/487/stratejik-plan-2015-2019.pdf Erişim tarihi: 18 Mart 2018

Daha sonra söz konusu araziler Phillipson'un varisleri tarafından, toplamda 155 hisse halinde, 103 kişiden oluşan bir gruba satılır. Sultanbeyli arazilerini satın alan 103 kişilik bu gruptan 30 kişi Tekirdağ, 28 kişi Kırklareli, 45 kişi İstanbul, 11 kişi Tokat ve 4 kişi Trabzon nüfusunda kayıtlıdır (Işık & Pınarcıoğlu, 2015)

7 Haziran 1915 tarihli bir belgede, 1911 yılında Sultanbeyli Çiftliği'nde ikamet eden ve burada ziraat işi yapan 29 Yahudi'den söz edilmektedir. Bunlar Rusya'dan göç etmek suretiyle Sultanbeyli'ye yerleşmişlerdir (Engin & diğerleri., 2013). Daha sonra kendi talepleri doğrultusunda Batı Avrupa ve Amerika'ya göç etmişlerdir. 1945 yılında ise Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin bir kısmı hükümetçe 7.500 dönümlük arazi istimlak edilerek Sultanbeyli'ye yerleştirilmiştir (Sultanbeyli Belediyesi, 2015). Sultanbeyli, 1957'de köy, 1987'de belediye, 1989'da belde ve 1992'de ise ilçe olmuştur. Bu idari gelişimi, büyük ölçüde göçlerin ve buna bağlı nüfus artışının etkilediği görülmektedir (Engin & diğerleri., 2013).

Coğrafi konum

Sultanbeyli ilçesi, İstanbul'un Anadolu yakasında yer almaktadır (Engin & diğerleri., 2013). İstanbul Anadolu yakasının en yüksek noktası olan Aydos Dağı, Sultanbeyli'nin güneyinde kalmaktadır. Bunun tam karşısında ise, Sultanbeyli'nin kuzeyinde yüksekliği 330 metreye kadar varan Teferrüç Tepe bulunmaktadır. Sultanbeyli'yi tam ortasından geçerek iki bölgeye ayıran TEM otoyolu, ilçenin fiziksel yapılanmasını belirleyen ana unsurdur (Işık & Pınarcıoğlu, 2015)

Sultanbeyli ilçesinin 35 km^2'lik alanı içerisinde, Abdurrahmangazi, Adil, Ahmet Yesevi, Akşemsettin, Battalgazi, Fatih, Hamidiye, Hasanpaşa, Mecidiye, Mehmet Akif, Mimar Sinan, Necip Fazıl, Orhangazi, Turgut Reis olmak üzere, TEM otoyolunun kuzeyinde ve güneyinde konumlandırılmış 15 adet mahallesi bulunmaktadır. Bunların 6 adedi TEM otoyolunun kuzey istikametinde konumlanmakta iken, 9 adedi aynı yolun güney kısmında yer almaktadır[13].

[13] http://multeciler.org.tr/istatistikler/ Erişim tarihi: 27 Mart 2018

Suriyeli göçmenler

Köy statüsündeyken Sultanbeyli'de 1985 yılında 3600 kişi yaşarken, gerçekleştirilen nüfus sayımlarında, 1990 yılında bu sayı 82.289'a ve göçün etkisiyle de 1997'de 144.869'a, 2000'de 175.770'e ve 2007'de 272.800'e çıkmıştır. 2012 itibariyle, nüfus kayıt sistemine göre, ilçedeki nüfus 302.388 yükselmiş ve Türkiye İstatistik Kurumu'na (TÜİK) göre, Sultanbeyli'nin nüfusu 2013 yılında 309 bin 347 olmuştur (Sultanbeyli Belediyesi, 2015). Göç İdaresinin Aralık 2017 verilerine göre, Türkiye'de yaşayan Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 3.424.237'dir. Geçici koruma kapsamındaki 537.829 Suriyeli, İstanbul'da yaşamaktadır. Türkiye'ye gelen zorunlu göçmenlerin kayıt sorununu çözmek, takiplerini kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçların karşılanmasını tek bir merkezden sağlamak amacıyla Mülteciler Derneği tarafından geliştirilen SUKOM verilerine göre, 31 Aralık 2017'ye göre Sultanbeyli'de Geçici Koruma kapsamında toplamda 19.730 Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bunların 10.283'ü erkek, 9.447'si ise kadındır. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerin toplam aile sayısı 3.651'dir[14].

Sultanbeyli Belediyesinin Suriyelilerle ilgili 2015 Kasım tarihli araştırma raporuna göre, Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenler ilçenin 15 mahallesinde yaşamlarını sürdürmektedir. 2013 yılından itibaren Sultanbeyli ilçesine yerleşen Suriyeli göçmenlerin %85'i Halep'ten gelmektedir. Suriyeli göçmenlerin %82'si ilk kayıtlarını doğrudan Sultanbeyli'de yapmışlardır. Mayıs 2017 tarihi itibariyle, zorunlu eğitim kapsamında bulunan 6 - 7 yaş arası 5853 Suriyeli göçmenden 2530 kişi eğitim görmektedir (Erdoğan, 2017).

Ekonomik koşullar

Sultanbeyli Belediyesinin Suriyelilerle ilgili 2015 Kasım tarihli araştırma raporuna göre, Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin 7.632'si bir işte çalışmaktadır. Çalışan Suriyelilerin ortalama hane halkı geliri 1.207 TL'dir. Çalışan başına gelir ise ortalama 858 TL'dir. 606 kişi 2.501 TL üzerinde, 4.240 kişi 1.501 - 2500 TL, 8.683

[14] http://multeciler.org.tr/istatistikler/ Erişim tarihi: 27 Mart 2018

kişi 901 - 1500 TL, 5.048 kişi 501 - 900 TL, 1.615 kişi 500 TL ve altı gelir elde etmektedir (Erdoğan, 2017).

Kültürel yapı

Saha araştırması kapsamında öncelikle camiler, alışveriş merkezleri, dükkanlar ve parkları içerecek şekilde, Sultanbeyli'nin merkezi yerleri gezilmiştir. Sahaya ilk girişte, İstanbul'un dışına, muhafazakarlığı ile bilinen Erzurum veya Bayburt gibi bir iline gidildiği izlenimi doğmuştur. Başörtülü ve çarşaflı kadınlar kadar modern giyimli kadınların da olduğu görülmüştür. İlçenin tam merkezinde Atlaspark adında bir alışveriş merkezi bulunmaktadır. Alışveriş merkezinin kafe bölümü gezildiğinde, genç erkek ve kadınların, modern tüketim alışkanlıklarına uygun şekilde zaman geçirdikleri görülmüştür. Kadıköy, Bakırköy gibi İstanbul'un gelişmiş ilçeleriyle kıyaslandığında, insanların burada trafik kurallarına daha az uyduğu buna karşın bir şey sorulduğunda daha yardımsever olduğu görülmüştür.

Bir kadın kafe çalışanıyla (Y-10) yapılan kısa süreli görüşmede, kendisine "Suriyeliler buraya hiç geliyor mu" diye sorulduğunda, "hiç gelmesinler" diye cevap vermesi, aslında muhafazakâr olarak adlandırılan insanların da Suriyeli göçmenlere yönelik olumsuz düşüncelere sahip olabileceğini göstermektedir. Genel itibariyle kırk yaşın üzerindeki insanların uğrak yeri olduğu anlaşılan Sultanbeyli merkezde yer alan Abdurrahman Gazi Camisinin çay ocağındaki insan yoğunluğunun, alışveriş merkezinde yer alan kafeler kadar olmadığı gözlemlenmiştir. Burada, vakit namazının gelmesini bekleyen insanlar, günübirlik sorunlar, dini ve bazen de siyasi konular üzerinde birbirleriyle sohbet ettikleri görülmüştür.

Kendileriyle, Suriyeliler hakkında ne düşünüyorsunuz sorusu kapsamında yapılan enformel sohbet tarzı görüşmelerde, "neden savaşmıyorlar", "gençlerimizin işlerini ellerinden alıyorlar" gibi olumsuz tepkiler verdikleri ve genel olarak Suriyelilerle ilgili olumsuz bir düşünceye sahip oldukları görülmüştür.

Işık ve Pınarcıoğlu tarafından Sultanbeyli'de "Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları" başlığı altında 1998 yılında yapılan saha araştırmasında, Sultanbeyli'de sinemanın ve alkollü içecek satan yerlerin bulunmadığına yönelik tespitler dikkate

alındığında, Sultanbeyli'de bugün itibariyle önemli bir kültürel dönüşümün meydana geldiği söylenebilir. Alkollü içecek satan Tekel bayisi ve alışveriş merkezinde genel olarak gençler tarafından tercih edilen bir sinema bulunmaktadır.

25 yıldır Sultanbeyli'de yaşayan bir esnafla yapılan görüşmede, 20 yıl önce Sultanbeyli'de alkollü içeceklerin satılmadığını ve geçmişte kadınların sadece gözlerinin görünür olduğu çarşaf elbise giydiklerini ama bugün artık açık giyimli kadınların da Sultanbeyli'de mevcut olduğunu söylemiştir. Sultanbeyli'nin diğer eğlence mekanlarına göre biraz daha pahalı olan alışveriş merkezlerinde az sayıda Suriyeli göçmenin olduğu görülmüştür. Suriyeli göçmenler alışveriş ve dinlenme için daha çok, açık park alanlarını ve Suriyeli esnafların yoğun olarak bulunduğu Ziya Ülhak Caddesini tercih ettiği görülmüştür. Ziya Ülhak Caddesinde, normal yaşam koşulları çerçevesinde gerekli olan giyim ve gıda malzemeleri gibi neredeyse tüm tüketim malzemeleri bulunmaktadır.

Özellikle akşam saatlerinde genç Suriyeli göçmenlerin toplu şekilde caddelerin köşelerinde sesli şekilde sohbet ettikleri ve bu durumun zaman, zaman yanlarından geçen yerli halk tarafından tepkiyle karşılandığı görülmüştür. Halep'te alışık oldukları şekilde motor kullanan Suriyeli göçmenlerin trafik kurallarına uymamaları da yerel halkı rahatsız etmiş görünmektedir. Bu caddede yer alan ticari mekanlarda, Arapça yazılı tabelalar, Suriye usulü kahve ve tatlı çeşitleri, gelinlikler ve bilezikler göze çarpmaktadır. Suriyeli kadınların genel olarak tesettürlü ve çarşaflı giyim, erkeklerin ise kot ve kumaş pantolon tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Yaşlı Suriyeli kadın ve erkeklerin yöresel elbiseler giydikleri görülmüştür.

3.3 Katılımcılar

Niteliksel araştırma kapsamında, yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu yardımıyla toplamda 24 Suriyeli erkek göçmenle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Katılımcı olmayan gözlem yöntemiyle Ziyaül Hak Caddesinde mekânsal ayrıma ilişkin bulgulara ulaşılması sonucunda, bu caddede esnaflık yapan, yerli halktan toplam 10 katılımcı ile toplumsal kabul ve mekânsal ayrım bağlamında enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların yaşadıkları

veya faaliyetlerini yürüttükleri ev, dükkân, dernek gibi mekanlarda yapılmıştır. Katılımcılara, kar topu yöntemiyle ulaşılmıştır.

Araştırma evrenine girildikten sonra, en önemli sorunlardan bir tanesi, belirli alanlarda, doğrudan iletişime geçilmeyecek olan katılımcılara nasıl ulaşılacağı hususudur. Bu kapsamda katılımcılara nerede ve nasıl ulaşılabileceği sorusu önem kazanmaktadır (Flick, 2016). Suriyeli göçmenlerle yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla derinlemesine görüşmelerin evlerinde yapılması planlandığından ve genelde göçmenlerin yabancı gördükleri kişilere karşı çekingen davrandıklarından, saha araştırmasının ilk aşamasında, Suriyeli katılımcıların güvendikleri kişilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, tanıdıklar üzerinden Sultanbeyli'de muhasebecilik yapan bir kişiye ulaşılmıştır. Bu kişiden, Sultanbeyli'de yaşayan göçmenlerin yoğun olarak nerede yaşadıkları ve onlara nasıl ulaşılabilecekleri konusunda bilgi alınmıştır. Sonrasında, Arapça yeminli tercümanlık yapan iki tercümana ulaşılmıştır.

Kendileriyle yapılan görüşmelerden, daha önce Sultanbeyli'de yaşayan göçmenlere tercümanlık hizmeti verdiklerini ve içlerinden bazılarını tanıdıklarını ve bunlarla görüşme yapılabileceğini söylemişlerdir. Tercümanlardan birinin, 30 yıl önce Halep'ten İstanbul'a göç eden bir Türkmen olması ve Suriye'de hala akrabalarının bulunması, Suriyeli göçmenlerin kültürleri ve Suriye'de ve Türkiye'deki genel durumları hakkında bilgi alınmasını sağlamıştır.Sultanbeyli'de yaşayan, ziraat mühendisi bir kişiyle bir kafede tanışılmış, kendisiyle Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerle ilgili bir saatlik bir görüşme yapıldıktan sonra, Suriyelilerle görüşme yapma konusunda yardımcı olabileceğini söylemiştir.

Saha araştırmasının yapıldığı sırada, Suriyeli göçmenlere gönüllü olarak yardım eden bir kişiyle tanışma fırsatı yakalanmış, kendisine yapılan çalışma ile ilgili bilgi verildikten sonra, kendisiyle birlikte yardım götürdüğü Suriyeli ailelerin evleri ziyaret edilmiş, bu sayede yardıma muhtaç Suriyeli ailelerin durumunu yerinde görme fırsatı yakalanmıştır. Yine saha araştırması kapsamında, Suriyelilerle ilgili bilgi edinmek amacıyla bir emlakçı dükkanına gidilmiş, kendisine çalışma hakkında bilgi verilmiş, konuyla yakından ilgili olması nedeniyle, tanıdığı Suriyelilerin olduğunu ve görüşme yapılmak istediğinde yardımcı olabileceğini ifade etmiştir. Gönüllü olarak yardım

kuruluşunda çalışan kişinin yönlendirmesiyle Sultanbeyli Mülteciler Derneğinde çalışan Suriyeli kökenli Türkmen bir tercümanla derinlemesine bir görüşme yapılmıştır.

Türkmen katılımcı, yapılan görüşmeden sonra araştırma konusunun ilgisini çektiğini, katılımcı bulunması konusunda yardımcı olabileceğini ifade etmiştir. Bu şekilde, Suriyelilerin evinde görüşme yapılmasını sağlayacak beş kişiden oluşan bir rehber oluşturulmuştur. Rehbere, göçmenlerle görüşmeleri sağlayacak kişilerin adları, yaşadıkları mahalle, telefon numaraları ve meslekleri ve Suriyelilerle ilgili görüş ve bilgileri not edilmiştir. Sultanbeyli'nin belirli mahallelerinde yoğunlaşmamak için, Sultanbeyli'nin mahallerini gösteren bir harita temin edilmiş ve görüşmelerin, olabildiğince Sultanbeyli'nin her mahallesinde yapılması amaçlanmıştır.

Görüşmelere başlamadan önce her hafta ortalama iki katılımcıyla görüşme yapılacak şekilde bir planlama yapılmıştır. Görüşmeyi sağlayacak aracılardan veya katılımcılardan biri müsait olmadığında diğeri aranmış, bu şekilde oluşabilecek olası zaman kaybının önüne geçilmiştir. Diğer taraftan, aracılar olmadan doğrudan ulaşılan katılımcılar da olmuştur. Bu katılımcılara çalıştıkları mekânlarda ulaşılmıştır. Örneğin saha çalışması kapsamında, Suriyeli göçmen tarafından işletilen bir dükkân ziyaret edilmiş, kendisinden ürünleriyle ilgili bilgi istendiğinde, Türkçe bildiği görülmüş, bunun üzerine bir görüşme yapmak isteyip istemediği kendisine sorulmuş ve olumlu cevap alındıktan sonra kendisiyle bir görüşme yapılmıştır.

Görüşme yapılan katılımcıların birçoğunun evi bir yatak odası, oturma odası ve mutfaktan meydana geldiği için katılımcılarla evlerinde yapılan görüşmelerin birçoğunda, eşleri, çocukları, kardeşleri olmak üzere evin diğer üyeleri de hazır bulunmuştur. Katılımcıların aile fertleri zaman, zaman görüşmelere katılmış ve kendi fikirlerini beyan etmişlerdir. Görüşme esnasında özellikle çocukların ve kadın aile fertlerinin sorulara yönelik yaklaşımları ve ifadeleri, bulguların değerlendirilmesinde dikkate alınmıştır. Yerel katılımcılar Suriyelilerin yoğun olarak bulundukları, Ziya Ülhak Caddesindeki esnaflardan seçilmiştir. Yerel katılımcılara, katılımcı gözlem yöntemiyle ulaşılmıştır.

Söz konusu caddede Suriyelilerle etkileşim halinde bulunan, çay ocağı, kırtasiye, emlakçı, doğramacı, süpermarket gibi işletmelerde çalışan veya ticari faaliyette bulunan kişiler seçilmiştir. Katılımcılara, "Suriyelilerle ilgili görüşebilir miyiz?" diye sorulduğunda, tüm katılımcıların olumlu bir tepki vermesi, görüşme yapmayı kolaylaştırmıştır. Katılımcıların Suriyelilerle ilgili sorulara cevap verirlerken, zaman, zaman caddeden geçen Suriyelileri ve Suriyelilerin işlettiği dükkanları örnek göstermeleri, yerel halk ve Suriyeliler arasındaki etkileşimlerin ve anlaşmazlık nedenlerinin görülmesini sağlamıştır.

3.3.1 Suriyeli Katılımcılar

Niteliksel araştırma kapsamında, derinlemesine görüşme yapılan Suriyeli katılımcılara, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, geldiği yer/köken, Türkiye'de ilk göç ettiği yer ve kaldığı süre, Sultanbeyli'de yaşadığı süre, kendini nereli hissettiği, konuştuğu diller, medeni durumu, çocukları, statüsü, çalışma durumu/mesleği olmak üzere, görüşme formunda, kişisel özelliklerine ilişkin olarak yer alan sorular yöneltilerek, katılımcı profili ortaya çıkartılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla derinlemesine görüşme yapılan 24 katılımcının tümü erkek olmakla birlikte, evde yapılan derinlemesine görüşmelerin birçoğunda katılımcıların eşleri, çocukları ve akrabaları da hazır bulunmuştur. Suriyelilerin katılımcı profili Ek 1'de bulunmaktadır.

Yaş

Entegrasyon süreçleri kapsamında göçmenlerin yaşı, dil öğrenme ve meslek edinme açısından önemli bir rol oynamaktadır. Katılımcılardan elden edilen bulgular dikkate alındığında, 40 yaş üstü göçmenlerin entegrasyonlarında belirgin zorluklar görülmüş, bu kapsamda katılımcıların yaşları 40 yaş altı ve 40 yaş üstü olarak sınıflandırarak değerlendirilmiştir. Katılımcılardan 19 kişi 40 yaşın altındayken, 5 kişi 40 yaşın üzerindedir.

Eğitim durumu

Göçmenlerin eğitim durumunun bilinmesi, toplumsal konumlarına etkisinin görülebilmesi açısından önem arz etmektedir. 40 yaş altı erkek katılımcılardan 4 kişi

ilkokul, 5 kişi ortaokul, 7 kişi Lise, 1 kişi üniversite mezunudur ve 1 kişi üniversite öğrencisi ve 1 kişi ise okuma yazma bilmemektedir. 40 yaş üstü erkek katılımcılardan 3'ü üniversite, 1'i ortaokul ve 1'i de ilkokul mezunudur.

Doğum yeri bilgileri

Katılımcıların kültürlenme süreçlerinin geçtiği yerin bilinmesi bakımından, doğum yeri bilgilerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Katılımcılardan 22 kişi Halep'ten, 2 kişi Şam'dan gelmiş ve aynı şekilde katılımcılardan 22 kişi Halep'te, 2 kişi ise Şam'da doğmuştur.

Etnik köken

Suriyeli göçmenlerin, etnik köken farklılığı bakımından, kültürlenme ve kültürleşme süreçlerinde bir farklılığın olup olmadığının tespiti açısından etnik kökenlerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Katılımcılardan 19 kişi Arap kökenli iken, 5'i ise Türkmen kökenlidir.

Göç bilgileri

Suriyeli göçmenlerin doğrudan Sultanbeyli'ye göç edip etmediklerini ve ilk kayıtlarını hangi ilde yaptıklarını bilmek, entegrasyon süreçlerinin zamansal seyri ve kullandıkları sosyal ağlar bakımından önem arz etmektedir.

2 katılımcı 1 yıldan beri Sultanbeyli'de kalırken, diğer 22 katılımcı ise ortalama 3 - 4 yıldır Sultanbeyli'de ikamet etmektedir. Katılımcılardan 14 kişi doğrudan, 5'i İstanbul'un farklı bir ilinden, 5'i ise farklı şehirlerden Sultanbeyli'ye göç etmiştir. Şehir dışından Sultanbeyli'ye göç eden katılımcılar, ilk kayıtlarını İstanbul dışındaki bir ilde yapmışlardır. 23 katılımcı geçici koruma statüsüne sahipken, 1 katılımcı geçici koruma statüsünden Türk vatandaşlığına geçmiştir.

Aidiyet

Kimlik entegrasyonu açısından göçmenlerin kendilerini hangi ülkeye ait hissettiklerini öğrenmek önem arz etmektedir. Türkmen katılımcıların tümü kendilerini Türkmen olarak tanımlarken, geçici koruma kapsamındaki Arap kökenli katılımcıların kendilerini Suriyeli olarak tanımlanmıştır. Geçici koruma statüsünden vatandaşlığa geçen Arap kökenli katılımcı ise kendini Türkiyeli olarak tanımlamıştır.

Dil

Kültürel entegrasyon açısından göçmenlerin Türkiye'de yaşadıkları süre zarfında veya öncesinde Türkçeyi öğrenip öğrenmedikleri veya bilip bilmedikleri önem arz etmektedir. Türkmen katılımcıların tümü ve üniversite eğitimi almış veya çalışma ve arkadaş ortamı daha çok ev sahibi toplumun insanlarından oluşan katılımcıların da iyi düzeyde Türkçe konuşabildiği görülmüştür. Henüz bir yıldır Türkiye'de yaşayan ve çalışma çevresi ve yaşadığı ortam sadece Suriyelilerden meydana gelen katılımcı ise hiç Türkçe bilmemektedir.

Medeni durum

Göçmenlerin medeni durumları ve çocuklarıyla ilgili bilgiler, yapısal ve kültürel entegrasyona süreçlerinin değerlendirilmesi açsından önem arz etmektedir. Evli olan Suriyeli katılımcılar ortalama 3 çocuğa sahiptir. Katılımcılardan 19 kişi evli, 5 kişi ise bekardır. Evli olan katılımcıdan biri iki eşle evlidir ve toplamda 9 çocuğu vardır. Bekar olan katılımcıların 3'ü ortalama 23 yaşındayken, 1 katılımcı 32 yaşındadır.

Mesleki durum

Göçmenlerin çalışma ve mesleklerinin bilinmesi, toplumsal konumlarının tespiti kapsamında yapısal entegrasyon açısından önem arz etmektedir. Katılımcılar, gıda, inşaat, tekstil ve hizmet sektörüne ilişkin meslekleri icra etmektedirler. Suriyeli katılımcıların meslekleri Ek 2'de yer alan tabloda belirtilmiştir.

40 yaş altı katılımcılardan, 1 üniversite öğrencisi hariç 18 kişi daha önce bir işte çalışıyorken, 5 kişi şuanda çalışmamakta, 14 kişi ise aktif olarak çalışmaktadır. 40 yaş ve üstü katılımcılardan 5 kişi daha önce bir işte çalışıyorken, katılımcılardan 1 kişi şuanda çalışmıyor, 4 kişi ise aktif olarak çalışmaktadır.

3.3.2 Yerel katılımcılar

Etnografik saha çalışması çerçevesinde, Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu Ziya Ülhak Caddesinde esnaflık yapan yerli katılımcılarla, bu caddede bulunan Suriyelilerle ilgili görüşlerini öğrenmek amacıyla enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır. Patton'a göre, enformel sohbet tarzı görüşmeler, araştırmacı ve katılımcılar arasında meydana gelen etkileşimin doğal akışı kapsamında kendiliğinden ortaya çıkan sorulara dayanır. Bu tür görüşmeler, alan çalışmasında, katılımcı gözlemin bir parçası olarak gerçekleştirilir (aktaran Kümbetoğlu, 2017). Bu tür görüşmelerin, kendiliğinden gelişeceği düşünülse bile, araştırma yapan kişi, sohbeti araştırma konusu çerçevesinde yönlendirir (Kümbetoğlu, 2017). Patton'a göre, yapılandırılmış bir soru rehber formu olmadığı için, görüşme sürecinin sınırları belirgin değildir (aktaran Kümbetoğlu, 2017). Bu kapsamda, enformel sohbet tarzı görüşme tekniği, ev sahibi toplumla yapılan görüşmelerde kullanılmıştır. Katılımcılarla tanışıldıktan sonra, katılımcılarla araştırma konusu bağlamında görüşmeler yapılmış ve koşullar elverdiğinde ve katılımcıdan izin alınması durumunda, bu görüşmeler not edilmiş veya ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir.

Ziya Ülhak Caddesinde, esnaf olan, çalışan veya ikamet eden katılımcılar dikkate alınmıştır. Göçmenlerle aynı muhitte yaşayan ev sahibi toplum ile göçmenlerin, mekânsal ayrımına ilişkin bulguların tespitinde, yerlilerin yaşadıkları yer ve çalışma durum ve meslekleri önem arz etmektedir. Yerli katılımcıların, cinsiyetlerine, Sultanbeyli'de yaşama sürelerine, yaşadıkları mahalle ve çalışma durumlarına ve mesleklerine ilişkin bilgiler Ek 2'de verilmiştir.

3.4 Veri Toplama

Saha araştırması kapsamında, veri toplamak amacıyla, not defteri, günlük, kayıt cihazı ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Saha araştırmasının ilk aşamasında, sahanın koşulları ve olası katılımcıların özellikleri hakkında bilgi edinmek amacıyla, Suriyelilerin yoğun bulunduğu yerlerde, yerel halk ve Suriyeli göçmenler arasındaki etkileşimler gözlemlenmiş ve katılımcı gözlem yöntemiyle bunlarla kısa süreli görüşmeler yapılmıştır.

Bilgi edinme amaçlı görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara yapılacak araştırma hakkında bilgi verilmiş ve ses kaydı için de izinleri alınmıştır. Bu ön bilgilenme görüşmelerinde hem ev sahibi toplumun hem de Suriyeli göçmenlerin görüşme sırasındaki tutumlarıyla ilgili edinilen gözlemler not defterine kayıt edilmiştir. Alanın keşfi amacıyla yapılan bu ön görüşmelerden sonra, yapılması planlanan yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorulacak soruların çerçevesi belirlenmeye çalışılmıştır.

Saha araştırması kapsamında veriler belirli bir sıraya göre toplanmaya çalışılmıştır. Örneğin Sultanbeyli'nin merkezinde yer alan bir mahallede, ikamet eden bir katılımcı ile bir aracı yardımıyla yapılacak görüşme öncesinde, ilgili yere ait mekanlar gezilmiş ve burada bulunan insanlar gözlemlenmiştir. Ayrıca görüşmeye aracılık eden kişiden de görüşmenin yapılacağı yer hakkında bilgi alınmıştır. Bu bilgiler daha sonra katılımcıyla yapılan görüşmelerde de kullanılmıştır. Örneğin bu çerçevede, çocuğunu evlendirmek isteyen bir katılımcıya, "Gelinliği Ziya Ülhak Caddesinde bulunan Suriyeli gelinlikçiden mi almayı düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilebilmiştir. Yine buna benzer şekilde, semt pazarcılarının Suriyeli göçmenlere yönelik olumsuz tutumları gözlemlendikten sonra, diğer bir katılımcıya, "Pazarcılar size karşı nasıl davranıyor?" diye sorulabilmiştir.

Niteliksel araştırmalarda kullanılan derinlemesine görüşme tekniği, sosyal dünyadaki görünür birçok olgunun, prosesin ve bağlantının görünümünden ziyade özüne inmeyi, buna ilişkin detayları kavramayı ve bütüncül bir bakış açısıyla anlamayı olanaklı kılan veri oluşturma aracıdır (Kümbetoğlu, 2017).

Derinlemesine görüşmeler yarı yapılandırılmış bir biçimde yapılacaksa, görüşmeye ilişkin soruların doğru belirlenebilmesi amacıyla, ön araştırma sürecinde alanın keşfi ve ön bilginin oluşturulması önem arz etmektedir. Farklı kültürlerden gelmiş katılımcılarla yapılacak görüşmelerde, tercümanın kullanılması zorunlu hale gelmişse, soruların çerçevesi ve anlamı üzerine çevirmenlere yapılacak ön bilgilendirme, görüşme kapsamında ortaya çıkabilecek sorunları bir nebze de olsa ortadan kaldırabilecektir (Kümbetoğlu, 2017). Bu kapsamda, detayları yukarıda açıklanan ön bilgilendirme görüşmelerinden sonra, yarı yapılandırılmış soruları içeren görüşme formuna son hali verilmiştir.

Suriyeli göçmenlerle yapılan görüşmelerde, üç tercümanla birlikte çalışılmıştır. Ön bilgi edinme görüşmelerinde, otuz yıl önce Halep'ten İstanbul'a göç eden Türkmen kökenli yeminli tercümanın verdiği bilgiler dikkate alınmıştır. Kendisi bizzat görüşmelerde tercümanlık yapmamış, sadece saha ve katılımcılarla ilgili deneyimlerini aktarmıştır.

İki Suriyeli katılımcıyla yapılan görüşmede, Arapça yeminli bir tercüman hazır bulunmuş ve kendilerine yapılan ön görüşmede araştırmanın konusu hakkında ve görüşme sırasında sorulacak sorular hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonraki çalışmalarda, aynı yöntemle Mülteciler Derneğinde çalışan, Türkmen kökenli bir Suriyeli tercüman ile birlikte çalışılmıştır.

Görüşme yapılmadan önce, tercümanlardan, göçmenlerin kendilerini ifade edecek düzeyde Türkçe bilmeleri halinde görüşmeye tercüme amaçlı olarak müdahale etmemeleri, sadece göçmenlerin kendilerini ifade etme konusunda zorluk çekmeleri halinde tercüme konusunda yardımcı olmaları istenmiştir. Bu çerçevede, Suriyeli göçmenlerle yapılan görüşmelerde, Türkçe bilmeleri durumunda sorular doğrudan Türkçe olarak sorulmuş, kendilerini ifade etmekte zorlandıkları durumlarda tercümanın yardımına başvurulmuştur. Türkmen kökenli veya iyi düzeyde Türkçe bilen Arap kökenli Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde tercüman yardımına başvurulmamıştır.

Suriyeli göçmenlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu örneği Ek 3'te bulunmaktadır. Bu görüşme formunda, tanıtım ve bilgilendirilmiş rıza kısmı ve katılımcıların kişisel özelliklerine, göç ve toplumsal entegrasyon süreçlerine ilişkin sorular yer almaktadır. Toplumsal entegrasyon süreçlerine ilişkin sorular, yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu başlıkları altında yer almıştır. Katılımcılardan, bilgilendirilmiş rıza kapsamında onayları alındıktan sonra, derinlemesine görüşmeler ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir. Ayrıca görüşme esnasında katılımcıların tutumları, mimikleri ve tepkileri, görüşme formunun altında bulunan gözlem kısmına not edilmiştir.

3.5 Verilerin Analizi

Niteliksel verilerin analizinde verilerin sunumu, araştırma yapan kişinin gerçekleştirdiği görüşmelerden seçtiği anlatılardan meydana gelmektedir. Bulguların analizinde ise araştırmacı, kendi seçtiği kod ve kategorilerden daha çok, görüşme yapılan katılımcıların anlatımlarından seçilmiş konu ve örüntüleri kullanması ve okuyucuya gerçekliğin kaynağı olarak bunları sunması, yöntemin doğasına uygun olacaktır (Kümbetoğlu, 2016). Bu kapsamda, ses kayıt cihazına kayıt edilen, yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla yapılan derinlemesine görüşmeler, öncellikle deşifre edilerek, Word ortamında oluşturulan Senaryo Geliştirme Formuna aktartılmıştır. Senaryo Geliştirme Formu Ek 4'te bulunmaktadır.

Ses kayıtları deşifre edilip senaryo formuna aktartılırken, görüşme formunda katılımcıların görüşme sırasındaki tutumlarıyla ilgili notlar da parantez içerisinde verilmiştir. Aynı şekilde, sahadaki gözlemler ve sohbet tarzı görüşmeler kapsamında not defterine kayıt edilen veriler, Word ortamına aktartılmıştır. İşlemin devamında tüm bu veriler okunarak gözden geçirilmiş ve sonrasında katılımcıların göç ve toplumsal entegrasyon kapsamında önem arz eden anlatılarından elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3.6 Araştırmadaki Güçlükler ve Etik Sorunlar

Araştırma kapsamında gerçekleştirilecek derinlemesine görüşmeler için kadın katılımcılara ulaşmakta zorluk çekilmiştir. Derinlemesine görüşmelerin ev ortamında yapılması düşünüldüğünden ve Suriye kültüründe bir kadın ile erkeğin aynı ortamda birebir görüşmesi hoş karşılanmamasından dolayı kadın katılımcılar veya aileleri böyle bir görüşmeye sıcak bakmamıştır. Bu kapsamda görüşmeler sadece Suriyeli erkek göçmenlerle yapılmıştır. Ancak bu sorun erkek katılımcılarla yapılan görüşmelerde hazır bulunan kadınlara sorular yöneltilerek aşılmaya çalışılmıştır.

Görüşmelere başlamadan önce katılımcılar, araştırmacının kimliği, araştırmanın amacı ve araştırmanın nerede kullanılacağı hakkında bilgilendirilmiş ve onayları alındıktan sonra kendileriyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Ayrıca katılımcılara kendileriyle yapılacak görüşmenin ses kayıt cihazına kayıt edileceği hakkında da bilgi verilmiş ve bu konudaki rızaları alındıktan sonra, görüşmelerin ses kaydı alınmıştır.

4. BÖLÜM
BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerine ilişkin olarak, niteliksel araştırma kapsamında, gözlem, katılımcı gözlem, enformel sohbet tarzı ve yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme teknikleriyle Haziran 2017'den Aralık 2017'ye kadar gerçekleştirilen saha araştırmasına yönelik bulgular tartışılmıştır.

Birinci kısımda, zorunlu göç, sosyal ağ ve geri dönüş ve transit göç başlıkları altında olmak üzere, Suriyeli göçmenlerin göç süreçlerine ilişkin bulgular değerlendirilecektir. İkinci kısımda, sosyal entegrasyonun alt öğeleri olarak kabul edilen yapısal, etkileşimsel, kültürel ve kimlik entegrasyonu başlıkları altında, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçleri tartışılmıştır.

Birey için risk teşkil edebilecek durumları en aza indirmek ve buna ilişkin gerekli önlemleri almak araştırma yapan kişinin sorumluluğundadır (Kümbetoğlu, 2016). Bu amaçla, bulguların değerlendirilmesi kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmelerden yapılan alıntılar, ilgili katılımcının adıyla değil görüşme koduyla gösterilmiştir. Kullanılan görüşme kodları bir harf ve rakam içermektedir. Suriyeli katılımcıların görüşme kodu M harfi ile başlamakta ve yanında bulunan sayı ise kişisel özelliklerin gösterildiği tablodaki sıra numarasını göstermektedir. Ek 1'de Suriyeli katılımcıların kişisel özellikleri yer almaktadır. Yerel katılımcıların görüşme kodu Y harfi ile başlamakta ve yanında bulunan sayı ise kişisel özelliklerin gösterildiği tablodaki sıra numarasını göstermektedir. Ek 2'de ise yerel katılımcıların kişisel özellikleri yer almaktadır.

4.1 Göç Süreçleri

Suriyeli göçmenlerin göç süreci 2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç çatışmalarla başlamıştır. Suriye'den Türkiye'ye ilk toplu geçiş, 29.04.2011 tarihinde 252 kişilik bir grupla gerçekleşmiştir. Son iki yılda bir azalma görülse de, günümüzde Suriye'den kaynaklı insan hareketliliği devam etmektedir (Erdoğan, 2017). Göç ve yerleşme, göçmenin geriye kalan yaşamını kuşatabilecek ve kendisinden sonra gelen kuşakları da etkileyen çok daha uzun soluklu bir süreçtir. Göç toplumsal değişimin sebep olduğu kolektif bir eylemdir hem göç alan hem de göç veren ülkedeki tüm toplumu etkiler (Castles & Miller, 2008). Toplumsal entegrasyonu, gerçekleşmiş olan göçün türü ve koşulları çok yönlü olarak etkilemektedir. Göç süreçleri hakkındaki temel bilgiler, entegrasyon sürecinin anlaşılması bakımından vazgeçilmez bir koşuldur (Heckmann, 2015).

Her ne kadar her göç hareketinin kendine özgü tarihsel kalıpları olsa bile, göç sürecinin toplumsal dinamiklerini genelleştirmek olanaklıdır. Diğer taraftan ekonomik nedenli göçü zorunlu göçten ayırmak gerekmektedir. Zorunlu göçmen ve sığınmacı olmanın dinamikleri farklılık arz eder. Zorunlu göçmen ve sığınmacılar, gördükleri eziyet, insan hakları ihlalleri ve baskı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalırlar. Zorunlu göçmenlerin çoğu, genelde yoksul ve sıklıkla ekonomik istikrarsızlık yaşayan komşu ülkelere sığınırlar. Buradan ekonomik ve sosyal fırsat sunan ülkelere sadece küçük bir azınlık için göç etme imkânı olmaktadır (Castles & Miller, 2008).

Bu kapsamda, göç süreçlerinin, entegrasyon süreçlerine etkisini görebilmek amacıyla, Suriyeli katılımcılara göç süreçlerine ilişkin olarak yöneltilen, "Suriye'de iç çatışma olunca neler yaşadınız?", "Türkiye'de ilk olarak nereye göç ettiniz?", "Kampta kaldınız mı?", "Sultanbeyli'ye nasıl yerleştiniz?", "Yerleşim yeri olarak Sultanbeyli'yi seçme nedeniniz nedir?", "Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde ülkenize geri döner misiniz?", "Yaşamsal koşulları Türkiye'den daha iyi olduğunu düşündüğünüz bir ülkeye göç etmeyi düşünür müsünüz?", sorularından elde edilen bulgular, bu kısımda tartışılacaktır. Göç sürecine ilişkin bulgular, sırasıyla olmak üzere zorunlu göç, ilişkiler ağı ve geri dönüş ve transit göçü başlıkları altında değerlendirilecektir.

Zorunlu göç

Zorunlu göç, zorunlu göçmenler akımları şeklini alan, gönüllü olarak gerçekleşmeyen, iç veya dış savaş veya zorlama sonucu gerçekleşen, şiddet içeren ihtilaflardan, zulümden ve/veya kati sınır dışı etme uygulamalarından ortaya çıkan yerinden edilme durumudur. Göç etmek zorunda kalanlar bir silahın veya parça tesirli bir bombanın refakatinde, bu göç hareketinin bir parçası olurlar (Bartram, Poros & Monforte, 2017). Bu bağlamda, Suriyeli katılımcılara yöneltilen, "Suriye'de iç savaş olunca neler yaşadınız?", "Neden Türkiye'ye göç ettiniz?", "Türkiye'de ilk olarak nereye göç ettiniz?", "Kampta kaldınız mı?" sorularından elde edilen bulgular bu başlık altında tartışılacaktır.

Katılımcılara Türkiye'ye geldiklerinde ilk olarak göç ettikleri yer ve kampta kalıp kalmadıkları sorulduğunda, görüşme yapılan Suriyeli göçmenlerin Halep'te meydana gelen olaylara paralel olarak Sultanbeyli'ye 2013 yılından itibaren göç ettikleri, en yoğun göçün 2014 ile 2015 yılları arasında gerçekleştiği, 2016 yılından itibaren de göçün azaldığı ve bir kısmının doğrudan Sultanbeyli'ye göç ettiği, diğer bir kısmının ise ilk olarak göç ettikleri Kilis, Antep, Hatay gibi Suriye sınırına yakın yerlerden geldikleri, bir kısmının ise şehir içinden olmak üzere İstanbul'un diğer ilçelerinden geldikleri görülmüştür. Katılımcıların çoğu aileleri ile birlikte, askerlik yaşında olan erkek katılımcıların ise, askerlik görevini yapmak istememelerinden dolayı, Sultanbeyli'ye göç ettikleri görülmüştür.

İç çatışmanın ortasında kalan, her an kendisi ve ailesi için ölüm korkusu yaşayan insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için daha güvenli yerler aramaktadır. Bu durum, Türkiye'de bir mobilyacı dükkanında çalışmaya başlayan, kısa sürede kendini ifade edecek düzeyde Türkçe konuşabilen, Türkiye'ye göç ettikten bir gün sonra çocuğuna araba çarpan bu nedenle Türkiye'de de bir dizi sorun yaşayan katılımcı için de geçerli olmuştur. Kendisine, "Suriye'de iç savaş olunca neler yaşadınız?" diye sorulduğunda, ülkesinden zorunlu bir şekilde göç etmesine sebep olan koşulları şu şekilde ifade etmiştir:

> "Büyük bir umutsuzluğa düştük. Her an çocuğun ölecek diye korkuyorsun. Veya kardeşin ölebilir diye korkuyorsun. Kendi hayatından da endişe ediyorsun. Korku başladı… " (M-2).

Görüşmenin devamında, katılımcıya, "Neden başka ülkeye değil de özellikle Türkiye'ye göç ettiniz?" diye sorulduğunda, şu şekilde cevap vermiştir:

> "İlk başta olaylar olunca, göç etmeyi düşünmemiştik. Bu bombalamalar veya savaş bir iki hafta sonra biter diye düşündük. İlk aklıma gelen Türkiye oldu. Mutlaka Türkiye olsun istedim." (M-2).

Görüşmenin devamında ise bu katılımcıya, kampta kaldınız mı diye sorulduğunda, "Abim üzerinden direk buraya geldim. Kampta olan nizamidir, biz direk geldik" (M-2), demiştir.

İç çatışma koşulları altında doğrudan kendi yaşam alanları tahrip edilmemiş olsa bile, ekonomik faaliyetlerini yürüttükleri alanların bombalanması ve işlevsiz hale getirilmesi de katılımcıların ülkelerinden zorunlu olarak göç etmesini tetiklemiştir. Çatışma koşullarına rağmen, ilk başta Suriye'de kalmaya direnen, ancak ekonomik imkansızlıklar nedeniyle göç etmek zorunda kalan bir katılımcıya, "Suriye'de iç savaş olunca neler yaşadınız?" diye sorulduğunda, söz konusu durumu şu şekilde izah etmiştir:

> "Ofisimize bomba geldi, harap oldu. Sonra, param azalmaya başladı. Bombalamalar olduktan sonra Halep'te hayat çok zorlaştı. Para az, düşman var, Esat katil. Savaş çok büyük…bu çok zordu benim için." (M-3).

Kendi ifadesine göre Halep'teyken kendi işini yaptığını ve maddi durumunun iyi olduğunu söyleyen diğer bir katılımcıya aynı soru yöneltilince, benzer bir cevap alınmıştır:

> "Kızım pencerenin kenarında oturuyordu koluna şarampol parçası geldi. Allah'a şükür çok ciddi bir şey olmadı. Muhalifler bir keresinde saatli bomba kurmuşlardı, ben oradan geçtikten 1 saat sonra bomba patladı. Allah'a şükür yine bir şey olmadı… (M-5)

Görüşmenin devamında kendisine, "Neden Türkiye'ye göç ettiniz?" diye sorulduğunda ise, şöyle demiştir:

> "Nereye gidebiliriz diye baktık. Türkiye'de akrabalarımız vardı. Buraya gelin dediler, bizde oraya gittik." (M-5)

Görüşme sırasında ifade ettiklerinden anlaşıldığı kadarıyla ülkesindeki çatışma öncesi yaşam koşullarından memnun olan başka bir katılımcıya, "Suriye'de iç savaş

olunca neler yaşadınız?" diye sorulduğunda, yaşadığı zorunlu göç süreciyle ilgili şunu demiştir:

> "İlk başlarda gerçek bomba yoktu. İlk başlarda mahallelerde ses bombası atıyorlardı. Sonra ne yaptılar, bizim buradan Hasanpaşa'ya kadar olan bölgede bir askeriye var, oraya Cumadan önce bir canlı bomba gitti, oraya içeriye nasıl girdi bilmiyoruz, içeri girmiş, bir patlama oldu, çok ölü oldu, insanların parçaları etrafa dağıldı. Bizde bu olaydan sonra korkumuzdan dolayı artık duramadık. Hemen Kilis'e geldik. Allah devletimizden razı olsun, Kilis'te akrabalarımız vardı, orada kaldık, tarlalarda çalıştık, üç ay orada kaldık sonra Halep'e geri döndük. iki ay orada çocuklarla birlikte pansiyonda kaldık. Baktık artık gücümüz yetmiyor, çevrede sürekli çatışma oluyor, bizi önce Allah sonra Türkiye kurtaracak dedik. Oradan (Halep) kaçtık geri sınıra geldik, Suriye'nin sınırında kaçakçılar var. Allah'ım şahit olsun cebimizde ne var ne yok sıyırdılar, bizi sınırdan geçirdiler." (M-4)

Sultanbeyli'ye aileleriyle birlikte göç eden Suriyelilerin yanında, bireysel olarak göç eden göçmenler de bulunmaktadır. Bireysel olarak göç eden Suriyeli göçmenler, Suriye'deki askerlik hizmetini, genelde çatışmanın bir tarafı olmama veya kardeş savaşına neden olmama gerekçesiyle yapmak istemeyen gençlerden oluşmaktadır. Söz konusu bu gençlerin, yine bekar ve askerlik hizmetini yapmayan göçmen arkadaşlarıyla ortak tutukları evlerde kaldıkları tespit edilmiştir.

Saha araştırması kapsamında bu durumda olan gençlerin evine gidilmiş, yapılan gözlem ve görüşmelerden sonra, söz konusu evde 25 Suriyeli gencin kaldığı ve her bir gencin bu evde konaklamak için 250 TL kira ödediği tespit edilmiştir. Bu evde kalan gençlerin ailelerinin Suriye'de kaldığı ve birçoğunun tekstil, inşaat işlerinde haftalık ortalama 300 TL ücretle çalıştıkları görülmüştür. Bu evde kalan ve henüz bir yıldır Türkiye'de bulunan, Suriye'de 6.5 yıldır askerlik hizmeti yapan katılımcıya, "Suriye'de iç savaş olunca neler yaşadınız?" diye sorulduğunda, "Ben askerdim o zaman zaten." (M-18), demiştir. "Aileniz nerede kalıyor, hala Halep'te mi kalıyor?" diye sorulduğunda "Annem Halep'te" (M-18) demiştir. Devamında ise kendisine, "Bildiğimiz kadarıyla Halep'te çatışma hali var, orada nasıl kalabiliyor, nasıl geçinebiliyor?" diye sorulduğunda, "Buradan ben anneme para gönderiyorum" (M-18), demiştir. Göç etme nedenin anlaşılması amacıyla, "Askerlik yaptığınız süre zarfında neler yaşadınız. Çatışmaya girdiniz mi, olaylara müdahil oldunuz mu?" diye sorulduğunda, şu şekilde cevap vermiştir:

> "Ben 5 senemi askerliğe verdim. Savaş çıkınca da moralim çok bozuldu. Beni bırakmadılar, mecbur askerde kalmak zorunda kalmıştım…Ben görevimi yaptığım Humus ile Halep arasında 200 Km mesafe vardı. Ben askerdeyken bir olaydan dolayı

> cezaevine girdim. Ben 4 yıldan beri izin alamadım. Halep'te olaylar olunca izinleri iptal etmişlerdi. Sonra bir yolunu bulup askerden kaçtım." (M-18)

Katılımcıların ifadelerinden, Halep'ten Sultanbeyli'ye göç etmek zorunda kalan Suriyelilerin çoğunun, çatışma öncesi ortamda Halep'teki yaşamlarından memnun oldukları anlaşılmaktadır. Bazı katılımcıların çatışma koşulları altında dahi Halep'te kalmaya çalışması bunu göstermektedir. Suriyeli katılımcıların çatışma öncesi süreçte Suriye'deki yaşamlarından memnun olmaları, mevcut durum ve geçmişteki durumlarını sürekli kıyaslamalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Suriyeli göçmenlerin, Türkiye'de ilk başlarda özellikle işsizlik, yüksek kira ücretleri gibi hususlarda yaşadıkları kimi olumsuzluklar, ev sahibi topluma yönelik entegrasyon isteklerini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Ancak bu durum Suriye'yi sadece iç çatışma ortamıyla tanıyan veya Türkiye'de doğan çocuklar için söz konusu değildir.

Suriyeli çocuklar Suriye ile ilgili daha çok olumsuz anılara sahip oldukları için, genel olarak Türkiye'de kalmayı ve kültürel kökleri Suriye'de olsa dahi Suriye'ye dönmeyi düşünmemektedirler. Bu anlamda Suriyeli çocukların, entegrasyon isteklerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan ev ziyaretlerinden tespit edilebildiği kadarıyla, Suriyeli çocukların, çanak anteniyle Suriye televizyonlarına erişim olduğu halde Türkçe yayın yapan kanalları izlemeleri ve kendilerini ifade edecek düzeyde Türkçe konuşabiliyor olmaları, topluma katılım noktasında istekli olduklarını göstermektedir.

Görüşme yapılan Suriyeli katılımcıların hiçbiri kamplarda kalmamıştır. Suriyelilerin neden kamplarda yaşamak istemedikleri konusunda, Ocak - Kasım 2014 tarihleri arasında "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" başlıklı alan araştırmasında, Suriyelilerin çok zor durumda kalmadığı sürece kamplarda yaşamak istemedikleri ifade edilmiştir. Suriyelilerin kampta kalmak istememelerinin en önemli nedenleri arasında, kamplardaki yüksek disiplin, çalışma imkânının olmayışı, muhafazakâr ailelerin kamp yaşantısını kız çocukları için uygun görmeyişi gösterilmiştir (Erdoğan, 2015). Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde kampta kalmama nedeni konusunda benzer bulgulara rastlamakla birlikte, Suriyeli katılımcıların 2011'de yaklaşık iki yıl sonra 2013 yılından itibaren meydana gelen çatışmalar nedeniyle Halep'ten göç etmeye zorlanmaları ve daha öncesinde

Türkiye'ye göç eden akrabalarının Türkiye'de bulunmaları, kampta kalmayı gerektirmeden, sosyal ağlar üzerinden doğrudan Sultanbeyli'ye göç etmelerini sağladığı görülmüştür.

Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenler, Sultanbeyli'ye 2013 tarihinden itibaren göç etmişlerdir (Erdoğan, 2017). Bu anlamda, çoğu kamp deneyimi yaşamadan ve neredeyse göç ettikleri tarihe eşdeğer bir zaman diliminde olmak üzere 2014 yılında yayımlanan Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında sağlanan eğitim, sağlık, çalışma izni gibi haklardan faydalanma imkanları bulan Sultanbeyli'de yaşayan göçmenlerin durumu, kamp deneyimi yaşayan veya henüz Geçici Koruma Yönetmeliği'nden sağlanan haklardan istifade etme imkânı bulmayan Suriyeli göçmenlerden farklılık arz etmektedir. Doğrudan ve sosyal ağlar üzerinden Sultanbeyli'ye yerleşen Suriyeli göçmenler, hem yerleştikleri bölgenin koşulları hem de çalışma imkanları hakkında sosyal ağlar yardımıyla bilgi edinme imkanı bulmaları, toplumsal entegrasyon süreçlerine olumlu bir katkı yaptığı görülmektedir.

Suriyeli katılımcılar genelde aileleriyle birlikte Türkiye'ye göç etmişlerdir. Ancak bu noktada genelde aileleri Suriye'de yaşayan ve askerlik hizmetinden kaçan Suriyelilerin durumu farklılık arz etmektedir. Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılan çalışmalar gözden geçirilmiş ancak bekar ve askerlik görevinden kaçan Suriyelilerle ilgili bulgulara rastlanılmamıştır. Suriye'deki askerlik hizmetinden kaçıp bireysel olarak Türkiye'ye göç eden Suriyeliler toplu şekilde bekar evlerinde kalmaktadır. Sadece bekar Suriyeli gençlerin toplu şekilde evlerde kalmadıkları farklı göçmen gruplarının da bu şekilde özellikle İstanbul gibi büyükşehirlerde ikamet ettiği görülmektedir. İstanbul Bahçelievler'de Pakistan uyruklu 19 göçmenin yaşadığı bir dairede meydana gelen adli olaylar medyada haber olmuştur. 3 Nisan 2018 tarihli Sözcü gazetesinin haberine göre, Pakistan uyruklu 21 yaşındaki M.R.Z.'ye toplu bir şekilde birlikte kaldığı dairedeki 18 kişi tarafından günlerce işkence yapıldığı ve tecavüze uğradığı belirtilmiştir. Müştekinin şikayeti üzerine, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan iddianameye göre 18 şüpheliden 9'unun "nitelikli cinsel saldırı" suçundan 12 yıla kadar hapsi istenmiştir. Diğer taraftan 18 şüphelinin "Tehdit", "Özel hayata ilişkin görüntüleri ve sesleri ifşa etmek", "Özel hayatın

gizliliğini ihlal etmek", "Basit yaralama", "Yağmaya teşebbüs" suçlarından da 2 yıl ile 20 yıl arasında değişen oranlarda hapis cezalarına çarptırılmaları talep edilmiştir[15].

Genç ve bekar göçmenlerin toplu bir şekilde bir dairede veya evde ikamet etmeleri ve buradan ortaya çıkabilecek olası olumsuzlukların, ev sahibi toplum tarafından tüm göçmenlerle ilgili olumsuz genellemeler yapılmasına neden olabilmesi, genelde tüm göçmenler ve özelde Suriyeli göçmenlerin toplumsal katılımını zorlaştırabilmektedir. Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde, Sultanbeyli'de meydana gelen kavga olayların genelde toplu şekilde bir daire yaşayan gençlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Askerlik yaşı gelmiş veya askerliğini yaptığı sırada askerlik görevinden kaçan veya firar eden Suriyeli göçmenlerin, toplu şekilde ikamet etmeleri ve çok azının Türkçe bilmesi ve ev sahibi toplumla etkileşimlerinin ve geleceğe yönelik beklentilerinin düşük olması, ekonomide yaşanan dönüşümle birlikte nitelik gerektirmeyen işlerde çalışacak işçilere daha az ihtiyaç duyulduğu göz önünde bulundurulduğunda genelde tekstil atölyelerinde ve inşaatlarda nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan bu gençlerin işsiz kalacağı ayrıca gözlemlerden ve Suriyeli katılımcıların anlatımlarından anlaşılabildiği kadarıyla şiddette meyilli olmaları da dikkate alındığında gelecekte Sultanbeyli'de, ev sahibi toplum ve bu gençler arasında gerginliklerin yaşanabileceği görülmektedir.

İlişkiler ağı

İlişkiler ağı veya sosyal ağlar, bilinçli bir şekilde meydana gelmez. Ancak her göçmen ülkesinde kalan akrabasını, arkadaşını ve tanıdığını, göç ettiği yerin geçim ve barınma olanakları hakkında bilgilendirebilir. Bu şekilde, sosyal ağlar, göç isteğinin gerçekleştirilmesinde destekleyici bir nitelik kazanmaktadır. Belirli bir zaman sonra, kendi kendine güçlenen bu sosyal ağlar, göçün kitlesel bir fenomen haline gelmesini sağlamaktadır. Göç, beraberinde daha fazla göç olmasını sağlamaktadır (Heckmann, 2015).

Yapılan görüşmeler sonucunda elden edilen bulgulardan, katılımcıların Suriye'den Türkiye'ye özellikle de Sultanbeyli'ye göç etmelerinde sosyal ağların önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Başarılı bir şekilde Türkiye'ye göç etmiş olan

[15] https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/bahcelievlerde-dehset-evi-pakistanli-gence-tecavuz-ve-iskence-2327210/ Erişim tarihi: 3 Nisan 2018

Suriyeliler, göç etmekte kararsız olan Suriyeliler için, göçün maliyetini ve riskini düşürecek bir bağlantı kaynağı teşkil ettiği tespit edilmiştir. Sosyal ağların yanı sıra, Sultanbeyli'nin ekonomik ve kültürel yapısının da yerleşme sürecinde etkili olduğu görülmüştür. Bu kapsamda, katılımcılara, "Sultanbeyli'ye nasıl yerleştiniz?" ve "Yerleşim yeri olarak Sultanbeyli'yi seçme nedeniniz nedir?" şeklinde yöneltilen sorulardan elde edilen bulgular bu başlık altında tartışılacaktır.

Sultanbeyli'deki yaşamını ev ve iş bulma konusunda dayanışma içerisinde olduğu akrabalarıyla birlikte sürdürmeye çalışan katılımcı, kendisinin ve akrabalarının Sultanbeyli'ye nasıl geldiğini ve neden tercih ettiğini şu şekilde ifade etmektedir:

> "Hepimiz birbirimizi getiririz. Mesela benim akrabalarımdan 30 aile var burada. Benim gibi durumda olan da çok kişi var burada… Sultanbeyli kendi hayat şeklimize çok benzediği için Sultanbeyli'yi arkadaşlarımıza ve akrabalarımıza tavsiye ediyoruz." (M-19)

Halep'teki iç çatışmalar nedeniyle varını yoğunu yitiren, Türkiye'ye göç etmeyi son çözüm yolu olarak gören katılımcı, Sultanbeyli'ye nasıl yerleştiğini ve yerleşim yeri olarak Sultanbeyli'yi seçmesinde hangi faktörlerin etkili olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

> "Türkiye'ye geldim. Dedim ki en fakir yer neresi?... Burayı buldum. Suriye'de komşumuz olan kişi buraya gelmişti önceden. O bizi aradı buraya gelin dedi, bizde buraya geldik... Burası ucuz. Yani hem fakir, hem ucuz, hem de kapalı. " (M-8)

Diğer bir katılımcı da benzer bir ifadede bulunmuştur:

> "Burada Suriyelilere çok yardım yapılıyor. Buraya aile geldiğinde hemen ev buluyorlar (yerel halktan), yardımcı oluyorlar, ev eşyasını da veriyorlar. Yardım veriliyorlar ta ki bir iş bulana kadar. Sultanbeyli'ye gelen birçok Suriyeliye Sultanbeyli halkı yardım etti. Zengin olan Suriyeliler de kendi evini kendi tutuyor. Ben buraya geldiğimde her şeyi kurumdan ve insanların yardımlarından aldım." (M-15)

Halep'te yaşarken asansör şirketi olan katılımcı, Sultanbeyli'yi tercih etmesinde, akrabaların ve aynı zamanda Sultanbeyli'nin kültürel ve dini yapısının etkili olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

> "Akrabalarım vardı Sultanbeyli'de. Onları telefonla aradım, geldim. Burada amcaoğlum var. Nereye geleyim dedim. Burasını dedi. Ben otobüse bindim ailemle buraya geldim… Sultanbeyli benim için daha rahat. Kültür aynı… Din aynı. Buradaki mahalle Suriye'ye

daha yakın. Buradaki insanlar dindar insanlar… Kadıköy biraz daha açık, o bakımdan iyi değil." (M-5)

Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı gibi yerleşim yeri olarak Sultanbeyli'yi seçmelerinde dini ve kültürel nedenlerin etkili olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, İstanbul'un Küçükçekmece, Başakşehir, Sultanbeyli ve Ümraniye ilçelerinde nicel ve nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen saha araştırmasının verilerine dayanan 2016 tarihli "İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere ilişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporuna" göre, Suriyeli göçmenlerin çoğunun Türkiye'ye ve İstanbul'a gelme nedeninin genelde kültürel ve dini yakınlık, özelde ise sosyal ağlar olduğu belirtilmektedir (Kaya & Kıraç, 2016).

Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmalarda, Suriyelilerin kültürel ve dini olarak kendilerini Türklerle oldukça benzer gördüğü belirtilmektedir. Ancak, yapılan derinlemesine görüşmelerde, Suriyeli göçmenlerin genelde kültürel ve dini benzerlikleri Sultanbeyli'ye yerleşme nedeni olarak ileri sürmesinin arkasında daha çok ev sahibi toplumdan kabul görme isteğinin yatağı görülmüştür. Örneğin, Suriyeli katılımcılar, aynı dine inanıyoruz ve sizin gibi yaşıyoruz diyerek ev sahibi topluma dönük aynı kültürel özelliklere sahip olduklarını vurgulamışlardır. Yerli katılımcılar, din konusunda Suriyelilerle ortak bir yönünün olduğu kabul eder gibi olsa da yine de Suriyelerle aralarında ciddi kültürel farklılıkların bulunduğu belirtmişlerdir.

Kültürel entegrasyon başlığı altında tartışılan bulgulardan da görülebileceği gibi, Suriyeliler kültürel olarak ev sahibi toplumdan farklılıklar arz etmektedir. Başta giyim tarzları, yeme ve içme ve tatil alışkanlıkları, gelenekleri ev sahibi toplumdan gözle ayırt edilir şekilde farklıdır. Bu kapsamda, İBB Şehir Planlama Müdürlüğü, Kentsel Yaşam Kalitesi İndeksine göre, başta Sultanbeyli olmak üzere İstanbul ilçeleri arasında gelişmişlik durumu en alt seviyede bulunan ilçelerin aynı zamanda en yüksek sayıda zorunlu göçmeni barındırdığı (Erdoğan, 2017) bilgisi de dikkate alındığında, Suriyelilerin Sultanbeyli'yi tercih etmesinde, daha çok ekonomik faktörlerin rol oynadığı ve faydalandıkları sosyal ağlar tarafından ekonomik olarak en uygun yerlere yönlendirildikleri görülmektedir.

Diğer taraftan, Suriyeli katılımcıların ev sahibi toplum tarafından kabul görme adına dini ve kültürel ortak noktaları vurgulaması, Sultanbeyli'de kalıcı olmayı

düşündüklerini ve ev sahibi topluma katılım konusunda istekli olduklarını göstermektedir.

Geri dönüş göçü

Entegrasyon açısından, göçmenlerin, varış ülkesindeki kalma niyeti belirleyici önemdedir. Varış ülkesinde geçici olarak kalmayı düşünen göçmenlerin entegrasyon istekleri de düşük olmaktadır (Heckmann, 2015). Bu kapsamda, katılımcılara yöneltilen, "Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde ülkenize geri döner misiniz?", "Yaşamsal koşulları Türkiye'den daha iyi olduğunu düşündüğünüz farklı bir ülkeye göç etmeyi düşünür müsünüz?" sorularından elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan, Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde Suriye'ye geri dönme niyetinde olan bazı katılımcıların olduğu tespit edilmiştir. Hâlihazırda, Türkiye'deki yaşam koşullarına, uyum sağlayamayan özellikle elli yaş üstü aile fertlerinin, Suriye'nin güvenli bölgelerine geri göç ettikleri de tespit edilmiştir.

Suriye'deyken, kendi işini yapan ve Suriye'de savaş öncesi ortamda atölyesi, dükkânı bulunan ve serbest meslek icra eden katılımcıların bir kısmı da çatışma halinin bitmesi durumunda Suriye'ye geri dönmek isteklerini ifade etmişlerdir. Ancak, kırk yaş altı katılımcıların, mevcut çatışma halinin kısa sürede bitmeyeceğini ve yakın bir zamanda bitse bile ekonomik koşullardan dolayı Suriye'ye geri dönüşün pek de mümkün olmadığı noktasında bir fikre sahip oldukları görülmüştür.

Bununla birlikte özellikle uluslararası ticaretle uğraşan katılımcılar hem Türkiye'de hem de Suriye'de kalmak istediklerini, bu yolla daha iyi ticaret yapabileceklerini, belirtmişlerdir. Kırk yaş altı, nitelikli katılımcıların bir kısmının, Türkiye'den daha iyi ekonomik fırsatlar sunan ülkelere gitmek istedikleri görülmüştür.

Suriye'deki maddi koşulları, Türkiye'deki ekonomik durumundan daha kötü durumda olan katılımcılar ise, Suriye'deki çatışma durumu ortadan kalksa dahi Türkiye'de kalmayı düşündüklerini söylemişlerdir. Yaklaşık beş yıldır Türkiye'de yaşayan

Suriyeli göçmen çocuklar, aileleri Suriye'ye dönmek istese bile, Türkiye'de kalmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Sultanbeyli'de bir cep telefonu dükkânı işleten orta yaşlardaki bir katılımcıya, "Suriye'deki çatışma halinin bitmesi durumunda, ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Evet, çünkü Suriye benim memleketim, orayı ben çok seviyorum. Bir de benim tüm yatırımım orada, evim orada, dükkanım orada." (M-6)

Kendisine, "Suriye'deki savaş ne zaman biter?" diye sorulduğunda, "Bilmiyorum, onu Allah bilir. Allah izin vermedikçe bu savaş bitmez." (M-6), demiştir.

Sultanbeyli'de ablasının işlettiği bir gelinlikçi dükkanında çalışan Suriyeli katılımcıya, "Suriye'deki çatışma halinin bitmesi durumunda, ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Hayır" (M-7), demiştir. Neden geri dönmek istemediği sorulduğunda, "Şimdi Suriye bitti, iş yok. Eğitim için okul yok." (M-7), demiştir. Devamında kendisine yöneltilen "Gelecekte sürekli olarak Türkiye'de mi yaşamak istiyorsun?" sorusuna "Evet" (M-7) yanıtını vermiştir. Türkiye dışında farklı bir ülkeye gitme niyeti taşıyıp taşımadığını öğrenmek amacıyla, kendisine, "Başka bir ülkeye gitmeyi düşünür müsün, Örneğin Avrupa'ya, Amerika'ya?" diye sorulduğunda "Hayır" (M-7) yanıtını, vermiştir. Kendisine, "Neden Avrupa'ya gitmek istemiyorsun" diye sorulduğunda, "Burası Müslüman, orası değil." (M-7), demiştir. Görüşmenin devamında, katılımcı Avrupa'ya giden akrabalarının olduğunu söyleyince, kendisine, "Akrabalarınız mecbur kaldıkları için mi Avrupa'ya gittiler?" diye sorulduğunda, "Hayır" (M-7), demiştir. Akrabalarının Türkiye'deyken durumlarının iyi olduğunu söyleyen katılımcıya, "Neden Avrupa'ya gittiler o zaman?" diye sorulduğunda, "Çünkü orada maaş var. Vatandaş olma imkanları var." (M-7), demiştir.

Türkmen katılımcı, geri dönüş göçü ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

> "Savaş bu şekilde devam ederse ben Suriye'ye hiç gitmem. Bana para verseler de Suriye'ye gitmem. Ama Suriye eskisi gibi olursa belki ben geri dönebilirim. Ama bu şekilde devam ederse ne ben geri dönerim ne de ailem." (M-23)

Suriye'de çevre mühendisliği bölümünü bitiren ve mesleğine uygun iş arayan katılımcı, Türkiye'de iş bulamaması durumunda Avrupa'ya göç etmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Avrupa'ya göç eden akrabalarının olduğunu ve ekonomik koşullarının Türkiye ile kıyaslandığında oldukça iyi olduğunu söylemiştir. Almanya'da bulunduğunu söylediği akrabasıyla ilgili olarak, "Akrabalarınız yaşadıkları yerlerden memnunlar mı?" diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "Çok memnunlar. Benim bir amca oğlum var, ekonomi bölümünü bitirdi, şimdi Almanya'da çalışıyor." (M-17).

Transit göç, göçmenin, göç yoluculuğu kapsamında ara duraklardan birinde olduğunu, hedef ülkeye henüz varmadığını ve göç sürecinin tamamlanmadığını ifade etmektedir (Öner, 2016). M-17'nin anlatımlarından da anlaşılacağı gibi Suriye'deki iç çatışmalardan kaynaklı zorunlu koşullar nedeniyle Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenlerin bir kısmı, Türkiye'de bir süre kalmış ve sonra başta Almanya olmak üzere gelişmiş ülkelere göç etmişlerdir. Türkiye'de kısa süreliğine kaldıkları için bu göçmenlerin durumunu entegrasyon süreçleri açısından ele alma imkanı bulunmamaktadır.

Suriyeli göçmenler bağlamında, zorunlu göç ve transit göç kavramları değerlendirildiğinde, Suriyeli göçmenlerin ilk etapta yaşamlarını tehdit eden koşullardan kurtulmak amacıyla Türkiye'ye göç ettikleri, Türkiye'de bir süre yaşadıktan sonra, itici ve çekici faktörlerin etkisiyle, zorunlu olmayan göçmenlerde görülen yaşam şartlarını iyileştirmeye yönelik bir yaklaşımla Avrupa'ya göç ettikleri görülmüştür.

İtme ve çekme teorileri de zaten göçün nedenlerini, demografik büyümeyi, düşük yaşam standartlarını, ekonomik fırsat yoksunluğunu ve siyasal baskıları içeren itici ve emeğe olan talep, boş araziler, cazip ekonomik fırsatlar ve siyasal özgürlükleri ifade eden çekici faktörlerle açıklamaktadır. İnsanların, gelir düzeyin düşük olduğu yerlerden yüksek olan yerlere olan eğilimlerini vurgular (Castles & Miller, 2008). Hâlihazırda, Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin, koşullar elverdiğinde

Avrupa'ya göç edip etmemesi, öncelikli olarak yapısal entegrasyonlarına ilişkin koşullarının iyileştirilmesine bağlı görünmektedir.

Hem Türkçe hem de Arapça yazma ve okuması olmayan, Suriye'de tarım işçisi olarak çalışmış olan ve Türkiye'de fayansçılık mesleğini öğrenmiş olan ve bazı Suriyelilerin ülkelerine geri döndüklerini vurgulayan Türkmen kökenli Suriyeli katılımcıya, "Tanıdığınız Suriyelerden bazıları neden Suriye'ye geri dönüyor?" diye sorulduğunda, "Burada kira ödemekten dolayı sıkıntı yaşamışlar. Bir de yaşlı olanlar gitti" (M-22), demiştir.

İngilizce öğretmeni olan eşi ve yeni doğan bebeğiyle birlikte 40 m^2'lik dükkândan stüdyo tipi daireye dönüştürülen bir evde yaşayan ve kendisini ifade edecek düzeyde Türkçe konuşabilen katılımcıya, "Suriye'deki çatışma halinin bitmesi durumunda, ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Suriye'ye giderim ama oradaki evimi satarım buraya gelirim" (M-13), demiştir.

M-22'nin ve M-13'ün ifadeleri kıyaslandığında, daha çok yaşlıların uyum sorunlarından kaynaklı olarak Suriye geri göç etmek istedikleri anlaşılmaktadır. Diğer taraftan M-22'de olduğu gibi genç ve eğitimli Suriyeli gençler Suriye'de bir gelecek görmemekte ve geleceklerini Türkiye'de inşa etmeyi düşündükleri görülmektedir. Bu örnekte de eğitimli ve genç olma gibi değişkenlerin kalış niyeti ve dolaysıyla entegrasyon süreçlerine olumlu etki yaptığı görülmektedir.

Çoğu ev ortamında yapıldığından, Suriyeli katılımcıların çocukları da bu görüşmelerde hazır bulunmuş ve bazı durumlarda katılımcıların ifadelerine müdahale etme ihtiyacı duymuşlardır. Üç çocuğu olan, Suriye'de bir tatlıcı dükkânın sahibiyken şimdi Türkiye'de bir tatlıcının yanında Türk meslektaşlarının çok altında bir fiyata çalışmak zorunda kalan katılımcıda da bu durum söz konusu olmuştur. Kendisine, "Suriye'deki çatışma halinin bitmesi durumunda, ülkenize geri dönmeyi düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Valla bu savaş bitti hemen gidiyorum. Orası benim vatanım. Dükkanım vardı orada..." (M-8), demiştir. Görüşmenin yapıldığı misafir odasında dikkatlice babasının verdiği cevaba kulak asan katılımcının kız çocuğu ise, babasının bu düşüncesini duyunca anında tepki göstermiş, "Yok, ben gitmek

istemiyorum, burada kalmak istiyorum." (M-8'in kız çocuğu), diyerek babasının geri dönme isteğine karşı çıktığını ifade etmiştir.

Suriyeli göçmen çocuklarının durumu dikkate alındığında, diğer yaş grubundaki göçmenlere göre ev sahibi topluma daha kolay entegre oldukları ve entegrasyon isteklerinin daha yüksek olduğu ve geleceklerini Türkiye'de kurmak istedikleri görülmektedir. Türkiye'de Geçici Koruma kapsamında yaşayan Suriyelilerin yaklaşık üçte birinin 0-14 yaş aralığındaki çocuklardan meydana geldiği ve bunların eğitim olanağına da erişebileceği varsayıldığında, ileriki yıllarda, özellikle ikinci kuşak Suriyeli göçmenlerin, toplumsal entegrasyon süreçlerini başarıyla tamamlama ihtimallerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

4.2 Toplumsal Entegrasyon

Toplumsal entegrasyon kapsamında aktörlerin topluma dahil olmasında, yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, etkileşimsel entegrasyon ve kimlik entegrasyonu olmak üzere dört farklı varyanttan söz etmek mümkündür. Göçmen aktörlerin toplumsal hayata dahil olmaları, ev sahibi toplumun dilini öğrenmeleri, eğitim sistemine ve çalışma hayatına katılmaları, ev sahibi toplumla arkadaşlıklar kurmaları ve kendilerini yaşadıkları ülkeye ait hissetmeleri toplumsal entegrasyon kavramı bağlamında ele alınmaktadır (Esser, 2001). Bu kapsamda araştırmada elde edilen bulgular sırasıyla toplumsal entegrasyonun alt kavramları olan yapısal entegrasyon, kültürel entegrasyon, etkileşimsel entegrasyon ve kimlik entegrasyonu başlıkları altında tartışılmıştır.

4.2.1 Yapısal Entegrasyon

Yapısal entegrasyon kavramı, göçmenlerin, ev sahibi toplumun merkezi kurumlarındaki pozisyonlarına konumlanmasını ve bu kapsamda üyelik statüsü kazanmasını ifade eder. Göçmenler, mevcut olan ve toplumsal konumların belirli olduğu bir sosyal sisteme katılmaktadır. Göçmenlerin yapısal entegrasyon yoluyla soysal sisteme katılmasının en önemli unsurları, göçmene verilen yasal statü ve genellikle de bununla bağlantılı olan mesleki pozisyonlardır. Mesleklerin icra

edilebilmesi, belirli bir eğitim kariyerine sahip olmayı gerektirmektedir. Diğer taraftan yapısal entegrasyon açısından, göçmenlerin, mevcut toplum tarafından kabul edilmesi ve onlara yönelik önyargıların ve ayrımcı tutumların olmaması belirleyici bir öneme sahiptir (Esser, 1999).

Bu çerçevede, Suriyelilerin yasal statüsüne, ekonomik koşullarına ve toplumsal kabulüne ayrıca eğitim ve mesleki durumlarına ilişkin bulgular bu kısımda tartışılmıştır. Bulguların elde edilmesini sağlayan sorular ise ilgili başlıklar altında değerlendirilmiştir.

4.2.1.1 Yasal Statü, Ekonomik Koşullar ve Toplumsal Kabul

Bu başlık altında Suriyeli katılımcılara yasal statüleri ve çalışma koşulları hakkında yöneltilen sorulardan elde edilen bulgular tartışılacaktır. Ayrıca Sultanbeyli Mehmet Akif Mahallesinde yer alan ve en fazla Suriyeli esnafın bulunduğu Ziya Ülhak Caddesindeki yerel esnaflara, toplumsal kabul bağlamında Suriyeliler hakkında ne düşündükleri ile ilgili yöneltilen sorulardan elde edilen bulgular da değerlendirilecektir.

Göçmenlerin statüsü

Göçmenlerin yasal statüsü, ekonomik faaliyetlerinin sınırlarını ve aynı zamanda katılmaya çalıştıkları yerel toplum nezdindeki konumlarını belirlemektedir (Heckmann, 2015). Kitlesel göç ile Türkiye'ye gelen Suriyelilerin statüsü, 22.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nde Geçici Koruma şeklinde tanımlanmıştır. Suriyeli göçmenlerin hangi şartlar altında ve işlerde çalışabilecekleri ise, Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 29'ncu maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre Geçici Koruma altındaki Suriyeliler, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek sektörlerde, iş kollarında ve coğrafi alanlarında çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurulabilmektedir[16]. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerle yapılan görüşmeler sonucunda, Suriyeli göçmenlerin, genelde ücretsiz

[16] http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf Erişim tarihi: 29 Mart 2018

hastane hizmetlerinden faydalanma, eğitim ve çalışma hakkı bağlamında Geçici Koruma statüleri hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür.

Katılımcılar genel itibariyle sağlık ve eğitim kapsamında sağlanan hizmetleri yeterli görürken, özellikle çalışma ve ekonomik faaliyetler konusunda büyük zorluklarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Mevcut Geçici Koruma statüsünün, Türk vatandaşlarıyla eşit ücret almayı engellediğini belirtmiş ve vatandaşlığın verilmesi durumunda bu ücret eşitsizliğinin ortadan kalkacağını ifade etmişlerdir.

Türk vatandaşlığına yeni geçen ve uluslararası ticaretle uğraşan bir katılımcı, Türk vatandaşlığına geçmesinden dolayı Türk pasaportuyla yurtdışına daha kolay çıkabildiğini ve Geçici Koruma statüsüne göre ticari faaliyetlerini daha rahat yürütebildiğini ifade etmiştir.

Temizlik işçisi olarak çalışan katılımcıya, "Geçici Koruma statüsü kapsamında hangi haklara sahip olduğunuzu biliyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Hastane ve yardım alabiliyoruz." (M-15), demiştir.

Bekar ve çalışmayan diğer bir katılımcıya aynı soru sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Sağlık hizmetlerinden faydalanabiliyorum. Dil kursuna gidebiliyorum, kimliğim olmasa bunlardan faydalanamazdım." (M-17)

Aynı soruya diğer bir katılımcı şunu demiştir:

> "Mesela Hastane giderken, Okula giderken, Üniversiteye giderken…ve mesela çalışma izni alırken, lazım oluyor." (M-3)

Türkmen bir katılımcı ise şunu demiştir:

> "Bana dediler ki bu şartlara uyacaksın. Kimseyle dövüşme, mahalle senden rahatsız olursa göç idaresi gelir seni sınır dışı eder. Kimseye kötülük etme." (M-4)

Arap kökenli Suriyeli katılımcı şunu demiştir:

> İşte çalışabiliyorum, ev tutabiliyorum, hastaneye gidebiliyorum, çocuklar okula gidebiliyor (M-8)

Suriyeli göçmenlerin Geçici Koruma statüleri kapsamında yaşadıkları sorunlar, ORSAM, PODEM, Saferworld, Baytna Syria işbirliğinde 1 ve 2 Aralık 2015 tarihlerinde sırasıyla Gaziantep ve Ankara'da Suriyeli sığınmacıların geleceği ve Türkiye'ye etkilerini tartışmak üzere düzenlenen iki çalıştayda ele alınmıştır. Söz konusu çalıştayda Suriyeli göçmenlerin yaşadığı temel zorluklardan birinin Geçici Koruma statüsünden kaynaklandığı ve Suriyeli göçmenlerin mevcut yasal statüleri kapsamında geleceklerine ilişkin belirsizlik nedeniyle bir hayal kırıklığı yaşadıkları, 5 yıl önce savaşın yıkımından kaçtıkları sırada Türk hükümetinin açık kapı politikasını takdir ettikleri, Türkiye devletine ve toplumuna hala müteşekkir olsalar da gelecekte Türkiye'de kendilerini nelerin beklediğine yönelik bir belirsizlik yaşadıkları, belirtilmiştir[17].

Çalıştayda, Suriyelilerin statülerinden kaynaklı olarak belirtilen zorluklar, katılımcılarla yapılan görüşmelerde de görülmüştür. Suriyeli göçmenlerle yapılan görüşmelerde, mevcut statüden kaynaklı sorunun vatandaşlığın verilmesi ile aşılabileceği ifade edilmiştir. Ancak, bu sorunun, özellikle maddi durumu iyi olmayan Suriyeli göçmenlere doğrudan vatandaşlık verilmesiyle de çözülmesi mümkün görünmemektedir. Suriyeli göçmenler mevcut statüleriyle örneğin ücretsiz olarak sağlık hizmetinden faydalanabilmekte, çocuklarını okula gönderebilmekte ve belirli şartlar altında çalışma izni alabilmektedirler. Ayrıca mevcut statülerinden kaynaklı olarak ulusal ve uluslararası yardım kuruluşlarından yardım alabilmektedirler. Vatandaşlık almaları halinde ise bu yardımlardan yoksun kalacaklardır. Maddi durumu hayatını tek başına veya yardım olmaksızın idame ettirecek durumda olmayan Suriyeli göçmenlerin, öncellikle toplumsal entegrasyon kapsamında mesleki eğitimi de içerecek şekilde iş piyasasına katılımı için gerekli olan adımların atılması gerekmektedir. Bu açıdan, entegrasyon süreçleri başarılı geçen, yani kendini ve ailesini geçindirebilecek kadar bir işte çalışan ve topluma uyum sağlayabilen göçmenlere kalıcı bir statünün verilmesi daha uygun görünmektedir.

[17] http://www.orsam.org.tr/files/T_Degerlendirme/1/1tr.pdf Erişim: 5 Mart 2018

Diğer taraftan vatandaşlık verilmesi konusunda ev sahibi toplumun tutumu da belirleyici bir öneme sahiptir. Suriyelilerin statüsü ilgili yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, ev sahibi toplumun Suriyelileri misafir olarak gördüğü ve Türk vatandaşlığına geçmelerine sıcak bakmadığı görülmektedir. Süleymanov tarafından İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde Suriyelilerin yerleşmesinden sonra ortaya çıkan sosyal etkiler ve bu etkiler karşısında ilçede yaşayan yerel halkın Suriyelilere yönelik tutumları, davranış biçimleri ve kaygıların incelenmesi amacıyla 2016 yılında yapılan alan araştırmasında, yerli katılımcılara Suriyelilerin "Türkiye'de Doğan Çocuklarına (vatansız çocuklara) Türk Vatandaşlığı Verilip Verilmemesi" konusunda düşünceleri sorulmuştur. Buna göre katılımcıların %77,3'ü "Hayır verilmemeli'', %22,7'si ise "Evet verilmeli' demiştir (Süleymanov, 2016). Sultanbeyli'de yerli katılımcılarla yapılan görüşmelerde de benzer bulgulara rastlanılmıştır.

İşsiz veya niteliksiz işlerde çalışmak zorunda kalan ve Türkçe bilmeyen ve bu nedenle ev sahibi toplumun insanlarıyla iletişime geçemeyen göçmenlerin, toplumsal katılımlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon süreçleri kapsamında edinecekleri ekonomik, kültürel ve sosyal kazanımların, kendilerini ev sahibi toplumla özdeşleştirebilecek niteliğe kavuşması durumunda, Suriyeli göçmenlere kalıcı bir statünün verilmesi daha uygun görünmektedir. Suriyeli göçmenlerin toplumla bütünleşme konusunda göstereceği gayretlerin, ev sahibi toplumun Suriyeli göçmenlere vatandaşlık verilmesi konusundaki olumsuz düşüncelerini değiştirebileceği düşünülmektedir.

Suriyeli göçmenler, Geçici Koruma statüsünde belirtilen haklardan, ancak kayıt oldukları ilin sınırları kapsamında faydalanabilmektedir. Örneğin, Göç İdaresine kaydını Hatay'da yapmış bir Suriyeli göçmen, İstanbul'a göç etmesi durumunda, Hatay'dayken sağlık, eğitim ve çalışma konusunda faydalanabildiği haklardan istifade edememektedir. Hatay'dayken her sağlık kuruluşundan hizmet alabiliyorken, İstanbul'a göç etmesi durumunda acil durumlar hariç bir sağlık hizmeti alamamaktadır. Aynı durum eğitim ve çalışma konularında da geçerlidir. Bu durumdan dolayı ailesiyle birlikte Sultanbeyli'de annesinin yanında kalan katılımcıya, "Geçici Koruma statüsü kapsamında hangi haklara sahip olduğunuzu biliyor musunuz?" diye sorulduğunda şunları ifade etmiştir:

> "Sağlık hizmetlerinden faydalanabilirsin. Ama benim kimliğim İzmit'ten çıktığı için buradan hiçbir şeyden faydalanamıyorum. Burada sadece acile gidebiliyorum. Nakil işlemi yapmak istedim ama olmadı… Önce İstanbul'daydım. Ben İzmit'te bir şirkette iş bulmuştum. Sigorta her şeyi yapmışlardı. Ben de orada kayıt oldum. Bir hafta orada çalıştım. Onlarla anlaşamadım, tekrar İstanbul'a geldim… ben, eşim ve çocuğumun kaydı İzmit'te. Benim annem de burada biz annemle birlikte kalıyoruz." (M-16)

Kendisine, "Kaydınız İzmit'te ve İstanbul'a kaydınızı aldıramıyorsunuz. Bu bir sorun değil mi sizce?" diye sorulduğunda şunu demiştir:

> "Tabi. Ama problem para ile hal edilir… Adama para veriyorum, hal ediyor. Geçen Facebook'ta bir adam ile görüştüm, hal ederiz dedi." (M-16)

"Peki Göç İdaresine durumunuzu belirtir bir dilekçe yazarak sorunu çözmeniz mümkün değil mi?" diye sorulduğunda, "Göç İdaresine gittim, Göç İdaresi müdürü ile görüştüm, bana olmuyor dedi" (M-16), şeklinde cevap vermiştir.

Suriyeli göçmenlerin, yine burada transit göçe benzer şekilde, itici ve çekici faktörler dahilinde iller arasında da göç ettikleri görülmektedir. M-16 örneğinde görüldüğü gibi, katılımcı iş bulduktan sonra İzmit'e göç etmiş, işverenle yaşadığı anlaşmazlık nedeniyle tekrar İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Burada entegrasyon açısından önem arz eden diğer bir husus ise, Suriyeli göçmenlerin sadece ilk kayıtlarını yaptıkları il çerçevesinde Geçici Koruma statüsü kapsamında sağlanan haklardan faydalanabiliyor olmalarıdır. Bu durumda olan Suriyeliler, genel sağlık hizmetlerinden faydalanamamakta ve en önemlisi çocuklarını okula kayıt ettirememektedir. Bu anlamda farklı ilde kaydı olup Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin, zaten savaş koşulları altında eğitimi gecikmiş olan çocuklarını okula kayıt ettirememesi, çocuklarının Türkçe öğrenmesini, nitelikli bir meslek edinmesini ve eğitim kurumlarının sosyal ortamlarında ev sahibi toplumun çocuklarıyla arkadaşlıklar kurmalarını önlemekte ve bu anlamda ileride gerçekleşmesi beklenilen toplumsal katılımlarını engellemektedir.

Ekonomik koşullar

Yaşamın maddi olarak yeniden üretimi toplumların işlevsel gerekliliğidir. Bu nedenle, çalışma ve ekonomik faaliyet her toplumsal yaşamın esasıdır. Bu süreçlere katılım ve özellikle de bu süreçlerde bir konum ve hiyerarşik pozisyon elde etmek

toplumun her üyesi için merkezi öneme sahiptir. Bu durum aynı şekilde toplumun üyesi olmaya çalışan göçmenler için de geçerlidir. İş piyasasına katılan veya iş bulabilen göçmen, topluma katılım noktasında birçok imkân bulmaktadır (Heckmann, 2015).

Suriyeli katılımcıların, yapısal entegrasyon süreçlerinin değerlendirilebilmesi amacıyla, çalışma hayatlarıyla birlikte ekonomik koşullarının da görülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'deki çalışma koşullarını da içerecek şekilde, katılımcılara genel ekonomik durumlarına ilişkin olarak yöneltilen, "Nerede çalışıyorsunuz?", "İşyerinizdeki en büyük sorun nedir?", "Geliriniz ne kadar?", "Mevcut gelirinizle geçinebiliyor musunuz?" sorularından elde edilen bulgular bu başlık altında tartışılacaktır.

Suriyeli katılımcıların genel itibariyle, inşaat, tekstil ve hizmet sektöründe çalıştıkları görülmüştür. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerin bir kısmının ise, Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla genelde küçük sermayelerle açtıkları berber, kuyumcu ve gıdaya yönelik dükkanlar işlettikleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan, ortacı, imam, temizlikçi ve inşaat işçisi olarak çalışanların 1.000 - 1.500 TL, asansörcü ve mobilyacı olarak çalışanların 1.500 - 1.800 TL ve küçük esnaf olarak çalışanların ise 3.000 TL civarında bir kazanç elde ettikleri tespit edilmiştir. 1.000 - 1.800 TL maaş alan katılımcıların ortalama 450 - 700 TL, küçük esnafın ise 700 - 900 TL arasında kira ödedikleri saptanmıştır. Geçinmekte zorluk çeken katılımcıların, "Yardım alıyor musunuz?" sorusuna verdikleri cevaplardan, sivil toplum kuruluşları ve devlet tarafından sağlanan gıda ve maddi yardımlar aldıkları anlaşılmıştır.

Camide temizlik işçisi olarak çalıştığını söyleyen katılımcıya, "Tek geçim kaynağınızı bu işten mi sağlıyorsunuz?" diye sorulduğunda, "Bu işten ayda 500 TL maaş alıyorum. Tuvalet girişinden topladığım da 500 TL civarı, yani ayda 1.000 TL kazanıyorum" (M-15), demiştir. Kendisine, "Ne kadar kira ödüyorsunuz?" diye sorulduğunda, "600 TL." (M-15), demiştir. Görüşmenin devamında devletten yardım aldığını söyleyen katılımcıya, "Ne kadar yardım alıyorsunuz?" diye sorulduğunda, "840 TL alıyorum." (M-15), demiştir. Bu durumda 1.840 TL geliriniz olmaktadır

denildiğinde ise, “Evet, Kızılay yardımını (SUY) aldıktan sonra rahatladım.” (M-15), demiştir.

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin birçoğu geçimlerinin bir kısmını devlet veya sivil toplum örgütlerinin verdikleri yardımlarla karşıladığı görülmektedir. Statü başlığı altında da belirtildiği gibi özellikle maddi durumu iyi olmayan Suriyeli göçmenlerin, bir süre daha yardıma ihtiyaç duyacakları için Geçici Koruma statüsünde kalmaları önem arz etmektedir.

Türkiye’ye ilk geldiğinde tekstil sektöründe çalıştıktan sonra, sahibi Bulgar göçmeni olan asansör şirketinde mesleğine uygun bir iş bulan ve yasal statüsü hakkında, fazla bilgiye sahip olmadığını söyleyen katılımcı, şu anda çalıştığı şirketindeki çalışma ortamından, daha önce çalıştığı yerlere göre memnun olduğunu, ancak tanıdığı bazı Suriyeli arkadaşlarının, çalışma koşullarının oldukça kötü olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

> “Bazı arkadaşlarım var onlar memnun değil. Çok haksızlığa uğramışlar. Çalıştıkları yerde patronları ücretlerini vermemiş. Bir iki ay çalışıyorlar, para yok git diyorlar onlara. Konfeksiyon işlerinde çok oluyor. En büyük sorun terzi işlerinde. Zaten genelde Suriyeliler bu işte çalışıyor. Birde Türkiye’de çalışmak çok zor. Mesela bizde Suriye’de adam bir tekstil atölyesinde çalıştığı zaman, kahve ve sigara masasının yanında, adama sadece işini yap diyorlar. Adam rahat, rahat işini yapıyor. Daha iyi çalışıyor. Burada sigara molası saat 10.00’da, saat 15.00’de çay molası. Böyle bir şey Suriye’de yok. Her şey çalışanın yanında var. Yemek molası 1 saat. Sen rahat, patron da rahat oluyor. Ama burada çalışırken saat 10.00 ne zaman gelecek diye düşünüyorsun. Bu sıkıntı. Bu işe girmeden önce fabrikada çalıştım. İki ay çalıştım. Sonra bu işe girdim.“ (M-5)

Katılımcıya, Sultanbeyli’de yaşayan Suriyelilerin en büyük sorunu nedir diye sorulduğunda, yine çalışma hayatına ilişkin sorunları şu şekilde dile getirmiştir:

> “Biz Suriye’den buraya geldik ya, maaşlar düştü hem de ev fiyatları yükseldi. Mesela bu ev önceden, 200 TL idi. Şuanda 500 TL oldu. Niye? Çünkü çok adama ev lazım. Ben geldim mesela, benim işimi yapan adam 3.000 TL alıyor, ben de aynı işi yapıyorum 1.500 TL alıyorum. Bu işlerden kim fayda sağladı? Patron kazanmış oldu. Ben buraya geldim, param yok. Ben mecburum 1.500 TL’ye çalışmaya. Bana ne kadar verirlerse, o paraya çalışırım, sıkıntı yok. Patronlar hak gözetmiyor. Suriyeliye ve Türk’e aynı parayı (maaş) ver sıkıntı kalmaz. Ama Türk patronlar fırsatçılık yapıyor. Bir adama 2.000 TL vereceğime, iki Suriyeliyi işe alırım, onlara 1.000’er lira veririm diye düşünüyor.” (M-5)

Katılımcıların bazılarının işsiz olduğu da görülmüştür. İşsiz olan veya yeterli ücret alamayan ailelerde evin geçimine, ergenlik döneminde bulunan çocukların da

katkı sağlamak zorunda kaldığı görülmüştür. Halep'teyken tekstil işletmecisi olan ve Türkiye'ye geldikten sonra tekstil sektöründe işçi olarak çalışan katılımcı çalışma durumuna ilişkin olarak şunları ifade etmiştir:

> "Ben önce bir tekstil atölyesinde çalışıyordum. Türk ve Suriyeli işçiler vardı. Patron mafya gibi adamdı. Bizi iki, üç ay çalıştırdı maaşımızı vermeden bizi işten çıkardı. Bir arkadaşım var sıvacı ustası, çok iyi bir ustadır, çalıştı ama parasını vermediler. Parasını vermediklerini için mesleğini bıraktı. Zaten doğru dürüst maaş da vermiyorlar." (M-11)

Bir iş bulmak amacıyla inşaat kursuna giden katılımcıyla yapılan görüşmede, evin tek çalışanı ve geçim kaynağı olan 20 yaşındaki oğlu da hazır bulunmuştur. Katılımcının oğluna, "İşyerinizdeki çalışma koşulları nasıl?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Şu anki işimden, haftalık 250 TL alıyorum. Ben daha önce başka yerde çalışıyordum. O işyeri bana çalışma izni çıkarmıştı ve sigortamı da yapmışlardı. Ama bir, iki ay çalıştıktan sonra beni işten çıkardılar… Bir kere çalışırken, kulaklık takmıştım. Onu görmüşlerdi. Ama sadece bir kere takmıştım. Çalışma iznim gelene kadar bir ay çalışmıştım, sonra bir ay daha çalıştım. Toplam iki ay çalıştım, sonra beni işten çıkardılar ama bana maaşımı vermediler." (M11'nin oğlu)

Katılımcının durumu (M-5) dikkate alındığında, iş piyasası açısından, göçmenlerin işe alınmaları için, sadece kalifiyeli olmaları yeterli görülmemekte ve kendilerinden aynı zamanda düşük ücretlerle çalışmaları talep edilmektedir. Nitelikli ve düşük ücretle çalışan göçmenlerin, yerlilerin işlerini kayıp etmesine neden olması, Suriyeli göçmenlerin toplumsal kabulünü de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Diğer taraftan, M-11 örneğinde olduğu gibi, Suriyelilerin, özellikle tekstil sektöründeki işlerde düşük ücretlerle çalışmalarına rağmen bazı durumlarda maaşlarını almamaları, Suriyeli göçmenlerin dahil olmaya çalıştıkları topluma yönelik güvenlerini sarstığı görülmektedir.

Konuyla ilgili, "Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği" başlığı altında, Suriyeli zorunlu göçmenlerin, Adana ve Mersin illeri örneğinde işgücüne katılımlarının ve bu alanda yaşadıkları zorlukların ve ekonomik entegrasyon imkânlarının incelediği saha araştırmasında, işsizlik, düşük ücret ve ücretlerini alamama ve olumsuz çalışma koşulları Suriyelilerin yaşadıkları en büyük sorun olarak belirtilmiştir (Çetin, 2016). Erdoğan tarafından 2017 yılında Sultanbeyli'de yapılan çalışmada da benzer bulgulara rastlanmıştır. Bu çalışmaya göre, Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeliler içinde çalışanların, "uzun mesai saatleri",

“maaş alamama” ve “ayrımcılık” yanında, yaşadıkları en ciddi sorunun %49 ile “sigortasızlık/güvencesizlik”, %19,3 ile “düşük ücret” olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2017). Suriyelilerle ilgili yapılan diğer çalışmalardan da anlaşılacağı gibi, kötü çalışma koşulları Suriyeli göçmenlerin, Türk toplumuna yönelik güvenini sarsmaktadır. Bu güven kırılmasının, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon isteğine olumsuz etki yaptığı düşünülmektedir.

Özellikle 40 yaş üstü Suriyeli göçmenlerin işsiz kamaları veya iş bulamamaları ve bunun sonucunda çocuklarını çalıştırmak zorunda kalmaları, ikinci kuşak göçmenlerin nitelikli işlerde çalışabilecek mesleki bir eğitim almalarını ve toplumsal katılımı sağlayacak bir konum elde etmelerini engelleyeceği düşünülmektedir.

Ticari alanda faaliyet gösteren Suriyeli göçmenlerin çoğu, küçük sermayelerle ticari işletmeler açmaktadır. Küçük esnaf olarak nitelendirebileceğimiz bu grup, büyük ticari kazançlar elde etmek için değil asgari koşullarda geçimlerini sağlamak amacıyla cep telefonu, berber, tatlıcı dükkânı gibi işletmelerde faaliyet göstermektedir. Diğer taraftan, çok az sayıda 50.000 TL’nin üzerindeki sermaye ile ticari faaliyetle bulunan ve büyük esnaf olarak nitelendirebilecek, Suriyeli esnaflar da bulunmaktadır. Sultanbeyli Belediyesi Zabıta Müdürlüğünde, Sultanbeyli’de yaşayan Suriyeli esnaflara rehberlik ve denetim yapılması konusunda tercüman olarak çalışmış Suriye kökenli bir katılımcı, Suriyelilerin ticari faaliyetleri hakkında şu bilgileri vermiştir:

> “Önce 230 Suriyeli esnaf vardı. Bunların hepsi ruhsatsızdı. Sonra bu 260’a kadar çıktı. Ruhsat zorunluluğu çıktıktan sonra bu sayı 160’a kadar düştü. Aslında bu esnafların çoğu küçük esnaf. Çoğunun sermayesi 10.000 TL civarındaydı. Onların üstüne gitmedik. Ama büyük esnaflara gittik. Misal Ziya Ülhak Caddesinde üç, dört büyük esnaf var onlara gittik. Onların sermayesi 50.000 TL’nin üzerindeydi. Bunların sermayesi yüksek olduğu için bunların üzerine çok gittik ve onlara ruhsat aldırdık. Çünkü orada baya bir sıkıntılar vardı. Her gün kavga çıkıyordu, bağırma ve çağırma olayları oluyordu.” (M-24)

Suriyeli göçmenlerin işsizlik sorununun çözümü kapsamında küçük esnaf şeklinde kendi işletmelerini açtıkları görülmüştür. Lüken, Klassen ve Pohl’un belirttiğine göre, bu konuda yapılan araştırmalar, genellikle göçmenlerin bu tarz işyerlerini işsizlik sorunundan kurtulmak amacıyla açtığını göstermektedir (aktaran Heckmann, 2015). Bu anlamda, Suriyeli göçmenlerin küçük esnaf şeklinde kendi

işletmelerini açmaları entegrasyon sürecinin ilk aşamasında topluma katılım noktasında önemli bir adım olduğu düşünülmektedir.

Küçük esnaf şeklinde faaliyet gösteren Suriyeli göçmenler, aynı zamanda diğer Suriyeli göçmenlerin yeni göç ettikleri bölgede yabancılık çekmesinin önüne geçmektedir. Ancak Suriyeli küçük esnafların belirli bölgelere yoğunlaşmaları, o bölgeden yerli halkın farklı bir yere taşınmasına ve söz konusu bölgenin giderek genel yerleşim bölgesinden ayrı bir alan veya mekân haline gelmesine neden olmaktadır. Sultanbeyli'de bunun en belirgin örneği Ziya Ülhak Caddesinde görülmektedir.

Toplumsal kabul

Toplumsal entegrasyonun başarılı olabilmesi, göçmenin entegrasyon niyetine ve ev sahibi toplumun, göçmenleri, toplumsal katılım bağlamında kabul etmesine bağlıdır. Ev sahibi toplumun göçmenlere yönelik önyargıları veya ayrımcı tutumu göçmenlerin entegrasyon sürecini zorlaştırır veya engeller. Bu durumda ev sahibi toplum göçmenlerle ilişkiye girmeyi ret eder (Heckmann, 2015). Göçle birlikte çok yönlü bir toplumsal değişim ve ekonomik yapılanma söz konusu olmaktadır. Öngörülmeyecek şekilde yaşam koşulları değişen insanlar yeni gelenleri güvensizlik kaynağı olarak görürler. Gelişmiş ülkelerdeki insanların genel düşüncesi, güneyden ve istikrasız olan doğudan gelen göçmenlerin, işlerini ellerinden aldıkları, ev fiyatlarını yükselttikleri ve sosyal hizmetlere aşırı yük getirdikleri yönündedir (Castles & Miller, 2008).

Sultanbeyli'de en fazla Suriyeli esnafın, Suriyeli göçmenler tarafından "Halep Caddesi" olarak da adlandırılan Ziya Ülhak Caddesinde faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Bu caddenin, Suriyeli göçmenler tarafından alışveriş yapmak ve zaman geçirmek için yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür. Saha araştırmasının ilk aşamasında, Ziya Ülhak Caddesinde yapılan etnografik çalışmada, Türk esnaflarıyla da görüşülmüş ve Suriyeliler ve özel olarak Suriyeli esnaflar hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Bu görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan, yerli esnafın, dükkanların kira fiyatlarının artması ve Türk müşteri sayısının azalması nedeniyle bu caddedeki Suriyelilerin ekonomik faaliyetlerinden rahatsız olduğu anlaşılmıştır.

Ziya Ülkhak Caddesinde emlakçılık yapan, bir yerli katılımcıya, "Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kira fiyatları arttı mı?" diye sorulduğunda, "Şu karşıda gördüğün berberci dükkânı var ya… Daha önce 300 TL kira veriyordu şimdi 1.500 TL veriyor.", (Y-2), demiştir. "Sizce Suriyelilerin ticari faaliyetleri ne durumdadır?" diye sorulduğunda ise şu cevabı vermiştir:

> "Tabi adamlar süper iş yapıyor. Şu yanımızdaki tavukçu, yemek yediğin yerin sahibinin Suriye'de 15 tane bu şekilde şubesi vardı. Ama inanın ne zamandır buradayım bir kere olsun orada yemek yemedim." (Y-2)

Uzun yıllardan beri, bu cadde üzerinde bir kırtasiyeci dükkanı işletilen bir katılımcıya, "Suriyelilerin gelmesi işlerinizi olumsuz etkiledi mi?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "...buraya hiç gelmezler bile. (PTT binasını göstererek) Bir onlar (PTT binası çalışanları) kaldı bir de ben. Onlar (Suriyeliler) sadece kendi aralarında alışveriş yapar. Buraya artık Türk müşteri de çok nadir geliyor. Suriyeliler ırkçı insanlar, sadece kendi aralarında alışveriş yapıyorlar." (Y-3)

Ziya Ülhak Caddesinde bulunan mobilyacı dükkanın sahibiyle yapılan görüşmede, kendisine, "İşleriniz nasıl?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "İşlerimiz baya azaldı. Aha görüyorsun, buradan hiç Türk geçiyor mu? İşlerimiz perişan oldu. Yanımdaki de çalışanım. İstersen kendisine sor. Genelde esnaflar için esnafların durumları iyi de olsa, her zaman ağlarlar derler. Ama bizim gerçekten anamız ağlıyor. İşler cidden çok kötü." (Y-7)

Görüşmenin devamında kendisine, "Suriyelilerle ilgili düşünceniz nedir?" diye sorulduğunda şu şekilde cevap vermiştir:

> "Hepimiz Müslümanız. Bunlar ilk geldiğinde bunları biz çok sıcak karşıladık. Ama beklediğimiz gibi çıkmadılar. O kadar yardım ettik, şimdi yardımlara karşı nankörlük ediyorlar… Sen buraya akşam saati gel. Buradaki Suriyeli gençleri gör. Toplu şekilde gezerler. Aralarında kavga ederler. Acayip ses çıkarırlar, gürültü yaparlar. Bu yol tek yönlüdür, bisikletlerini, motosikletlerini ters yönde kullanırlar. Bazen kaldırıma çıkarlar. Bazen benim çocuğum geliyor. Allah korusun çocuğuma bir şey olursa, birkaçını öldürürüm. İşlerim zaten onlar geldikten sonra kötüleşti, kiralar arttı." (Y-7)

Suriyelilerin gelmesiyle birlikte kira fiyatları artı mı diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "(Sinirli şekilde) Evet…bak (yaklaşık 30 m^2 büyüklüğünde, Suriyelilerin işlettiği dükkanı işaret ederek) orası var ya resmen ahırdı. Rezil durumdaydı. Suriyelilerin biri geldi

> kiraladı. Üstüne para versen kimse oturmak istemezdi. Ama adam kiraladı orayı, şimdi o tarz bir yere 1.500 TL kira veriyor." (Y-7)

Kendisine, "Suriyeliler Türkiye'yi nasıl görüyor?" diye sorulduğunda, "Sömürülecek yer olarak görüyor" (Y-6), demiştir. Devamında kendisine, "Suriyeliler Türkiye'yi neden sömürülecek bir yer olarak görüyor" diye sorulduğunda ise şunları ifade etmiştir:

> "Devlet bunlara yardım yapıyor. Beleşe yaşıyorlar. Akşama kadar gez öğlene kadar yat, bunlar mı savaştan kaçmış? Buraya bedavaya yaşamaya geldiler. Adam olsalar ülkelerini korurlardı." (Y-7)

Diğer esnafların, Suriyelilerin sadece kendi aralarında alışveriş yaptıkları söylendikten sonra kendisine, "Siz bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Adamlar birbirlerini tutuyorlar. Bizi sevmiyorlar. Bak taksi olayında bile bizim Taksiyi kullanmıyorlar. Adamlar kendi aralarında WhattsApp üzerinden taksi grubu kurmuşlar, taksi lazım olduğunda oradan temin ediyorlar. Gördüğün gibi bu caddeyi de komple işgal etmiş vaziyetteler. Zaten kendileri de buraya Halep Caddesi diyorlarmış. Burayı da kendi yerlerine benzetmişler." (Y-7)

Ziya Ülhak Caddesinde esnaflık yapan katılımcıların, Suriyelilerin kendilerinden alışveriş yapmadıklarını söylemesi, Suriyeli göçmenlerin yerli esnafa karşı ayrımcı bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, yerli esnafların işlettikleri dükkân sahiplerine Suriyeli girişimcilerin yüksek kira fiyatları teklif etmeleri, caddedeki kira fiyatlarının artmasına ve uzun yıllar burada esnaflık yapan insanların dükkanlarını terk etmelerine neden olmaktadır. Söz konusu caddenin nerdeyse sadece Suriyeli dükkanlardan meydana gelmesi ve bu nedenle ekseriyetle Suriyeli göçmenler tarafından ziyaret edilip nadiren Türk müşterileri tarafından kullanılıyor olması, bu caddede dükkanları bulunan yerli esnafın işlerini azaltmıştır. Yerli esnaf ilk başlarda Suriyelilere yönelik olumlu düşüncelere sahipken meydana gelen iş kaybından dolayı Suriyelilerle ilgili olumsuz düşüncelere sahip olmaya başladığı görülmektedir.

Sultanbeyli Ziya Ülhak Caddesi dikkate alındığında buradaki toplumsal kabulün oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu hem buradaki yerli esnafların ifadelerinden hem de yerel halk tarafından bu caddenin sadece geçiş yeri olarak kullanılmasından anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, Erdoğan tarafından 2017 yılında Sultanbeyli'de

gerçekleştirilen araştırmaya göre Sultanbeyli halkının %51.4'ü Suriyelilerin işyeri açmasına olumsuz bakmaktadır (Erdoğan, 2017).

Yapılan araştırmada da, Suriyeli esnaflara yönelik olumsuz görüşlere sahip olunmasının arkasında temelde ekonomik nedenler yattığı görülmüştür. Ancak Suriyeli esnafların belirli bir bölgeye yoğunlaşmaları ve bu bölgenin yerli halk tarafından genelde geçiş yeri olarak kullanılması, segmentasyon başlığı altında da ele alınacağı gibi, mekânsal ayrıma, kültürel segmentasyona ve etnik kolini oluşumuna neden olabilmektedir. Suriyeli göçmenlerin özellikle bu bölgede sadece kendi aralarında alışveriş yapmaları ve açtıkları işyerlerinde sadece Suriyelileri çalıştırmaları ve bulundukları bölgede oldukça az sayıda yerli esnafın bulunması, Suriyeli göçmenler ile ev sahibi toplum arasında kültürel etkileşimlerin meydana gelmesini engellemektedir. Oysa Suriyeli göçmenlerin toplumsal katılımı ve kabulü bağlamında, ev sahibi toplumun dilini ve kültürünü öğrenmeleri önem arz etmektedir. Yukarıda belirtilen olumsuzlar dikkate alındığında ise, bu bölgede yaşayan Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyonun oldukça zayıf olduğu ve oluşamaya başlayan etnik kolini yapısının gelecekte de burada yaşayan Suriyeli göçmenlerin toplumsal katılımını sağlayamayacağı düşünülmektedir.

4.2.1.2 Eğitim ve Mesleki Yeterlilik

Göçmenlerin eğitim ve mesleki yeterlilikleri toplumsal katılımları açısından oldukça önemlidir. Göçmenlerin eğitim seviyesinin düşük olması, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmalarına neden olmaktadır. Ekonomide yaşanan yeni gelişmeler nedeniyle nitelik gerektirmeyen işlerin giderek azalmaya başlaması, göçmenlerin işsiz kalmasına neden olmaktadır. Göçmenlerin, toplumdaki pozisyonun değişebilmesi için, göçmen çocuklarının eğitimi de büyük önem taşımaktadır (Heckmann, 2015). Bu kapsamda, Suriyeli katılımcılara eğitim ve mesleki yeterlikleriyle ilgili yöneltilen sorulardan elde edilen bulgular bu başlık altında tartışılmıştır.

Sultanbeyli'de yaşayan Suriyelilerle yapılan görüşmeler sonucunda, 40 yaş altı katılımcıların çoğunun nitelik gerektirmeyen işlerde ve çok azının ise mesleklerine uygun işlerde çalıştıkları görülmüştür. Niteliksiz işlerde çalışmak istemeyen, ortaokul

ve lise mezunu katılımcılardan bazılarının Sultanbeyli Mülteciler Derneğinde açılan İnşaat ve Kaynak Kurslarına katıldıkları tespit edilmiştir. Üniversite mezunu meslek sahibi katılımcıların ise iş bulmak amacıyla dil kurusuna gittikleri görülmüştür. 40 yaş üstü üniversite mezunu katılımcıların çoğunun mesleklerine uygun işlerde çalıştıkları, bazı ortaokul mezunu katılımcıların ise işsiz olduğu tespit edilmiştir. Suriyeli katılımcıların çocuklarının sadece Türkçe ve/veya Arapça ve Türkçe karma eğitim veren okullara gittiği anlaşılmıştır.

Suriye'de muhasebe konusunda üniversite eğitimi almış olan ve uzun yıllar bir fabrikada muhasebe departmanında çalıştıktan sonra Halep'teki iç çatışmalar nedeniyle zorunlu olarak Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan, haftada iki kez olmak üzere Suriye kökenli bir şirketinin muhasebe işlemlerini yapan ve Türkçe öğrenme amaçlı olarak Sultanbeyli'de Türkçe kursuna katılmış olan, 49 yaşındaki katılımcı, mesleki faaliyetine ilişkin olarak şunu demiştir:

> "Bir tekstil fabrikasında muhasebecilik yapıyordum. Burada buna benzer bir iş yapıyorum…Zeytinburnu'nda çalışıyorum. Suriyeli bir işyerinin haftada iki kere muhasebesine bakıyorum." (M-3)

Muhasebecilik mesleğini Türkiye'deki yerel şirketlerde tam zamanlı ve sigortalı olarak icra edemeyen katılımcıya, "Farklı meslek edinmek amacıyla mesleki bir kursa katılmayı düşünür müsünüz?" diye sorulduğunda, "49 yaşındayım. Hangi mesleği bu yaşımdan sonra yapayım?", (M-3) demiştir. Sonrasında kendisine, "Türk mevzuatına göre mesleğinizle örtüşen bir kurs açılırsa buna katılmayı düşünür müsünüz?" diye sorulduğunda ise, şu cevabı vermiştir:

> "Böyle bir şey olursa tabi ki çok iyi olur. Ama yine de kursa da gitmek zor olur. Evin geçimi var. Kira var. Kursa gidersem, bunlar nasıl karşılanacak. Bana önce iş lazım" (M-3)

Bu bulgular değerlendirildiğinde, eğitimli, meslek sahibi ve dil eğitimi almış olmalarına rağmen, göçmenlerin bazılarının, ileri yaşlarından dolayı çalışma hayatına katılımlarının zorlaşabileceği görülmektedir.

Halep'teyken günübirlik nitelik gerektirmeyen işlerde çalışan ve sınıfsal konumu düşük olan, okuma yazması bulunmayan Türkmen kökenli bir katılımcının,

Türkiye'de de nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştığı ve kız çocuklarını okula kayıt ettirmediği görülmüştür. Kendisine, "Halep'teyken ne iş yapıyorsunuz?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Oradayken inşaata çalışıyordum. Usta değilim. İnşaatlarda çalışıyordum. Ne iş bulursam yapıyordum. Yani orada sanayi vardı. Misal orada Ermeniler de vardı. Araba sanayisinde, tamir işlerinde çalışıyorlar. Bazen orada da çalışıyordum." (M-4)

Türkiye'de ne iş yapıyorsunuz diye sorulduğunda, "İnşaatta çalışıyorum. Ne zaman iş olursa giderim." (M-4), demiştir. Çocuklarını okula göndermediği öğrenilince, kendisine, "Suriye'deyken de mi çocuklarınızı okula göndermiyordunuz?" diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "Birini kayıt ettirecektim. Mahalleye yeni okul açılmıştı (Suriye). Okula gidecek yaşa gelmişti. Ama o sıra savaş çıktı. Okulun duvarına ne yazmışlardı, biliyor musun? Çocukların çantası sizin, çocuklarınız bizim. Sonra bu okula kimse kayıt yapmadı." (M-4)

Kendisine, "Çocuklarınız Türkiye'de okula gidiyor mu?" diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "Büyüğü okula almadılar, aha bu küçüğü de bu… Sekiz yaşında olanı kayıt ettireceğim. İşe gittiğim için hiç boş kalamıyorum. Ama kayıt ettireceğim." (M-4)

Göçmen çocuklarının ailelerinin düşük ekonomik yapıları ve eğitim seviyeleri nedeniyle, okula gidemiyor olmaları, ileride niteliksiz işler yapmaya mahkum olmalarına, işsiz kalmalarına ve toplumsal konumlarını muhafaza etmelerine neden olabilecektir. Yoksul göçmen çocuklarının hem eğitimsiz kalmaları hem de erken yaşta çalışmak zorunda bırakılmaları toplumsal katılım süreçlerini olumsuz yönde etkileyecektir.

Düşük ücretlerle tekstil, inşaat ve hizmet sektöründe çalışan bazı Suriyeli göçmenlerin, Sultanbeyli Mülteciler Derneğinin sunduğu inşaat ve kaynak kurslarına giderek, bu alanlarda uzmanlaşmayı umarak, ücret durumlarını düzeltmeyi düşündükleri görülmüştür. Sultanbeyli Mülteciler Derneğinde bu kursların koordinatörlüğünü ve aynı zamanda tercümanlığını yapan katılımcı, meslek edindirme kursları hakkında şu bilgileri vermiştir:

> "Benim koordine ettiğim kurs yeni başladı. Kursun toplamı dokuz ay sürüyor. İlk başta üç aylık bir Türkçe kursu veriliyor. Sonra üç haftalık sağlık ve iş güvenliği eğitimi veriliyor. İlk başlarda teorik dersler anlatılıyor, daha sonra pratiğe ağırlık veriliyor. Bir de bu kursun belirli bir öğrenci sayısı var. Bir kursun en fazla kırk öğrencisi olabilir… Kurs katılımcısı 18 - 36 yaş arasında olmalıdır." (M-9)

Kendisine, "Kurs katılımcılarına nasıl ulaşıyorsunuz?" diye sorulduğunda şunu demiştir:

> "…biz belediyenin de kullandığı bir kayıt sistemini kullanıyoruz. Burada Sultanbeyli'de yaşayan tüm Suriyeliler kayıtlıdır. Bu tür kurslar olduğunda mesajla bunlara haber veriliyor. Bir de internette sayfalarımız var orada ilan ediliyoruz. Ayrıca Göç İdaresine veya Mülteciler Derneğine gelmişse, panolarda bu kursların yapıldığını ilan ediyoruz." (M-9)

Daha önceki mesleki kariyerinde şoför olarak çalışmış olan, Türkiye'ye göç ettikten sonra bir süre sokakta tespih satarak geçimini sağlamaya çalışan ve Sultanbeyli Mülteciler Derneğinin inşaat kursuna giden ortaokul mezunu katılımcıya, İnşaat kursunu nereden duydunuz? ve "Kursta size neler öğretiliyor ve öğretilen şeyler size fayda sağladığını düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Mülteciler Derneğine gidip geliyordum. Burada kurs var dediler, iş bulursunuz dediler, ismimizi kayıt ettiler… Daha önceden hiçbir şey yapamıyordum, şimdi kendi evime alçı çekebilirim, boya yapabilirim." (M-21)

Göçmenlerin yeni göç ettikleri yere uyum sağlayabilmeleri noktasında dil ve meslek kursları önemli bir işlev görmektedir. Göçmenler konusunda uzun yıllara dayanan bir deneyimine sahip olan Almanya'da göçmenlerin topluma uyumunu kolaylaştırmak için entegrasyon kursları bulunmaktadır. Bu entegrasyon kursları, göçmenlerin toplumsal katılımı kapsamında bir önkoşul olarak kabul edilmekte ve bu kurslarda Almanca ve Almanya'nın kültürü, hukuk sistemi ve tarihi hakkında genel bilgiler verilmektedir[18]. Sultanbeyli'deki mesleki kursların, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerine olumlu bir etki yaptığı görülmüştür. Suriyeli göçmenler, meslek kurslarına katılmak suretiyle hem asgari ölçüde Türkçe öğrenme hem de belirli bir meslek dalında uzmanlaşma imkânı bulabilmektedir. Göçmenlerin bu sayede topluma katılımları kolaylaşabilmekte ve belirli bir meslek dalında uzmanlaşma fırsatı bulduklarından gelir durumlarını düzeltme imkânı bulabilmektedirler.

[18] http://www.bamf.de/DE/Willkommen/DeutschLernen/Integrationskurse/integrationskurse-node.html Erişim tarihi: 6 Nisan 2018

Suriyeli göçmen çocuklarının eğitimi, gelecekte yer alacakları toplumsal konumlarını belirleyecektir. Bu anlamda, Suriyeli çocukların hangi müfredata ve ortama göre eğitim gördüklerini bilmek önemlidir. Bu çerçevede, okula giden on yaşındaki oğluna ilişkin olarak katılımcıya, "Çocuğunuzun gittiği okul hakkında bilgi verir misiniz?" diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

> "Gittiği okulun hepsi Suriyeli. Hocalar, Suriyeli. Ama müdür Türk. Hem Türkçe hem de Suriye kitaplar okutuluyor. Bir yıl sonra normal Türk okullarına dağıtacaklar…" (M-3)

Suriyeli göçmenlere yönelik giyim dükkânında çalışan katılımcı ile yapılan görüşme sırasında, Arapça ve Türkçe karma eğitim verilen bir ilkokulda okuyan, erkek kardeşi de hazır bulunmuştur. Katılımcının erkek kardeşine, "Okulda hangi dersleri görüyorsunuz?" diye sorulduğunda, "Türkçe…" (M-16), demiştir. Kendisine "Arapça ders görüyor musunuz" diye sorulduğunda, "Evet. Türk okuluna müdür kabul etmedi." (M-16), demiştir. Katılımcıya, "Neden Türk okuluna kabul edilmediniz" diye sorulduğunda, "Bu sene olmuyormuş, yer kalmamış, seneye kayıt edecekler." (M-16), demiştir. Devamında kendisine, "Suriyeli öğrencilerin derslikleri, Türk öğrencilerin dersliklerinden ayrı mı oluyor?" diye sorulduğunda, "Tabi, ayrı." (M-16), demiştir. Bu cevaba binaen katılımcının kardeşine, "Sınıfında sadece Suriyeli çocuklar mı var?" diye sorulduğunda, "Evet" (M-16'nın erkek kardeşi) cevabını vermiştir.

Suriyeli çocukların Sultanbeyli'deki eğitimine yönelik daha detaylı bilgi almak için Suriyeli göçmenlerin tercümanlık işlerini de yapan katılımcıya, "Türkiye'de Suriyelilere verilen ilk ve orta öğrenim eğitimini yeterli buluyor musunuz?", bu kapsamda, "Suriyelilere uygulanan eğitim politikasından memnun musunuz?" diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

> "Ben Türkiye'de uygulanan eğitimi doğru buluyorum. Bir daha ki sene sadece Türkçe eğitim verilen okullara gidecek çocuklar. Bu önemlidir. Türkiye'de mi yaşayacaksın, o zaman artık Türkçe öğrenmek zorundasın. O yüzden bence sadece Türkçe eğitim verilecek olması doğrudur. Ama bazı yanlışlar var." (M-24)

Sorunun devamında ne gibi yanlış var diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

> "Mesela bir okul var orada 60 Suriyeli var onları farklı sınıflara dağıtmadan, bir sınıfta toplamışlar. Öğretmen derse girecek, öğrenciler aralarında Arapça konuşacak, hiç kimse bir şey anlamayacak. Sonra da öğretmen de bu işten nefret ediyor." (M-24)

Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, gelecek yıl Sultanbeyli'de yaşayan tüm çocukların, sadece Türkçe eğitim verilen okullarda eğitim göreceği anlaşılmaktadır. Çocuklarla da yapılan kısa süreli görüşmelerden, Türkçe eğitim yapan okullarda okumak istedikleri görülmüştür. M-24'ün de dikkat çektiği gibi Sultanbeyli'nin bazı okullarında, Türk öğrencilerin olmasına rağmen, Suriyeli göçmenlerin Türk öğrencilerinden ayrı sınıflarda eğitim görmesi, göçmenlerin kültürel ve sosyal entegrasyonunu açısından yanlış bir uygulama olmuştur. Bu tarz uygulamalar segregrasyona yol açmaktadır. Segregrasyon ise gruplar arasında fiziksel ve sosyal mesafeyi vurgulayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Heckmann, 2015).

Bir diğer husus ise göçmenlerin belirli okullara yoğunlaştırılmaması gerekliliğidir. Çünkü bu durumda okullar ekseriyetle bir göçmen grubundan meydana gelmektedir. Belirli bölgelerde bu tarz yoğun olarak göçmenlerden oluşan okullar olduğunda, yerli halktan insanların çocuklarını farklı okullara vermek amacıyla taşındıkları da görülmektedir (Heckmann, 2015). Bu tarz okullar, göçmenlerin, Türkçe öğrenmelerini ve ev sahibi toplumun insanları ile arkadaşlık kurmalarını engelleyeceği düşünüldüğünde, hem kültürel hem de sosyal entegrasyonlarını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

"Suriyeli-Türk Uyumu - Gaziantep'teki Suriyelilerin ve Türklerin Uyumu Araştırması" başlığı altında Gaziantep'te yapılan araştırmaya göre, Suriyelilerin eğitim seviyesi artıkça Türk halkı ile uyumunun %18.9 oranında arttığı belirtilmiştir (Altengi & diğerleri., 2015). Bu bulgu, katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Eğitimli Suriyeli katılımcıların, daha rahat iş bulduğu ve Türk toplumu ile etkileşiminin ve uyumun daha yüksek olduğu görülmüştür. Buradan hareketle, mesleki ve dil kursları da dahil olmak üzere Suriyeli göçmenlerle ilgili eğitim alanında yapılacak çalışmaların, Suriyeli göçmenlerin toplumsal katılımını güçlendireceği düşünülmektedir.

4.2.2 Kültürel Entegrasyon

Yapısal entegrasyon kavramı, göçmenlerin, ev sahibi toplumun merkezi kurumlarındaki pozisyonlarına konumlanmasını ifade ederken, kültürel entegrasyon, göçmenlerin, bu kurumlarda yer edinebilmesi için gerekli olan öğrenme ve sosyalizasyon süreçlerini ifade etmektedir. Kültürel entegrasyon, toplumla iletişime geçebilmek ve iş hayatına katılabilmek için gerekli olan yetkinliklerin edinilmesini ayrıca eşit ağırlıkta olmasa bile, ev sahibi toplum ve göçmenler arasındaki değer, norm ve kültürel olarak motive edilmiş davranış biçimlerinin değişimini ifade etmektedir (Heckmann, 2015). Bu kapsamda, bu bölümde, Suriyeli göçmenlerin sosyalizasyon ve kültürel etkileşim ve Türkçeyi öğrenme süreçlerine ilişkin bulgular tartışılmıştır.

4.2.2.1 Kültürlenme ve Kültürleşme

Bu kısımda, Suriyeli katılımcılara, Suriye'deki kültürlenme süreçlerine ilişkin olarak, "Bize Suriye'de yaşarken geçirdiğiniz normal bir gününüzü anlatabilir misiniz?", "Çalışma günleriniz nasıl geçerdi?", "Tatilde neler yapardınız?", "Hayatta yönelik beklentileriniz ve umutlarınız nelerdi?", "Savaş veya çatışma öncesi ortamda Türkiye ile ilgili düşünceleriniz nelerdi?" ve Türkiye'deki kültürleşme deneyimlerine yönelik olarak da, "Türkiye'de yaşadığınız sıradan bir günü bize anlatabilir misiniz?", "Örneğin, Nereden alışveriş yapıyorsunuz?", "Kimlerle sohbet ediyorsunuz?", "Neleri yapmaktan kaçınıyorsunuz?" sorularından ve ev ziyaretlerindeki gözlemlerden elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Kültürlenme

Kültürlenme, bir kişiliğin temel yapılarını ve özellikle de ilgili sosyal çevreye yönelik duygusal bağını şekillendirir. İnsanın kültürlenme süreci, yaşamının ilk yıllarından itibaren başlar (Esser, 2001). Katılımcıların kültürlenme süreci göç ederek geldikleri Suriye'de başlamıştır. Bu kapsamda, katılımcıların, Türkiye'deki kültürleşme süreci üzerindeki etkisini görebilmek amacıyla, kültürlenme süreçleri hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Bu başlık altında öncelikle, katılımcılarla yapılan görüşmede elden edilen bulgular doğrultusunda, Suriyelilerin Suriye'deki kültürel yaşamları hakkında özet bir bilgi verilecektir. Sonrasında, katılımcılara

yöneltilen, “Bize Suriye’de yaşarken geçirdiğiniz normal bir gününüzü anlatabilir misiniz?”, “Çalışma günleriniz nasıl geçerdi?”, “Tatilde neler yapardınız?”, “Hayatta yönelik beklentileriniz ve umutlarınız nelerdi?”, “Savaş veya çatışma öncesi ortamda Türkiye ile ilgili düşünceleriniz nelerdi?” sorularından elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların çoğunun Suriye’deyken kendi evleri olduğu ve genelde esnaf olarak kendi işlerini yaptıkları görülmüştür. Halep’in kırsal kesiminden gelen ve ekonomik durumları diğer katılımcılara göre daha kötü olanlar ise, tarım ve inşaat sektöründe çalıştığı, tespit edilmiştir. Katılımcıların anlatımlarından, Halep’teki yaşamlarından memnun oldukları ve o günleri özlemle aradıkları anlaşılmıştır. Katılımcılar, Halep’te çok etnikli, mezhepli bir yapının olduğunu ve diğer etnik ve mezhepteki insanlarla çok iyi anlaştıklarını, aralarındaki sosyal ilişkileri “Hangi mezheptensin?”, “Hangi etnik kökendesin?” gibi soruların belirlemediğini ve esasında bu tarz soruların sorulmasının ayıp karşılandığını ifade etmişlerdir. Bu açıdan, kültürlenme süreçlerinin çok kültürlülüğe açık bir ortamda geliştiği söylenebilir. Katılımcıların ifadelerinden, Türkiye’den farklı olarak, Suriye’de dokuz yıllık zorunlu bir eğitim sisteminin var olduğu, ilkokulda kız ve erkek karışık, ortaokul ve lisede ise erkek ve kızların ayrı sınıflarda eğitim gördüğü, ancak varlıklı çocukların gittiği bazı özel okullarda ise ortaokul ve lise kısımlarında erkek ve kızların birlikte eğitim gördüğü anlaşılmıştır.

Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde, Türklerle kıyasla daha baharatlı yemek yedikleri, akşam saatine kadar akrabalarıyla birlikte oturmayı sevdikleri ve bunun yanı sıra akraba ziyaretlerini oldukça önemsediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, Türkiye’den farklı olarak Suriye’de tatil günün Cuma günü olduğunu, Perşembe gününden itibaren kahvehane, kafe gibi yerlerde buluştuklarını, sohbet ettiklerini ve eğlendikleri anlatmışlardır. Maddi durumu iyi olanların hafta sonu tatilinde kırsal kesimdeki çiftlik evlerine, bayram tatilinde ise Lazkiye’ye gibi Suriye’nin turistik bölgelerine gittiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların, Suriye’de yaşarken de, cep telefonu, televizyon, bilgisayar gibi teknolojik cihazları kullandıkları, görülmüştür.

Suriye'deyken hayatından memnun olan modern toplumlardaki çalışma rutininde mesleğini icra eden katılımcıya, "Suriye'de yaşarken geçirdiğiniz normal bir gününüzü anlatabilir misiniz?" diye sorulduğunda, Suriye'de geçirdiği olağan bir günü şu şekilde ifade etmiştir:

> "Hocaydım, yani imam. Hem imamdım hem de hafiz (Bunu gururlanarak söyledi). Altı sene kuran dersi verilen okulun müdürlüğünü yaptım. Rahattım. Maaşım zamanında yatardı. Okuluma giderdim, öğrencilerime ders verirdim. Ailemle güzel bir evde yaşıyorduk. Mutluydum. Bir de şöyle düşünüyordum. Ülkem, benim ülkemdir. Çocuklarımı, iyi okutayım dedim. İyi bir meslek sahibi olsun istedim çocuklarımın. Ben de emekli olduktan sonra, çocuklarıma bir faydam olsun diye düşünüyordum. Emekli olduktan sonra küçük çocuklar için kreş tarzı bir yer açayım da onlara ders veririm diye hayal ediyordum." (M-1)

Katılımcılar, Türkiye'den farklı olarak, Suriye'deki resmi tatil günün Cuma günü olduğunu söylemişlerdir. Cuma gününün aynı zamanda dini bir ibadet günü olması, Suriyelilerin kültürel yaşamında önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Bu bağlamda, katılımcıya, "Tatil günlerinde ne yapıyordunuz?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Biz de Tatil 1 gün. Tatil günümüz Cuma günüydü. Camiye giderdim. Ailemle birlikte yemek yiyoruz. Perşembe akşamı arkadaşlarla buluşurduk, sabah namazına kadar otururduk, sohbet ederdik." (M-16)

Sultanbeyli'de esnaflık yapan Suriyeli katılımcı şunu demiştir:

> "Biz de Cuma günü tatildi… Cuma günü hiç kimse çalışmaz. Arkadaşlarımız var onlarla buluşurduk. Buradaki gibi kafeler var orada, oraya giderdik nargile içerdik. Akrabalarımızı ziyarete giderdim." (M-6)

Diğer Arap kökenli Suriyeli göçmen şunu demiştir:

> "Suriye'deyken başlangıç günüm, saat 10.00-11 gibi işe giderdim. Kafama göre bazen saat 8'de de giderdim. Ben kesiciyim. Kesim işlerini yaparım, işçilere dağıtırım, sonra işim biter. İş bittikten sonra eve giderim… Perşembe akşamları, kahvehaneye giderdim. Ne zaman eve gelirdim? Sabah 7-8'de. Muhabbet. Ne iş yaptın gibi aramızda konuşurduk. Nargile içerdik, kağıt oynardık. Ama her hafta değil, iki hafta da bir giderdim." (M-11)

Türkmen kökenli katılımcıya, "Suriye'de yaşarken geçirdiğiniz normal bir gününüzü anlatabilir misiniz?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Bizim sanayide, sandık boya kutularımız vardı, sabah kalkar onları alırdık. Sonra gider çalışırdık. Sana dedim ya biz seyyar işçiydik. Nerede iş bulursak orada çalışırdık. Sonra saat iki veya iki buçuk olduğunda eve gelirdik. Temizlenirdik, üstü başımızı değiştirirdik. Bizim orada büyük bir alan vardır. Bütün bu Türkmen olanlar, bu boş alanda yer alan taşlar üzerinde otururlar, aralarında askerlik anılarını anlatırlar, derdi olan derdini açar, sohbet ederiz. Yanımızda Cola getiririz, içeriz. Cuma günleri de hepimiz toplanırdık, bit pazarına giderdik. Bize ne lazımsa onu alırdık. Ayakkabıysa ayakkabı, gömlekse gömlek alırdık. Çocuklara da lazım olanlar şeyleri alırdık. Sonra eve gelirdik. Bizim orada tatil Cuma günü olur. Geldik eve, buradaki gibi, kayınbabam, akrabalarımız, aramızda konuşuruz, film izleriz, mesela Kemal Sunal, Ferdi Tayfur, İbrahim Tatlıses'in filmini izleriz. Sonra yatarız, sabah olunca da işe gideriz. Ama iş olmadığı günler, bizim için bir yıl gibi geçer." (M-4)

Türkmen katılımcının ifadelerinden, Türkmenlerin daha çok kendi aralarında münasebette bulundukları ve Arap kökenli Suriyeli katılımcılardan daha yoğun olarak, henüz Suriye'deyken de, Türk kültürünün etkisinde oldukları görülmektedir. Suriyeli göçmenlerin kültürlenme süreçlerini değerlendirirken, etnik kökenleri ve kent veya kırda yaşayıp yaşamadıkları da dikkate alınması gerekmektedir. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli Türkmenlerin genellikle Halep'in kırsal kesimlerinden geldiği ve kent yaşamına yönelik deneyimlerinin düşük olduğu görülmüştür. Ancak yine de Türkçe bilmeleri ve Türk kültürüne oldukça yakın kültürel pratiklere sahip olmaları, Türk toplumuna katılım süreçlerini hızlandırdığı düşünülmektedir.

Okul ve medyanın, insanların kültürlenme süreçlerinde belirleyici bir işleve sahip olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmıştır. Göçmenlerin, özellikle geldikleri ülkedeki eğitim kurumları ve medya yoluyla, göç ettikleri ülke hakkında edindikleri fikirler, entegrasyon süreçlerinde önemli bir rol oynayabileceği görülmüştür. Katılımcılar, Suriye'deki ilköğretim okullarında verilen tarih derslerinde, Osmanlı devletinin işgalci bir güç olarak anlatıldığı ve Suriye'de bir zamanlar en fazla izlenen "El-Hawali" adını taşıyan dizide ise, Türklerin işgalci ve zalim bir güç olarak gösterildiği, ifade edilmiştir.

4 yıldır Türkiye'de yaşayan ve resmî kurumlarda Suriyelilerin tercümanlığını yapan katılımcıya, "Savaş veya çatışma öncesi ortamda Türkiye ile ilgili düşünceleriniz nelerdi?" diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "Aha şimdi bu soruya geldik (Gülümsedi). Okulda, Türkiye devleti değil Osmanlı devleti, Suriye'yi işgal etmiş bir devlet olarak anlatılırdı. Türklerin bizim düşmanlarımız olduğu anlatılırdı. Bir de herkesi çok etkileyen Osmanlı'ya karşı çevrilmiş bir dizi de vardı." (M-24)

Katılımcıya, "Dizinin adı nedir?" diye sorulduğunda, "El-Hawali" (M-24), demiştir. Devamında kendisine, "Dizide neler anlatılmaktadır?", diye sorulduğunda, "Bu dizide Türklerin nasıl hükmettiği, nasıl zulmettiği anlatılıyor." (M-24), demiştir. Devamında, "Peki bu dizi sizin üzerinde nasıl bir etkide bulunuyordu?" diye sorulduğunda, "İnanmıyordum. 700 sene dünyaya hükmeden devlette bu kadar zulüm olmuş olamaz." (M-24), demiştir.

Suriye eğitim sistemi ve medyası, Osmanlılara ve dolaylı olarak Türkiye'ye yönelik olumsuz bir imaj yaratmaya çalışsa da, Türk medyasının, daha Suriye'de yaşarlarken katılımcılar üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Katılımcıya, "Savaş veya çatışma öncesi ortamda Türkiye ile ilgili düşünceleriniz nelerdi?" diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "Ben savaştan önce, Türkiye'deki hayatın on numara olduğunu biliyordum. Neden? Çünkü ben çok Türk filmi izliyordum." (M-8)

Bu cevabı verdikten sonra katılımcının eşi araya girerek, "Polat Alemdar var ya onu izliyordu" (M-8'in eşi), demiştir. Katılımcıya, "Türkiye'yi televizyondan izliyordunuz, Türkiye'yi oradan mı tanıyordunuz?" diye sorulduğunda, "Evet" (M-8), demiştir.

Suriyeli katılımcıların çoğu, Türk dizileri izlemek ve Türkiye'yi çatışma öncesinde ortamda ziyaret etmek suretiyle, Türk kültürü hakkında genel bir bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Suriyeli göçmenlerin özellikle Türk medyası üzerinden Türkiye ile ilgili edindikleri bilgiler sayesinde Türkiye'ye daha kolay uyum sağladıkları düşünülmektedir. Ancak, Güllaç'a göre eğitimin toplumsal boyutu dikkate alındığında, vatandaşların, kültürlenme süreci dahilinde toplumla bütünleşmelerinin ekseriyetle sosyal bilimlere dayalı dersler ve vatandaşlık eğitimi ile gerçekleşmektedir (aktaran Kızıl & Dönmez, 2017). Kızıl ve Dönmez'in belirttiğine göre, Suriye eğitim müfredatında, Türkiye aleyhinde birçok içeriğin bulunduğu

belirtilmektedir (Kızıl & Dönmez, 2017). Türkiye ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon isteklerinin düşük olacağı düşünülmektedir. Bu anlamda özellikle kültürlenme sürecinin önemli bir kısmını Suriye'de tamamlamış olan Suriyeli göçmenlere yönelik olarak, Türkiye ile ilgili önyargılarının aşılması amacıyla, Türk tarihi ve kültürü hakkında, dil ve kültür eğitimine ağırlık veren entegrasyon kurslarında eğitim çalışmalarının yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Kültürleşme

İnsanların, farklı veya sonradan katıldıkları toplumsal bağlamlara yönelik kültürlenme süreçleri, kültürleşme olarak tanımlanmaktadır (Esser, 2001). Göçmenler, yeni katıldıkları ve etkileşim halinde bulundukları toplumun değerlerini, normlarını ve davranış şekillerini öğrenerek edindiklerinde, kültürleşmenin ilk aşaması meydana gelmektedir. Kültürleşme tek boyutlu olmadığı için ev sahibi toplum da, göçmenlerin, ağırlıklı olarak gıda sektöründe olmak üzere, bazı kültürel özelliklerinden etkilenebilmektedir (Heckmann, 2015).

Bu kapsamda, kültürleşme başlığı altında, öncelikle Türkiye'deki kültürel yaşam koşulları hakkında bilgi verildikten sonra, kültürleşme deneyimlerine yönelik katılımcılara yöneltilen, "Türkiye'de yaşadığınız sıradan bir günü bize anlatabilir misiniz?", "Örneğin, "Nereden alışveriş yapıyorsunuz?", "Kimlerle sohbet ediyorsunuz?", "Neleri yapmaktan kaçınıyorsunuz?" sorularından ve ev ziyaretlerindeki gözlemlerden elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Suriyeli katılımcıların evlerinde beyaz eşya olarak, genelde ikinci el olduğu anlaşılan uydu antenli tüplü TV, çamaşır makinesi ve ocak kullandıkları görülmüştür. Suriyeli katılımcıların büyük bölümü odun veya kömür sobası kullanırken, çok azı doğalgazlı kalorifer kullanmaktadır. Bunun dışında, örneğin takvim veya resim tablosu gibi evin dekorasyonlarında kullanılan eşyaların ağırlıklı olarak dini motifli olduğu tespit edilmiştir. Bir katılımcının evinde, Türkçe dil gramer kitabı ve genelde siyasi içerikli yaklaşık yirmi Arapça kitaptan oluşan küçük bir kütüphanenin ve üniversite öğrencisi katılımcının evinde Türkçe içerikli ders materyallerinin var olduğu görülmüştür. Diğer ailelerin çoğunda, kitap olarak Kuran'ı Kerim'in dışında

bir kitaba rastlanamamıştır. Suriyelilerin genelde gecekondu tipi ve yalıtımı yapılmamış eski binaların birinci katında kaldığı gözlemlenmiştir. Suriyelilerin, genelde, geniş aile olarak tarif edebilecek şekilde, anne, baba, çocuk, büyükbaba ve büyükanneleriyle ve bazı durumlarda teyze, dayı amcalarıyla birlikte kaldıkları görülmüştür.

Görüşmelerin büyük bir kısmında, kadınlar ve çocuklar da hazır bulunmuştur. Daha mütedeyyin ailelerin ziyaretinde, erkek katılımcıların dışında kimse bulunmamıştır. Bu gibi durumlarda diğer Suriyeli ailelerde çay servisini kadınlar yaparken, mütedeyyin ailelerde çay servisini erkek katılımcı yapmıştır. Bu bulgular değerlendirildiğinde, Suriyeli katılımcıların, dini olarak muhafazakâr bir anlayışa sahip oldukları, cep telefonu, TV, çamaşır makinesi ve ocak gibi, modern yaşam tarzının aletlerini kullandıkları ve genelde ekonomik nedenlerden ötürü geniş aile şeklinde yaşadıkları tespit edilmiştir.

Türkmen katılımcının (M-4), Suriye'de ve Türkiye'de yaşadığı kültürel pratikler arasında belirgin bir farkın olmadığı, aşağıdaki ifadelerinden anlaşılmaktadır:

> "İşim olmadığı zaman, evde oturuyorum. Canım sıkılırsa yukarıda bacanaklarım oturuyor onların yanına giderim. Orada biraz oturuyorum, sonra alıp dışarıda biraz sohbet ediyorum. Sonra eve gelip ailemle birlikte oturuyorum." (M-4)

Ancak Türkmen katılımcılardan farklı olarak, özellikle tatil günlerinde, aileleriyle birlikte serbest zamanlarını değerlendirmek isteyen bazı Arap kökenli Suriyeli katılımcılarda bu durum söz konusu olmamaktadır. Suriye'deyken maddi durumu iyi olan, tatil günlerinde eğlendiklerini söyleyen, katılımcıya "Türkiye'de yaşadığınız sıradan bir günü bize anlatabilir misiniz?" diye sorulduğunda, "İşim olduğu zamanlar işe gidiyorum. İşim olmadığı zamanlar da evde oturuyordum." (M-8), demiştir. Devamında kendisine, "Dışarı çıkmıyor musun?", "Misal, Gölet bölgesine gidiyor musun?" diye sorulduğunda, " (tepkili şekilde) Gölet, mölet yok. İstemiyorum, orayı." (M-8), demiştir. "Neden oraya gitmek istemiyorsunuz?" diye sorulduğunda ise şöyle demiştir:

> "Misal ben Gölet'e gitmiştim. Çok kalabalıktı. Bir masaya oturduk. Sonra bir güvenlik görevlisi geldi. Siz Suriyeli misiniz dedi? Bize sorular sordu, kötü davrandı. Ondan sonra ben artık Gölet'e gitmiyorum. Ben burada, evimde oturuyorum daha rahat oluyor." (M-8)

Ailesiyle birlikte evinin yakınında bulunan, yerel halk tarafından da kullanılan bir parka dinlenmeye gitmesi, katılımcının, kültürel etkileşime açık olduğunu göstermektedir. Buna karşın, bu kültürel etkileşimin görevliler tarafından önlenmesi, ev sahibi toplumun bu etkileşime sıcak bakmadığı anlamına gelmektedir. Bu tarz ayrımcı tutumların Sultanbeyli'nin her yerinde geçerli olmadığı, özellikle de Gölet bölgesiyle sınırlı olduğu görülmüştür.

Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin, yerel halktan kimlerle iletişime geçileceği konusunda, kendi yaşamsal deneyimlerinden kaynaklanan bir fikre sahip oldukları da görülmüştür. Cami'de temizlik işçisi olarak çalışan ve Suriye'deyken kendi sabun imalathanesi olan katılımcıya, bir Türk ile karşılaştığınızda "En çok neye dikkat edersiniz, neleri yapmaktan kaçınırsınız?" diye sorulduğunda, "Sadece selam veriyorum. Çünkü selam Allah'ın selamı.", demiştir (M-15). Devamında kendisine, "Türklerle karşılaşırken, konuşurken, nelere dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?" diye sorulduğunda, "Ben Türklerle iletişime geçerken, elbisesine bakarım, psikopat biri olmasın, düzgün biri olsun ona bakarım.", demiştir (M-15).

Göçmenlerin, yerel halkla etkileşim halinde olması, göçmenlerin yerel halkın değer ve normlarını öğrenmesini sağlar (Heckmann, 2015). Yukarıda ortaya konulan bulgulardan, yerli halk ile Suriyeli göçmenler arasındaki gündelik etkileşimlerin çok güçlü olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak göçmenlerin yerel halkla etkileşimi sadece gündelik hayattaki karşılaşmalardan ibaret değildir. Okul ve özellikle de çalışma yerlerinde de, göçmenler ve yerel halk arasında bir etkileşim söz konusu olmaktadır.

Çalıştığı yerde, tek Suriyeli göçmen olan ve iş arkadaşları ile iyi diyalogları olan katılımcı, şirket arabası ile Türk müşterilerinin servis işlerini tek başına yapabilecek durumdadır. Yaşadığı büyükşehrin semtlerini tanımak, güzergahlarını ve en önemlisi trafik kurallarını bilmek, kültürel entegrasyon açısından önemlidir. Katılımcıya, iyi Türkçe öğrendiniz denilince, şu şekilde cevap vermiştir:

> "Ben de az da olsa Türkçe tabela okuyabiliyorum. Patron bana şirket arabası verdi, servis işleri için. Ben karşıya gittiğim zaman istediğim yere tabelalara bakıp gidebiliyorum. Navigasyon da kullanabiliyorum." (M-5)

Suriyelilerin işlettiği dükkanlarda, çalışanların sadece Suriyeli göçmenlerden oluşması ve az sayıda Türk müşterilerin bu dükkanlara gelmesi, yerel halk ve göçmenler arasındaki etkileşimi olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir. Buna karşın, M-5 örneğinde görüleceği gibi yerel halktan insanların daha yoğun olduğu iş yerlerinde çalışan katılımcıların, toplumun değer ve normlarını öğrenme konusunda daha başarılı oldukları görülmektedir.

Göçmenler kültürleşme sürecinde, nereden ve nasıl alışveriş yapacaklarını, resmi dairelere giderlerken nelere dikkat etmeleri gerektiğini, nasıl iş bulabileceklerini, faturalarını nasıl ödeyeceklerini ve ev sahibi toplumla etkileşimde bulunurken nelere dikkat edilmesi gerektiğini de öğrenirler (Heckmann, 2015). Katılımcıların, alışveriş, resmi dairedeki işler, iş bulma ve faturaların ödenmesi gibi işlemleri, genelde aralarındaki sosyal ağlar üzerinden çözümledikleri görülmüştür.

Göçmenlerin kültürel entegrasyonunda dinin de önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Katılımcıların tümünün yerel halkla aynı dini inanca ve mezhebe inandığı ve en az haftada bir kez Cuma namazında yerel halkla aynı mekânı (Cami) paylaştığı görülmüştür. Ancak yine de Suriyelilerin kendilerine ait mescitleri olduğu da tespit edilmiştir. Suriyeli çocuklara kuran kursunda ders veren katılımcıya, "Suriyelilerin burada kendilerine ait mescitleri var mı?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Bir derneğimiz vardır. Cuma günleri orada namaz kılıyoruz. Hutbemizi okuyoruz. Ama ben oraya pek gittiğim sayılmaz. Mescit fark etmez, ha burası ha orası. Cami, camidir…"." (M-1)

Aynı din ve mezhebe inanmalarına rağmen Suriyeli göçmenlerin farklı mescitler kullanmaları, kültürel segmentasyon kavramı çerçevesinde de değerlendirilebilir. Suriyelilerin, neden ayrı bir mescit tercih ettikleri irdelendiğinde, yine kültürleşme kapsamında en önemli unsur olan dilin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Erol Erkan tarafından niteliksel araştırma ile Gaziantep'de gerçekleştirilen, "Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme: Gaziantep Örneği" adlı çalışmada, katılımcılardan biri Türk camilerinde yapılan Türkçe vaizleri anlamadığını ve bu durumun dindarlığını olumsuz etkilediğini belirtilmiştir (Erkan, 2016).

Ev sahibi toplumun dilinin, sadece okul ve çalışma yerinde değil toplumsal etkileşimlerin olduğu tüm anlarda göçmenlerin hayatını etkilediği görülmektedir. İlk başta din gibi Suriyeli göçmenler ve ev sahibi toplum arasında ortak unsurlar bulunuyor görünmesine rağmen, ev sahibi toplumun dilinin bilinmemesi Suriyeli göçmenlerin toplumsal katılımını bu alanda da engellediği görülmektedir. Bu bağlamda hem Suriyeli göçmenler hem de ev sahibi toplumun insanlarının cami gibi ortak mekanlarda, dil engelli nedeniyle bir araya gelemedikleri ve ayrı mescitler oluşturmak suretiyle bir kültürel segment meydana getirdikleri görülmektedir.

Medya kullanımın türü ve yoğunluğu, günlük yaşamın kültürel pratiklerdir. Bu pratikler, aynı zamanda belirli kültürel oryantasyonları etkilemektedir (Heckmann, 2015). Arap kökenli Suriyeli katılımcıların, Suriye'den yayın yapan televizyon kanallarını izledikleri görülmüştür. Çocukları ve eşleri dahil olmak üzere Türkmen katılımcıların tümü sadece Türk kanallarını izledikleri gözlemlenmiştir. Arap kökenli Suriyeli katılımcıların bir kısmı hem Türk hem de Arap kanalarını izlerken, çocukları genelde Türk kanallarını izledikleri görülmüştür.

Yapılan görüşme sırasında, oturma odasında Arapça yayın yapan bir televizyon kanalı açık olduğu görülünce katılımcıya "Sadece Arapça yayın yapan kanalları mı izliyorsunuz?" diye sorulduğunda, "Türk kanallarını da izliyorum." (M-14), demiştir.

Göçmenlerin, toplumsal entegrasyon kapsamında, ev sahibi toplum hakkında temel ve güncel bilgiler edinmesi önemlidir. Bu bilgiler genel olarak medya üzerinden edinildiği için de göçmenlerin yerel medyayı hangi yoğunlukta izlediği önem arz etmektedir (Heckmann, 2015). Suriyeli göçmenlerin bir kısmı, geride kalan yakınlarının durumunu takip etmek amacıyla Suriye'nin resmi televizyon kanalından yayınlanan haberleri de izledikleri gözlemlenmiştir. Bazı Suriyeli göçmenler, hem güvenilir bulmadıkları hem de moral bozucu haberler duymak istemedikleri için bu tarz haberleri takip etmediklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli göçmenlerin çocukları, aile büyüklerine göre, Türk kanallarını izlemeye daha istekli oldukları görülmüştür.

Türk vatandaşlığına yeni geçen katılımcıya, "Evde hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Önce benim iki çanak vardı. Biri Türk kanallarını diğeri de Arap kanallarını çekiyordu. Ama şimdi çanakta bir problem oldu o yüzden artık Türk kanallarını izleyemiyoruz." (M-10)

Katılımcı bunları ifade ederken küçük oğlu araya girerek şöyle demiştir:

> "Ben Türkçe kanal izlemek istiyorum. Eskiden Türk kanallarını izliyordum. TRT çocuk vardı, onu izliyordum." (M-10'nun oğlu)

Katılımcının Suriye'deki olayları ne kadar takip ettiğini öğrenmek amacıyla, katılımcıya, "Suriye kanalındaki haberlerde, Suriye'nin durumuyla ilgili neler anlatılıyor?" diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

> "Hep, yalan. Sonra kapatıyorum kanalı. Bir de TRT-Arapça kanalı var, ben genelde onu izlerim." (M-10)

Çocukların ebeveynlerine göre Türkçe televizyon izlemeye daha istekli olduğu görülmektedir. Bu Suriyeli çocukların ev sahibi toplumun çocuklarıyla iletişim kurmalarını ve topluma daha rahat şekilde katılımlarını sağlamaktadır. Özellikle bazı kırk yaş üstü katılımcıların Suriye medyasını takip etmek istemediklerini söylemesine rağmen, yine de Suriye medyasını takip ettikleri görülmektedir. Alman Radyo kurumu "Westdeutsche Rundfunk"'un, Kuzey Ren Vestfalya bölgesinde 14 ila 49 yaşındaki Türk kökenli göçmenlerle yaptığı bir ankette, entegrasyon ile Alman medyasının kullanımı arasında olumlu bir bağlantının olduğu tespit edilmiştir (Heckmann, 2015). Trebbe'ye göre hem Türk hem de Alman medyasının tercih edilmesinin entegrasyon ve medya kullanımı arasındaki olumlu ilişkiyi etkilemeyeceğini belirtilmiştir (aktaran Heckmann, 2015). 27 Nisan - 20 Mayıs 2017 tarihlerinde, "Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü" adı altında, İstanbul, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin, Mardin, Kilis, Bursa, İzmir olmak üzere Suriyeli göçmen nüfusunun %79'nun bulunduğu illerde yapılan saha araştırmasında, Suriyeli göçmenlerin %34'ünün Türkçe televizyon izledikleri belirtilmiştir (Sunata, 2017). Bu bağlamda, özellikle kültürlenme süreçleri Türkiye'de başlayan Suriyeli göçmen çocukların, hem Türk hem de Suriye medyasını takip etmesi, entegrasyon süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.2.2 Dil Öğrenimi

Göçmenler, göç ettikleri ülkelere dillerini de getirmektedir. Göç ettikleri ülkedeki geçerli dili öğrenmeleri kendileri ve çocukları için belirleyici bir öneme sahiptir. Göçmenlerin dil öğrenimi, göçmen kuşaklarının statüsüne, yaşına, eğitim seviyesine ve bu özelliklerin kombinasyonuna göre değişmektedir. Entegrasyon süreçleri açısından ve dolaysıyla kültürel yetkinliklerin edinilmesinde, göçmenlerin ev sahibi toplumun dilini öğrenmesi merkezi bir öneme sahiptir (Heckmann, 2015).

Dilin entegrasyon açısından özel önemi, çok yönlü işlevselliğiyle bağlantılıdır. Buna göre dilin entegrasyon üzerinde üç spesifik işlevi vardır. Birincisi dil farklı kaynakların elde edilmesini sağlayan ve üzerinde yatırım yapılabilen değerli bir kaynaktır. Bu anlamda aktörler açısından insan sermayesinin önemli bir parçasıdır. İkincisi dil, şeyleri tasvir eden, içsel durumları ifade eden, talepleri aktaran ve buna dönük durumları tanımlayan ve konuşucusu tarafından basmakalıp yargıların aktarıldığı bir semboller sistemidir. Üçüncüsü dil, iletişimi ve bunun üzerinden etkileşimlerin meydana gelmesini sağlar. Bu açıdan göçmenlerin ev sahibi toplumun dilini öğrenmesi oldukça önemlidir. Göçmenin eğitimde sağlayacağı başarı, elde edeceği niteliksel toplumsal konumu, ev sahibi toplumla kuracağı iletişim ve etkileşimler ve kimliğini yapılandırması, ev sahibi toplumun dilini öğrenmesine bağlıdır (Esser, 2006).

Bu çerçevede Türkçe öğrenme süreçlerine ilişkin olarak katılımcılara yöneltilen, "Türkçeye hâkim olduğunuzu düşünüyor musunuz?", "Göç İdaresine, okula, sağlık kuruluşlarına ve diğer resmi dairelere tercüman yardımı olmadan gidebiliyor musunuz?", "Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemenin sizde yarattığı zorluklar var mı?", "Kendini ifade edecek düzeyde Türkçe bilen bazı göçmenlerle, hiç Türkçe bilmeyen göçmenler arasındaki temel farkın ne olduğunu düşünüyorsunuz?" sorularından ve görüşme esnasında yapılan gözlemlerden elden edilen bulgular, bu kısımda tartışılmıştır.

Saha araştırması kapsamında, Suriyeli esnafların işlettiği dükkanlar da ziyaret edilmiştir. Bu ziyaretlerde, dükkân sahipleri ve çalışanları ile, "Nasılsınız?", "Menünüzde ne var?", "İşleriniz nasıl?" şeklinde kısa süreli diyaloglara girilmiştir. Genel olarak Suriyeli dükkân çalışanlarının sadece "Merhaba", "Nasılsınız?" gibi ifadelere cevap vermek dışında, Türkçe bilmedikleri görülmüştür. Dükkân sahiplerinin bir kısmının Türkçe bildiği görülmüştür. Dükkanların bazılarında Türkçe menünün de olduğu görülmüştür. Suriyeli esnafların dükkanlarına ara, sıra gelen Türk müşterileriyle daha çok işaret diliyle anlaşıldığı gözlemlenmiştir. Dükkânda çalışan Suriyeli çocuklarla girilen diyaloglarda nerdeyse hiç Türkçe bilmedikleri tespit edilmiştir. Dükkanlara ekseriyetle Suriyeliler gelmekte ve bu bakımdan çalışanların Türkçe öğrenme gereği duymadıkları düşünülmektedir.

Sultanbeyli'de, Halep'in Haydariye mahallesinden gelen ve Antep şivesiyle Türkçe konuşan Türkmenler de yaşamaktadır. Türkmenlerin tümünün iyi Türkçe konuştuğu, buna karşın bazı Türkmenlerin Türkçe yazamadığı görülmüştür. Türkmenlerin iyi düzeyde Türkçe bilmeleri, Arap kökenli Suriyeli göçmenlere göre daha kolay iş bulmalarını sağladığı da görülmüştür.

Sultanbeyli'de camide Suriyeli çocuklara kuran kursunda ders veren, Arap kökenli katılımcıya, görüşmenin akışında, "Peki tanıdığınız iyi Türkçe konuşan göçmenler var mı?" diye sorulduğunda, "Türkman" var demiştir. Devamında "Türkmenlerin durumları size göre daha mı iyi?" diye sorulduğunda, şu şekilde cevap vermiştir:

> "Oooo…onların işi rahat. Kolay iş buluyorlar. Buraya belediye gelip mevsimlik işçiler alıyor. Suriyelilerden, Türkmenleri topluyorlar. Onları seçiyorlar." (M-1)

Kendisine, "Neden belediyeden özellikle Türkmen işçiler tercih ediliyor?" diye sorulduğunda, "Çünkü dil biliyorlar" (M-1), demiştir.

Arap kökenli, 50 yaşın üzerindeki Suriyeli göçmenlerin nerdeyse hiç Türkçe bilmediği görülmüştür. Ailesiyle birlikte yaşayan katılımcı ile yapılan görüşmede, anne ve babası da hazır bulunmuştur. Katılımcının anne ve babası ile Türkçe konuşma imkânı olmadığından, tercüman yardımıyla kendileri ile görüşülmüş, hiç Türkçe bilmedikleri ve alışveriş yapma, otobüse binme gibi hayatın rutin işlerini yapmakta

oldukça zorlandıkları görülmüştür. Katılımcıya, "Annen, baban nasıl anlaşıyor diğer insanlarla?" diye sorulduğunda, "İşaret yaparak anlaşıyorlar. Hiçbir kelime bilmiyorlar." (M-12), demiştir. Görüşmede katılımcının babasına "Dil kursuna gitmeyi düşünür müsünüz?" diye sorulduğunda şunu demiştir:

> "Gittim. Kurstakiler hep 20 yaşında gençler, çok zor oldu benim için. Gençler dersi hemen anlıyor, ama ben hemen anlayamıyorum, bana ağır geliyor. Utanıyorum, yanlış bir şey dediğimde, sonra bırakmak zorunda kaldım kursu. Türkçeyi, ancak Türklerin arasında karışarak öğrenebiliriz." (M-12'nin babası)

Görüşmenin yapıldığı sırada Türk vatandaşlığa yeni geçen katılımcıyla yapılan görüşmede, kendisinin ve çocuğunun iyi derece Türkçe konuştuğu tespit edilmiştir. Kendisine, "Sizin evde kim Türkçe biliyor?" diye sorulduğunda, "Ben, büyük kızım, oğullarım biliyor." (M-10), demiştir. "Eşiniz Türkçe biliyor mu?" diye sorulduğunda, "Hiç bilmiyor." (M-10), demiştir. Bu soruya müteakip, "Neden eşiniz Türkçe bilmiyor?" diye sorulduğunda, "Eşim sadece mutfağa bakar (gülümseyerek)" (M-10), demiştir. Devamında, "Pazara, alışverişe nasıl gidiyor?" diye sorulduğunda, "Ben gidiyorum. Her şeyi ben yapıyorum." (M-10), cevabını vermiştir. Katılımcı bu cevabı verirken, küçük oğlu da araya girerek, "Bazen ben de annemle gidiyorum." (M-10'nun oğlu), demiştir. Katılımcı, çocukların okulda hangi dilde eğitim alması gerektiği konusunda şunu demiştir:

> "Küçük yaşta Arapça öğrenebilir ama sonra sadece Türkçe öğrenmesi lazım. Benim bu oğlumdan büyük bir oğlum daha Faris. Çocuklar okuldan çıktıktan sonra evde sadece Türkçe konuşuyorlar. Benim hanım, diyor ki bunlar sadece Türkçe konuşuyor ben bir şey anlamıyorum. Ben de hanıma diyorum ki eee tamam iyi, senden onlardan öğrenen (gülümsüyor)." (M-10)

Bu bulgular değerlendirildiğinde, Türk vatandaşlığını elde etmiş olsalar bile, eşleri tarafından evle sınırlandırılan bir yaşam biçimine mahkûm edilen ve ev sahibi toplumla etkileşimleri engellenen Suriyeli kadınların, Türkçe öğrenemedikleri ve bu nedenle de toplumsal katılımlarının oldukça zayıf olduğu görülmüştür.

Genç ve eğitimli olan Suriyeli gençlerin, Türkçeyi daha hızlı öğrendikleri görülmüştür. Suriyeli katılımcının, henüz iki yıldır Türkiye'de bulunmasına rağmen, üniversitede Türkçe eğitim alacak düzeyde Türkçe konuşabildiği görülmüştür. Bu bağlamda, İngilizce biliyor olmasının, Türkçeyi öğrenme konusunda kolaylık sağladığını ifade etmiştir. Bu bağlamda kendisine "Hangi dilleri biliyorsunuz?" diye

sorulduğunda, "Türkçeyi öğrenmeden önce İngilizcem çok iyiydi. Ama şuanda unuttum gibi bir şey" (M-20), demiştir. Dil öğrenme ortamının anlaşılması amacıyla, "Sizin üniversitesinde senin dışında Suriyeli öğrenci var mı?" diye sorulduğunda, "Bizim fakültede toplam 106 kişiyiz. Toplamda 16 yabancı var. Sadece ben ve bir Suriyeli kız var. Bir de bir Faslı var" (M-20), demiştir. Kendisine, "Kendini ifade edecek düzeyde Türkçe bilen bazı göçmenlerle, hiç Türkçe bilmeyen göçmenler arasındaki temel farkın ne olduğunu düşünüyorsunuz?" diye sorulduğunda, şu cevabı vermiştir:

> "Anlattığım gibi ben mesela doktora tek başıma gidebiliyorum ama annem benim yardımım olmadan gidemiyor." (M-20)

Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi, okula gitmeyen, çalışmayan sadece ev işi yapmak zorunda kalan göçmen kadınların, alışveriş yapmak, Göç İdaresine veya sağlık kuruluşlarına gitmek gibi işlemleri, tek başına yapamamaktadırlar. Göçmen çocuklarının kültürlenmesinde annelerin önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Suriyeli göçmen kadınların ev sahibi toplumla etkileşime geçemiyor olmasının Suriyeli çocukların kültürlenme sürecini olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

M-20 örneğindeki gibi, henüz kısa bir süre önce Türkiye göç etmiş, ortaokul mezunu, sağlık kuruluşlarına ve resmi kuruluşlara giderken Türkiye'ye daha önce göç etmiş kardeşinden yardım alan, hemen, hemen hiç Türkçe bilmeyen Suriyeli katılımcıya, "Türkçeyi nasıl öğrenebileceğinizi düşünüyorsunuz?" diye sorulduğunda şöyle demiştir:

> "Bulunduğum ortam da hep Suriyeli var. Kursa gidiyorum, orada öğrenmeye çalışıyorum. Çevremdeki herkes Suriyeli olduğu için Türkçe öğrenmek zor oluyor. Gayret gösteriyorum ama olmuyor. Türkçe kursu için başvuru yaptım. 2 ay oldu ama kimse cevap vermedi." (M-18)

Bu bulgulardan hareketle, göçmenlerin ev sahibi toplumla iletişimi yoğunlaştırabilecek ortamlarda bulunmaları, dil öğrenmelerini kolaylaştırdığı görülmektedir. M-20'nin okuduğu üniversite ortamında sadece bir Suriyeli bulunmaktayken, M-18'in çalışma çevresi sadece Suriyelilerden meydana gelmektedir. M-20'nin Türkçeyi öğrenme sürecinde eğitim seviyesi ve ortamı gibi faktörler olumlu bir etkide bulunduğu görülmektedir. Diğer taraftan M-18'in durumu

gözden geçirildiğinde, hem eğitim seviyesinin hem de bulunduğu ortamın yetersizliği, dil öğrenim sürecini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

İstanbul ilinin Bağcılar ilçesinde, 2016 yılında Baritci tarafından "Suriyeli Mültecilerin Türk Toplumuna Uyum Süreci Üzerine Bir Araştırma" başlığı altında yapılan niteliksel bir araştırmada, Suriyeli göçmenlerin Türkçe bilmemesinin Türk toplumuna uyum noktasında en büyük sorunlardan bir tanesi olduğu belirtilmiştir (Baritci, 2017). Yine 07 - 09 Aralık 2015 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen "Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları" Koordinasyon ve Planlama Çalıştay'ında, eğitime erişimde dil engellinin ortadan kaldırılması ve Türkçe öğretiminin erken çocukluk döneminden itibaren yaşam boyu desteklenmesi ve yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmiştir[19]. Yapılan araştırmada da, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinde dilin belirleyici bir öneme sahip olduğu görülmüştür.

Göçmenlerin dil öğreniminde, eğitim ve yaş gibi değişkenlerin yanında cinsiyet değişkenin de belirleyici bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. M-10 örneğinde de görüleceği gibi, erkek katılımcı eşinin sosyal hayata katılımına sıcak bakmamakta ve bunun sonucunda eşinin Türkçe öğrenmesini engellemektedir. Bu nedenle bu durumdaki Suriyeli kadınlar tek başına alışveriş yapamamakta ve ev sahibi toplumun insanlarıyla komşuluk kuramamaktadır.

Luft'a göre kadının toplumsal katılımını sınırlayan, otoriter ataerkil aile yapısına sahip göçmenlerde, toplumsal entegrasyon oldukça düşük olmaktadır. Başarılı bir entegrasyon kadınlar üzerinden gerçekleşebileceği için kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesi gerekmektedir (Luft, 2002). Luft'un belirttiği husus Suriyeli kadınlar için de söz konusu olmaktadır. Suriye toplumunun ataerkil yapısı, Suriyeli kadınların entegrasyon süreçlerini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

[19] http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/5429366a369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf Erişim tarihi: 01 Mart 2018

4.2.3 Etkileşimsel Entegrasyon

Etkileşimler, aktörlerin karşılıklı olarak bilgi ve semboller üzerinden birbirlerine yöneldikleri ve bu yönelim ve eylemleriyle birbirleriyle ilişkiler meydana getirdikleri, sosyal eylemin özel durumlarını ifade eder (Esser, 2001). Etkileşimsel entegrasyon, göçmen ve ev sahibi toplum arasındaki kişisel ilişkileri ele almaktadır. Bu kişisel ilişkiler ise göçmen ve ev sahibi toplum arasındaki arkadaşlıklar, evlilikler, komşuluklar ve gündelik iletişimleri ifade etmektedir (Heckmann, 2015).

Bu bağlamda, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon sürecinde, ev sahibi toplumla olan arkadaşlıkları ve komşuluklarının durumunu bilmek önem arz etmektedir. Bu başlık altında Suriyeli katılımcılara, yönetilen, "Yaşadığınız yerde sadece Suriye'den gelenler mi var?", "Kendi grubunuz dışında yerel halktan arkadaşlarınız var mı?", "Yerel halktan güvenilir arkadaşlarınız ve dostlarınız olması, iş bulmanızda, resmi dairelerdeki işlerinizi hal etmede fayda sağlayacağını düşünüyor musunuz?" sorularından elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulardan, bazı katılımcıların arkadaşlık düzeyinde olmak üzere Türk komşularıyla iyi ilişkiler kurabildiği görülmüştür. Buna karşın bazı katılımcıların komşularıyla sadece selamlaşma düzeyinde ve olumsuz yönde ilişkiler kurabildiği de tespit edilmiştir. Katılımcıların çocuklarının birçoğunun hem okul hem de ikamet ettikleri ev çevresinde ev sahibi toplumun çocuklarıyla arkadaşlıklar kurabildikleri ve bu sayede Türkçelerini de geliştikleri görülmüştür. Arap kökenli katılımcıların kadın eşlerinin yerel halktan insanlarla komşuluk ilişkilerinin oldukça düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın Türkmen kadınların, yerel toplumun kadınları ile arkadaşlıklar kurabildikleri görülmüştür. Gündelik karşılaşmalarda ise Arap kökenli katılımcıların, yerel toplumla olan sosyal etkileşimlerin genel itibariyle olumsuz yönde seyrettiği görülmüştür. Katılımcıların daha çok yardım kuruluşlarının çalışanları, ev kiralama aşamasında tanıdıkları emlakçılar, iş ortamında tanışma fırsatı buldukları iş arkadaşları ve oturdukları dairelerin ev sahipleri ile iletişim halinde oldukları ve genelde bunlarla dostluk ve arkadaşlıklar kurabildikleri tespit edilmiştir.

Yaşadığı mahallede, çocuğu ile ilgili bir sorundan dolayı komşularından yardım alamadığını düşünen katılımcı, komşulara yönelik düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

> "Bazı edepsiz çocuklar var. Çocuklarıma Suriyeli deyip aşağılıyorlar. Mesela, ben çocuğuma bir bisiklet aldım. Mahallenin çocukları toplanıp çocuğuma saldırdı. Çocuğumun bisikletini aldılar. Komşulara, çocukla ilgili sorunu söyledim. Bizi duymadılar bile!" (M-1)

Bunun üzerine katılımcıya, "Yani bu tür olaylar olduğunda komşularınız sizinle hiç mi ilgilenmiyor?" diye sorulduğunda, şunu demiştir:

> "Hayır, ilgilenmiyorlar. Burada Çingeneler vardı, nefis insanlar. Şimdiki komşularımdan daha iyiydiler." (M-1)

Yine kendisine, "Kendi grubunuz dışında yerel halktan arkadaşlarınız var mı?" diye sorulduğunda, "Biraz, çok az ama." (M-1), demiştir. Devamında kendisine, "Size yardımcı oluyorlar mı bir problem olduğunda?", "Biraz", demiştir (M-1),.

Kendisine, "Ama az önce çocuğunuzla ilgili problemde size yardım edilmediğini söylemiştiniz?", diye sorulduğunda ise şöyle demiştir:

> "Bazen ev sahibim bana yardımcı olacak şeyler diyor. Mesela çocuklarını, dışarıda yaramaz çocuklar varken dışarı çıkarma diyor. Evde kalsınlar diyor." (M-1)

Katılımcının ifadelerinden, yerel halkla sosyal ilişkilerin güçlü olmadığı buna karşın ev sahibi ile kısmen bir ilişkinin mevcut olduğu görülmektedir. Diğer bir katılımcıyla yapılan görüşmede de benzer bir durum ortaya çıkmıştır. Yardım kuruluşundan tanıdıkları kişi dışında, komşularıyla görüşmeyen katılımcıya, "Buradaki Türk komşularınızla, arkadaşlık kurabildiniz mi?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Dışarıdan gelenler var bize, ziyarete. Misal Halil abi var. Ama buradaki komşularla görüşmüyoruz." (M-8)

Katılımcıya, "Neden buradaki komşularla görüşmüyorsunuz?" diye sorulduğunda, araya kız çocuğu girerek şöyle demiştir:

> "Şu komşu var ya (karşı dairedeki komşusunu kastediyor), bizimle hiç konuşmuyor. Onlar çok fesat." (M-8'in kız çocuğu)

Katılımcının kız çocuğuna fesat kelimesi ile tam olarak neyi kastettiğini öğrenebilmek amacıyla, "Fesat ile ne demek istiyorsun?" diye sorulduğunda, "Sen geldin ya buraya, şimdi hepsi fesat yapıyorlar." (M-8'in kız çocuğu), demiştir. Katılımcıya "Komşularınız nereli?" diye sorulduğunda, "Muşlu. Kürt." (M-8), demiştir. Katılımcının ailesinin yerel halktan olan komşularıyla ilişkileri arkadaşlık kuracak düzeyde olmasa bile, acil durumlarda söz konusu komşularından da yardım gördükleri de anlaşılmıştır. Kız kardeşinin küçük oğlu evinin balkonundan düşünce, komşularının yardımda bulundukları görülmüştür.

Katılımcıya, "Bir kaza geçirmeniz halinde çevrenizdeki yerel halktan insanların size yardım edeceğini düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Kardeşlerim var. Bize sahip çıkabilecek başka kimse yok." (M-8), demiştir. Sonrasında, araya giren katılımcının kız kardeşi bu soruya yönelik olarak şunu demiştir:

> "Misal biz buraya geldik. 4 ay buradaydık. Oğlum balkondan düştü. Bana kim yardım etti? Komşum bana yardım etti." (M-8'in kız kardeşi)

Kendisine, "Komşunuz size yardım etti öyle mi?" diye sorulduğunda, "Evet, Muhammed'i aldı. Marmara Hastanesine götürdü." (M-8'in kız kardeşi), demiştir. Devamında kendisine, "Peki bu Muşlu komşu mu yardım etti?" diye sorulduğunda, "Evet" (M-8'in kız kardeşi), demiştir.

Her ne kadar M-8 örneğinde komşuluk ilişkileri güçlü olmasa bile acil durumlarda ev sahibi toplumun insanlarının göçmenlere yardım ediyor olması, yine de ileriki zaman diliminde komşuluk ilişkilerinde olumlu yönde bir gelişme potansiyelinin mevcut olabileceğini göstermektedir.

25 bekar Suriyelinin konakladığı evde kalan katılımcıya, "Kendi grubunuz dışında yerel halktan arkadaşlarınız var mı?" diye sorulduğunda, "Var. Fabrikada çalışırken tanıştım." (M-17), demiştir. Devamında kendisine, "Onun dışında yaşadığınız yerde Türk komşularınızdan arkadaşınız var mı?" diye sorulduğunda, "Yok, komşularla hiç irtibatımız olmaz." (M-17), demiştir. "Komşularınızla sorun

yaşıyor musunuz?" diye sorulduğunda ise, "Gürültü olduğu zaman aşağıya inerler." (M-17), demiştir.

Katılımcının kaldığı bekar evinde komşularını rahatsız edecek düzeyde gürültü olması, Suriyelilerle ilgili olumsuz genellemelerin yapılmasına neden olabilmektedir. Son zamanlarda Suriyeli göçmenlerin ev bulmada sıkıntı çekmesinin bir nedeni de çok gürültü yaptıklarına yönelik olumsuz genellemeye dayanmaktadır. Diğer taraftan Suriyeli gençlerin toplu şekilde bir yerde konaklamaları da yerel halk tarafından bir güvenlik sorunu olarak algılanabilir ve bazı durumlarda bu olumsuz etkileşimlere de neden olabilir.

Katılımcıların bazılarının komşularıyla arkadaşlık düzeyinde iyi ilişkiler kurdukları da görülmüştür. Katılımcıların su faturasının yatırılması, resmi dairelerdeki işlerin hal edilmesi konusunda ev sahibi toplumun insanları tarafından desteklendikleri de görülmüştür. Bazı resmi işleri tek başına yapmakta zorlandığını ifade eden katılımcı, bu konuda, daha önce oturduğu evdeki komşusundan nasıl yardım aldığını şu şekilde ifade etmiştir:

> "Bazı resmi işlerde zorlanıyorum. Misal ben su faturasını kendi üzerime aldırmam gerekiyordu. Nasıl yapılacağını bilmiyordum, Türk komşum, o bana bu konuda yardımcı olmuştu. Komşum bu işlerin nasıl yapılacağını daha iyi biliyor." (M-14)

Yeni taşındığı evdeki komşularla olan ilişkilerinin öğrenilmesi amacıyla, "Burada Türk komşularla görüşüyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Yok görüşmüyorum. Onlar kimseyle konuşmaz, biz de onlarla konuşmuyoruz." (M-14), demiştir. Kendisine "Komşularınızla karşılaştığınızda, Merhaba, Selam diye birbirinize hitap ediyor musunuz?" diye sorulduğunda, "Evet." (M-14) demiştir. Devamında, kendisine, "Buradaki komşularınızla iletişim kurmak ister misiniz?" diye sorulduğunda, "Evet" (M-14), demiştir. Sonrasında kendisine, "Bunun ne fayda sağlayacağını düşünüyorsunuz?" diye sorulduğunda şöyle demiştir:

> "Şimdi onunla arkadaşlık kurabilirsem, Türkçem daha iyi de olur, kültürüm artar ve diğer konularda daha fazla bilgi sahibi olurum. Mesela eski kaldığım yerde bir yaşlı Türk komşuyla tanıştım. Onunla konuştuk. İlk başta hiçbir şey anlamıyordum, 6 ay sonra onu anlamaya başladım." (M-14)

Katılımcının bu ifadelerinden de anlaşılacağı gibi göçmenlerin, ev sahibi toplumla kurabileceği arkadaşlıklar, ekonomik ve kültürel sermayelerini attırabileceği gibi kendilerini aynı zamanda toplumun bir parçası hissetmelerine neden olabilmektedir. Ancak göçmenlerin ev sahibi toplumla etkileşimlerinde, ev sahibi toplumunun yaklaşımı belirleyici olmaktadır. M-14 örneğinde olduğu gibi, yaşlı komşunun katılımcıya yönelik olumlu tavrı olmasaydı, bu etkileşim sürecinin meydana gelmesi söz konusu olmayacaktı. Bu anlamda, göçmenlerle ev sahibi toplumun arasında bu tarz ilişkilerin tesis edilmesini sağlayacak organizasyonların yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Ailesinin Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmasından dolayı, üniversite eğitimini Mısır'da yarıda kesmek zorunda kalan ve Suriye'deyken de modern bir hayat sürdüğü anlaşılan 23 yaşındaki katılımcıya, "Burada en çok kimlerle görüşüyorsunuz?, Suriyelilerle mi?" veya "Türklerden dostluk kurduğunuz kişiler de var mı?" diye sorulduğunda, "İkisinden de arkadaşım var. Ama benim daha çok Türk arkadaşım var." (M-7), demiştir. Boş zamanlarında, Sultanbeyli'de bulunan Atlas Park Alışveriş Merkezinin Fitness salona gittiğini söyleyen katılımcıya, "Senin dışında oraya giden Suriyeli gençler var mı?" diye soruduğunda, "Var, ama ben sadece Türklerle arkadaşlık yapıyorum orada." (M-7) demiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi katılımcının yeterli düzeyde Türkçe bilmesi, kendi etnik topluluğun dışında da olmak üzere ev sahibi toplumla arkadaşlıklar kurmasını sağlamaktadır.

Göçmenlerin ev sahibi toplumla ilişkilerinde, yine kültürel yaşam tarzının da etkili olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, Suriye'deki kültürel yaşamlarında geç yatmaya veya geç saatlere kadar sohbet etmeye ve en önemlisi geniş aile şeklinde yaşamaya alışık oldukları görülmüştür. Buna karşın, ev sahibi toplumun genel anlamda çekirdek aile şeklinde yaşadığı ve iş günlerinde erken saate yatmaya alışık olduğu, anlaşılmıştır. Komşularının kendilerini bu bağlamda ne şekilde algıladığını katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

> "Mesela evdeyken, komşular siz Suriyeliler çok bağırıyorsunuz (seslisiniz) diyorlar. Biz çok kalabalığız. Evde yedi kişi kalıyoruz. Ama komşu kabul etmiyor. Ama ben mecburum tek başına çalışıyorum. Ama ben yine de idare ediyorum. Mesela kardeşim erken yatıyor. Sıkıntı olmasın diye elimden geleni yapıyorum. Biz burada misafiriz. Biz yabancıyız." (M-16)

Ev sahibi toplumun, Suriyeli göçmenlere yönelik bu yaklaşımının, diğer Suriyeli katılımcılar tarafından da bilindiği ve dikkate alındığı ve bu durumun bazı koşullar altında komşuluk ilişkilerin kurulmasını engellediği görülmüştür. Bu durum komşuları rahatsız olmasın diye, gece vakitlerinde evine giden ve kaldığı binada tek Suriyeli olarak ikamet eden katılımcının ifadelerinden de anlaşılmıştır. Kendisine, "Komşularınızla ilişkileriniz nasıl?" diye sorulduğunda, "Bir sıkıntı yapmıyorum. Akşam geliyorum zaten eve. Hiç ses çıkarmıyoruz, komşular rahatsız olmasın diye." (M-6), demiştir. Kendisine, "Genelde, bizim burada yeni taşınan komşular, hoş geldiniz diye karşılanır" denilince, "Evet bizim Suriye'de de öyle" (M-6) demiştir. Devamında kendisine, "Size komşularınızdan hoş geldiniz diyen oldu mu?" diye sorulduğunda, "Yok. Ben sana dedim, sabah çıkıyorum akşam geliyorum, kimseyi görmüyorum." (M-6), demiştir.

Katılımcıların çocuklarının, okul ortamında ev sahibi toplumun çocuklarıyla arkadaşlıklar kurabildikleri görülmüştür. Ancak bazı durumlarda sınıf arkadaşları tarafından, "Suriyeli", "Niye buraya geldiniz?", "Suriye'ye geri dönün" denilmek suretiyle damgalandıkları da tespit edilmiştir. Katılımcıyla yapılan görüşme sırasında, çocuğunun okuldaki arkadaşlarıyla ilişkileri öğrenilmeye çalışılmış ve bu kapsamda katılımcının erkek çocuğuna "Sınıfta senden başka Suriyeli var mı?" diye sorulduğunda, "Üç tane daha vardı. Onlar gittiler." (M-5'in erkek çocuğu), demiştir. Devamında kendisine, "Sadece Suriyeli çocuklarla mı oynuyorsun yoksa Türk çocuklarıyla da oynuyor musun?" diye sorulduğunda, "Herkesle oynuyorum" (M-5'in erkek çocuğu), demiştir.

Diğer bir katılımcıya, "Çocuklarınızın okullarda karşılaştığı en büyük sorun nedir?, "Misal, diğer çocuklarla problem yaşıyor mu çocuğunuz?" diye sorulduğunda, katılımcının eşi söz olarak, "Yok, ama bazen oluyor. Bazı Türkler kötü konuşuyor." (M-8'in eşi), demiştir. "Ne diyorlar mesela?" diye sorulduğunda, katılımcının kız çocuğu araya girerek, "Bizimle dalga geçiyorlar. Siz Suriyelisiniz. Niye buraya geldiniz?, diyorlar." (M-8'in kız çocuğu), demiştir. Katılımcının kız çocuğuna, "Peki sen ne hissediyorsun veya ne yapıyorsun o zaman?" diye sorulduğunda, "Vallahi ben de o zaman susmuyorum. Ben de onlara cevap veriyorum" (M-8'in kız çocuğu), demiştir. Sonrasında kendisine, "Daha çok kimlerden arkadaşların var. Türklerden mi

Suriyelilerden mi?" diye sorulduğunda, "Daha çok Türk. Ama onlar beni seviyorlar." (M-8'in kız çocuğu), demiştir.

Bazı olumsuz örnekler hariç genelde Suriyeli çocukların ev sahibi toplumun çocukları ile iyi ilişkiler kurabildikleri görülmektedir. Bunda arkadaşlarıyla iletişim kurabilecek düzeyde Türkçe biliyor olmalarının önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Diğer önemli bir husus bazı göçmenlerin basma kalıp önyargılara karşı kendilerini savunacak düzeyde Türkçe biliyor olmaları, kendilerini bu basma kalıp önyargıları kullanan kişilere karşı savunmalarını sağlamaktadır. Örneğin "Suriye'den neden geldiniz?", "Neden savaşmadınız?" gibi basmakalıp önyargılara karşı kendini savunacak düzeyde Türkçe bilen göçmenler, kendi durumlarını ev sahibi toplumun insanlarına anlatma imkânı bulabilmektedir.

Özellikle ilköğretim okullarındaki bazı ev sahibi toplumun çocuklarının Suriyeli çocuklara karşı basmakalıp ifadeler kullanması, kültürlenme süreçlerinde etkili olan medyanın, ailenin ve okulun etkisini de göstermektedir. Bu kapsamda, öncelikle ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin bu basmakalıp önyargıların aşılmasında ev sahibi toplumun çocuklarını bilgilendirmeleri ve göçmen çocukları ile ev sahibi toplumun çocukları arasında sosyal etkileşimlerin artmasını sağlayacak etkinlikler yapmaları, Suriyeli göçmen çocuklarının entegrasyon süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.4 Kimlik Entegrasyonu

Kimlik entegrasyonu, göçmenlerin tek başına ve aileleriyle birlikte göç ettikleri ülkenin toplumu ve kültürü ile kendilerini özdeşleştirme veya kimliklerini tanımlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Heckmann, 2015). Esser'e göre, kimlik entegrasyonu ile yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon arasında nedensel bir ilişki mevcuttur. Yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon süreçleri başarıyla sonuçlandığında, tam kimlik entegrasyonu gerçekleşmektedir (aktaran Heckmann, 2015). Ancak entegrasyon süreçleri çerçevesinde, göçmenler, geldikleri toplum ve yerleştikleri toplum arasında farklı özdeşleştirmeler veya aidiyetlikler de kurabilmekte ve bu nedenle kimlik entegrasyonunun farklı varyantları ortaya çıkabilmektedir (Heckmann, 2015).

Göçmenler açısından, ikili entegrasyon, segmentasyon, marjinalleşme ve asimilasyon olmak üzere toplumsal entegrasyonun dört farklı varyantı mevcuttur. İkili entegrasyon bir aktörün her iki topluma yönelik sosyal entegrasyonunu ifade etmektedir. Segmentasyon, göçmenlerin kendilerini içinde yaşadıkları ev sahibi toplumundan ayırarak bir birlik oluşturmaya çalışmasıdır (Esser, 2001). Asimilasyon, göçmenlerin bireysel entegrasyon süreçlerinde, kendilerini tek taraflı ve sadece ev sahibi toplumun grupları veya kültürü ile özdeşleştirmesi anlamına gelmektedir (Heckmann, 2015). Marjinalleşme ise, göçmenin kendini her iki topluma ait hissetmemesidir (Esser, 2001). Suriyeli katılımcılarda, asimilasyon ve marjinalleşmeye ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır. Bu nedenle Suriyeli katılımcılara ilişkin olarak sadece ikili entegrasyon ve etnik segmentasyon kavramları tartışılmıştır.

Bu kapsamda Suriyeli katılımcılara, çıkış ve hedef ülke arasındaki aidiyetlere bakışlarını öğrenmek amacıyla yöneltilen, "Suriye'den göç etmek zorunda kalmanızdan dolayı artık Suriye'den koptuğunuzu, Suriye'ye ait olmadığınızı düşünüyor musunuz?", "Eğer öyleyse, artık kendinizi daha çok hangi topluma ait hissediyorsunuz?", "Vatandaşlık verilmesi halinde kendinizi ne şekilde tanımlamak istersiniz?", sorulardan elde edilen ve saha araştırması çerçevesinde gözlemlere bağlı olarak elde edilen bulgular, ikili entegrasyon ve segmentasyon alt başlıkları altında tartışılmıştır.

İkili entegrasyon

İkili entegrasyonda göçmenin birden fazla kültürel ve sosyal olarak farklı alanlara entegrasyonu söz konusu olmaktadır. Göçmen bu durumda hem geldiği ülkenin hem de göç ettiği ülkenin dilini bilmekte, hem kendi göçmen çevresinden hem de ev sahibi toplumdan arkadaşlıklara veya sosyal çevrelere sahip olmakta ve kendini birden fazla kimlikle özdeşleştirmekte veya tanımlamaktadır (Esser, 2001).

Suriyeli katılımcıların geneli Suriye'den kopmadıklarını ve duygusal olarak Suriye'ye ait olduklarını ifade etmişlerdir. Suriye'deki çatışma durumun düzelmesine yönelik umutlarını kayıp ettiklerini ifade eden katılımcılar ise, Suriye'den duygusal olarak da koptuklarını belirtmişlerdir. Duygusal olarak Suriye'den koptuklarını ifade eden katılımcılar, her ne kadar Suriye ile aidiyet anlamında bir bağlarının kalmadığını

söylerseler de, birçoğunun akrabalarının ve ev, arsa gibi gayrimenkullerin Suriye'de bulunması nedeniyle, yine de Suriye ile aralarında bir bağ olduğu görülmektedir.

Katılımcılara, "Vatandaşlık verilmesi halinde kendinizi ne şekilde tanımlamak istersiniz?" sorularından elde edilen bulgulardan, katılımcıların genelinin kendini çifte kimlik temelinde tanımladığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, Suriyeli ile bağlantısı bulunan katılımcılarda, hem çıkış hem de hedef ülkeye olan bağımlılığı ifade eden ikili bir entegrasyon sürecinin söz konusu olduğu görülmektedir.

Vatandaşlık kavramını salt resmi prosedürlerin hal edilmesi bakımından önemli gören katılımcıya, "Suriye'den göç etmek zorunda kalmanızdan dolayı artık Suriye'den koptuğunuzu, Suriye'ye ait olmadığınızı düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Kopmadım. Orası benim vatanım. Yani, ben hem Türkiye hem de Suriye'yi seviyorum. Benim gözümde Suriye ve Türkiye birlikte. Bu hudut bizi ayıramaz." (M-3)

Vatandaş olması halinde çift kimlik temelinde tanımlamak istediğini söyleyen katılımcıya, vatandaşlığın tanımlanması anlamında, "Eğer etnik kimliğin sizce bir önemi yoksa, hepimiz aynı ümmetin insanıyız desek daha doğru olur mu?" diye sorulduğunda ise şöyle demiştir:

> "Aslında Ümmet olsa daha iyi olur. Ama kimlik, yani vatandaşlık hayat için lazım. Belediyedeki işler için lazım. Yoksa önemli değil. Yüzyıl önce, kimlik yoktu. Pasaport yoktu. Bu hudut yoktu. Osmanlı zamanında hep beraberdik." (M-3)

Kendisini ifade edecek düzeyde Türkçe bilen ve Sultanbeyli'de esnaflık yapan katılımcıya da, "Suriye'den koptuğunuzu, Suriye'ye ait olmadığınızı düşünüyor musunuz?" sorusu sorulduğunda, aşağıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı gibi benzer bir cevap vermiştir:

> "Yok öyle bir şey yok bende. Ben orada (Suriye) doğdum büyüdüm, hayatı orada yaşadık. O yüzden ben Suriye'yi seviyorum. Toprak bizim toprak." (M-6)

Kendisine, "Vatandaşlık verilmesi halinde kendinizi ne şekilde tanımlamak istersiniz?" diye sorulduğunda ise, "Suriye ve Türkiye, ikisi birden olsun isterim." (M-6), demiştir.

Suriye'deki çatışma ortamının bitmesi halinde Suriye'ye sadece ziyaret amaçlı olarak gideceğini söyleyen katılımcıya, "Suriye'den göç etmek zorunda kalmanızdan dolayı artık Suriye'den koptuğunuzu, Suriye'ye ait olmadığınızı düşünüyor musunuz?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Kopmak zor olur. Ama bazen de kopmuş gibi oluyorum. Ama ara sıra özlüyorum Suriye'yi, o zaman kopmadığımı hissediyorum. Sonuçta orası benim vatanım." (M-15)

Kendisine, "Vatandaşlık verilmesi halinde kendinizi ne şekilde tanımlamak istersiniz?" diye sorulduğunda "Türkiye'de yaşayacaksam kendimi sadece Türk vatandaşı olarak tanımlamak isterim." (M-15), demiştir.

M-6 örneğinden bakıldığında Suriyeli göçmenlerin genel itibariyle çift kimlik temelinde tanımlanmak istedikleri anlaşılmaktadır. M-15 örneğinde ise, her ne kadar katılımcının tek kimlik tercihi Türkiye'deki kalıcılığına bağlı gibi görünüyor olsa da, Türkiye ile Suriye'nin çok yakın olması, akrabalarının Suriye'de bulunması gibi nedenlerden ötürü ikili bir entegrasyonun söz konusu olacağı düşünülmektedir. Göçmenin tek kimlikli olabilmesi için, kendini hedef ülkesinin kimliğiyle özdeşleştirebilmesi, çıkış ülkesindeki dili, kültürü ve akrabalık bağlarını terk etmesi gerekmektedir. Böyle bir süreç, göçmenin asimile olması anlamına gelmektedir. Suriyeli göçmenlerde entegrasyon süreçlerine ilişkin yapılan görüşmelerde asimilasyona ilişkin bulgulara rastlanılmamıştır.

Uluslararası ticaretle uğraşan ve Türk vatandaşlığına yeni geçmiş olan katılımcıya, "Suriye'den göç etmek zorunda kalmanızdan dolayı artık Suriye'den koptuğunuzu, Suriye'ye ait olmadığınızı düşünüyor musunuz?", diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Ben Suriye'yi kafamda bitirdim. Ben Suriye'de arabamı, iş yerimi, depomu her şeyimi kayıp ettim. Benim için yeni hayat burada başladı." (M-10)

Görüşmenin seyrinde eşinin ve çocuklarının kısa zaman önce Suriye'ye gittiğini söyleyince kendisine "Peki aileniz Suriye'ye nasıl gitti?" diye sorulduğunda şöyle demiştir:

> "Reyhanlı tarafı, muhalif taraftan onun üzerinden gittiler. Halep'e yakın yerde muhalifler çok. Sadece Halep'in merkezinde Esat güçlü. Benim ailem çocuk gidebiliyor normal bir şekilde ama ben yok, gidemiyorum. Ben gidersem kafamı keserler." (M-10)

Neden gittiler diye sorulduğunda ise, "5 sene oldu buradaydılar. Ziyaret etmek amacıyla gittiler. Annem orada, onu görmeye gittiler." (M-10), demiştir. Katılımcı duygusal olarak Suriye'den koptuğunu söylese bile, annesinin ve işyeri ve gayrimenkullerinin orada oluşu, kendisini dolaylı bir biçimde olsa da Suriye'ye bağladığı görülmektedir.

Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerden elden bulgulardan, entegrasyon süreçlerinin daha çok ikili bir entegrasyon özelliği gösterdiği anlaşılmaktadır. Ailelerinin Suriye ile olan bağları düşünüldüğünde, ikinci kuşak Suriyeli göçmenlerin yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon süreçlerini başarılı bir şekilde tamamlamaları halinde bile, gelecekte de kendilerini iki kimlik temelinde tanımlayacakları görülmektedir.

M-10 örneğinde olmak üzere göçmenlerin entegrasyon sürecinde vatandaşlığa geçmesi, onların ev sahibi toplum tarafından kabul edildiği anlamına gelmediği de görülmüştür. M-10 ile çocukların eğitimi konusunda görüşülürken, katılımcının erkek çocuğuna, okuldaki ev sahibi toplumun çocuklarıyla ilişkisi bağlamında sorular sorulmuş, alınan cevaplar sonucunda bazı sınıf arkadaşları tarafından Suriyeli olmasından dolayı aşağılandığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine kendisine, Türk vatandaşlığına geçtiği hatırlatıldıktan sonra, "Şimdi sana Suriyeli derlerse sen arkadaşlarına artık ben de sizin gibi Türk vatandaşıyım mı diyeceksin?" diye sorulduğunda, "Evet. Ama öyle deyince, bana arkadaşım diyor ki: Sen Çakma Türk'sün." (M-10'un erkek çocuğu).

Toplumsal kabul başlığı altında da belirtildiği gibi göçmenlerin ev sahibi toplum tarafından kabul edilmesi, göçmenlerin toplumsal entegrasyonunda belirleyici bir öneme sahiptir. Türkiye'ye göre daha uzun bir göçmen deneyimine sahip Almanya'da yapılan bir çalışmada bu durum daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Almanya Sosyal Ekonomik Panelin verilerine göre, 1995 yılında göçmenlerin %55'i Almanca konuşabilirken, bu oran ikinci kuşak göçmenlerde %93'e ulaşmıştır. Sosyal

entegrasyon temelinde ise, 1989 yılında göçmenlerin Alman arkadaşları %40 iken, bu oran ikinci kuşak göçmenlerde %60'ın üzerine çıkmıştır. Kimlik entegrasyonu açısından vatandaşlığa geçmiş göçmen kökenli olanların sadece %10'u kendini Alman olarak tarif etmiştir. Bu oranın düşük olması, Alman toplumunun vatandaşlığa geçse bile göçmen kökenlileri Alman olarak kabul etmediği görüşüne dayandırılmaktadır (Heckmann, 1997).

Bu veriler de dikkate alındığında, ilk göçmen grubundan sonraki kuşakların hedef ülkenin dilini daha iyi konuşmaya başladığı, ev sahibi toplumun insanlarıyla iyi ilişkiler kurabildiği görülmektedir. Ancak buna rağmen yine de ev sahibi toplum tarafından özellikle kimlik temelinde kabullenilmedikleri görülmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen, hedef ülkenin dilini öğrenen, iyi bir mesleğe ve sosyal çevreye sahip olan göçmenlerin yine de ev sahibi toplumun insanları ve kültürel yapılarıyla ilişkide bulunacağı ve ev sahibi toplumdan hem sosyal ilişkiler hem de ekonomik faaliyetler açısından tümüyle kopmayacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan iki, üç kuşaktır hedef ülkede yaşayıp niteliksiz mesleklere sahip olan, hedef ülkenin dilini kendini ifade edecek düzeyde dahi bilmeyen, hedef ülkenin insanlarıyla sosyal ilişkiler kuramayan göçmenlerin ise, yine kendileriyle aynı niteliklere sahip göçmenler tarafından meydana getirilen kültürel alanlara veya mekanlara yöneleceği düşünülmektedir. Birinci örnekte ikili bir entegrasyon söz konusu iken, ikinci örnekte bir segmentasyon meydana gelmektedir. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerde, entegrasyon süreçleri kapsamında, ikili entegrasyon ve segmantasyon özellikleri tespit edilmiştir.

Segmentasyon

Etnik grupların segmentasyonu, serbest iradeleriyle kendilerini çevrelerinde bulunan toplumundan ayırarak, bir birlik oluşturması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda mekânsal ayrım, kültürel ve etnik koloni şeklinde olmak üzere üç tür segmantasyon söz konusu olmaktadır. Mekânsal ayrım, belirli etnik grupların şehrin belirli bölgelerine veya mahallelerine yoğunlaşması anlamına gelmektedir (Esser, 2001).

Sultanbeyli'de yapılan saha araştırmasında, entegrasyonun karşıt anlamını ifade eden segmentasyon süreçlerinin Ziya Ülhak Caddesinde ve entegrasyon süreçlerinin ise Turgut Paşa Mahallesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Birinci kuşak göçmenlerin kentin belirli bölgelerine yoğunlaşması, entegrasyon süreçlerinin ilk aşamasında olumlu bir etkiye neden olmaktadır. Bu olumlu etki sayesinde göçmenler, aralarında dayanışmak suretiyle, yeni göç ettikleri ülkeye daha kolay uyum sağlayabilmektedir. Diğer taraftan göçmenlerin kendilerini ev sahibi toplumundan ayıracak şekilde belirli bölgelere yoğunlaşmaları, ev sahibi toplumla entegrasyonu engellemektedir (Heckmann, 2015).

Bu bağlamda Sultanbeyli'de, ikili entegrasyon ve segmentasyon süreçlerine ilişkin bulgular tespit edilmiştir. Turgutpaşa Mahallesinde bulunan Mülteciler Derneği Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerini olumlu şekilde etkilerken, Mehmet Akif Mahallesinde bulunan ve Suriyeliler tarafından "Halep Caddesi" olarak da adlandırılan Ziya Ülhak Caddesinin olumsuz bir etkiye neden olduğu görülmüştür.

Göçmenlerin tercümanlığını yapan katılımcı, Ziya Ülhak Caddesi ve Mülteciler Derneğinin Suriyeli göçmenler için ne ifade ettiği konusunda şunu demiştir:

> "…Mesela Ziya Ülhak Caddesi var, burada Suriyeliler dükkanlar açmışlar. Lokantasından, marketine, kafeye kadar her şey var. Sultanbeyli'ye gelen Suriyeli 'de orada kendine uygun elbise, yemek bulabiliyor. Birde Sultanbeyli'de bu Mülteciler Derneğinin açılması, artık buranın Suriyelilerin başkenti gibi görülmesine neden oldu…" (M-9)

Göçmenlere yönelik meslek kursu, dil kursu ve sağlık ve sosyal hizmetler sunan ve bu nedenle Suriyeli göçmenler tarafından sıkça ziyaret edilen Mülteciler Derneğinin altında ve çevresinde, Ziya Ülhak Caddesindeki gibi Arapça tabelalı işletmeler bulunmasına rağmen, buradaki ticari işletmelerin hem ev sahibi toplum hem de Suriyeli göçmenler tarafından tercih edildiği görülmüştür. Mülteciler Derneğinin bulunduğu cadde üzerinde esnaflık yapan katılımcıyla işyerinde yapılan görüşme sırasında, işyerine Suriyeli müşterilerin yanında ev sahibi toplumdan olanların da geldiği görülmüştür. Bu caddede dükkân işleten katılımcıya, bu bağlamda, "Bu dükkânda herkese mi hizmet veriyorsun. Yani Türk Suriyeli fark etmeden herkese değil mi?" diye sorulduğunda, "Evet" (M-6), demiştir. Devamında ise, "Ama genelde

sanırım Suriyelilere satış yapıyorsun?" diye sorulduğunda ise, "En çok Suriyeli geliyor buraya." (M-6), demiştir. Diğer taraftan, Ziya Ülhak Caddesinde demir doğramacılık işi yapan bir yerel esnafla yapılan görüşmede, kendisine "Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak ne gibi sorunlarınız var?" diye sorulduğunda, "Caddeyi görmüşsünüzdür, hepsi Suriyelilerle dolmuş. Onlar yüzünden iş göremez hale geldik." (Y-4), demiştir. Suriyelilerin kendisinden alışveriş yapıp yapmadığı konusunda ise şunu demiştir:

> "Tabeladan göreceğin gibi Sivaslıyım. Bak, bana Lazlar da Kürtler de iş verir, ama Suriyeliler sadece kendi aralarında alışveriş yapar." (Y-4)

Yerli esnafın ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, Ziya Ülhak Caddesinde, sadece göçmenler arasında alışverişin söz konusu olduğu, yerel halktan kopuk bir muhitin ortaya çıktığı görülmektedir. Katılımcı olmayan gözlemle yapılan saha araştırmasında da, caddenin alışveriş amacıyla yerel halk tarafından neredeyse hiç kullanılmadığı görülmüştür. Ziya Ülhak Caddesinde Suriyeli göçmenlerin aralarındaki kavgalarından dolayı yerel halkın oldukça rahatsız olduğu ve zaman, zaman yerel halkla göçmenler arasında kavgaların da meydana geldiği tespit edilmiştir.

Ziya Ülhak Caddesinde, zabıtalara tercümanlık yapmış olan katılımcıya, "Ziya Ülhak Caddesinde olayların olmasının nedeni nedir sizce?" diye sorulduğunda, şöyle demiştir:

> "Şimdi en büyük esnaflar orada. Orada yaklaşık dokuz büyük esnaf var. Bütün Suriyeliler bu caddeye gider. Burada genç oldukları için Suriyeli gençler arasında kavga çıkıyordu, olaylar oluyordu." (M-24)

Kendisine, "Ne gibi olaylar oluyor?" diye sorulduğunda şöyle demiştir:

> "Mesela o caddeden bir Türk geçerken, gözünü dikmiş şekilde bakıyorlar. Kesiyorlar. O Türk diyor ki, ben kendi ülkemde yaşıyorum, ama ben bu caddeden geçerken sanki yabancı gibiyim. Kendimin yabancı olduğumu hissediyorum. Sonra o ona bakıyor bu ona bakıyor, kavga çıkıyor." (M-24)

Katılımcının ifadelerinden, göçmenlerin kendilerini yerel halktan ayırarak belirli mekânda yoğunlaştığı, göçmenlerle ev sahibi toplum arasındaki etkileşimlerin bazen ihtilaf veya kavgayla sonuçlandığı ve bu durumun yerel halkta Suriyeli göçmenlere yönelik olumsuz görüşlere neden olduğu anlaşılmaktadır.

Buna ilişkin olarak, Üniversite öğrencisi katılımcıya, “Ziya Ülhak Caddesinde, Suriyelilerin çok ses yaptıkları, Suriyeli gençlerin aralarında kavga ettikleri şikâyeti var. Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?” diye sorulduğunda şunu demiştir:

> “Zaten, bu yüzden Türkler bizden nefret ediyorlar. Biz de bu şekilde davranan Suriyelilerden nefret ediyoruz.” (M-20)

Gerçekleştirilen literatür taramasında Suriyeli göçmenlerin mekânsal ayrımına ilişkin oldukça az çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Suriyeli göçmenlerin toplumsal entegrasyonu kapsamında, mekânsal ayrım önemli bir yere sahiptir. Suriyeli göçmenlerde belirli alanlarda gözlemlenen mekânsal ayrımın kalıcılaşması halinde, özellikle büyükşehirlerin belirli bölgelerinde yerleşime bağlı segmentlerin meydana gelebileceği düşünülmektedir.

İhlas Haber Ajansının internet sitesi üzerinden yayınladığı bir haberde, Suriye’de süren iç savaştan kaçarak Adana’ya yerleşen Suriyeli göçmenlerin, yoğun olarak yaşadıkları Seyhan ilçesi Mirzaçelebi Mahallesini adeta 'Küçük Halep’e dönüştürdüklerinden ve bu bölgede kiraların yıllık 4 bin liradan 35 bin liraya kadar çıktığından söz edilmektedir[20]. "Adana'daki küçük Suriye" başlığı ile Kanal B internet sitesi üzerinden yayınlanan bir diğer haberde ise, Adana'nın en eski mahallelerinden biri olan ve son üç yıldır “Küçük Suriye”, “Küçük Halep”, “Küçük Şam” gibi isimlerle anılan Mirzaçelebi Mahallesindeki sorunların günden güne büyüdüğü, yerli halkın mahallerine yerleşen Suriyelilerden açtıkları işyerlerinden, çıkan kavgalardan şikayetçi olduğu belirtilmektedir. Söz konusu mahallede yaşayan yerli bir kişinin "Şurada 100 tane dükkân varsa kesin, kesin 95 tanesi bunların. Bakma Türkçe yazıyor ama çalışanların hepsi Suriyeli. Kaç tane ilerde arkadaşım dükkanını kapattı" dediği ifade edilmektedir[21].

Ziya Ülhak Caddesinde görülen mekânsal ayrıma benzer bir ayrımın Adana’nın bir mahallesi içinde söz konusu olduğu görülmektedir. Yine Sultanbeyli’nin yerli halkı ile Adana yerli halkının tepkilerinin neredeyse bire, bir aynı olduğu görülmektedir. Göçmenlerin belirli alanlara kendilerini ev sahibi toplumdan tecrit edecek şekilde yoğunlaşmaları, ev sahibi toplum tarafından bir tehdit veya güvenlik sorunu olarak

[20] http://www.iha.com.tr/haber-adananin-kucuk-halepi-697917/ Erişim tarihi: 8 Nisan 2018
[21] http://www.kanalb.com.tr/haber.php?HaberNo=70383 Erişim tarihi: 8 Nisan 2018

algılanabilmektedir. Yerli halkın bu tehdit veya güvenlik algısı, Suriyeli göçmenlerin toplumsal kabulüne ve toplumsal entegrasyona olumsuz bir etki yaptığı düşünülmektedir.

Mekânsal ayrım ile kültürel segmantasyon arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Kültürel segmentasyonda, göçmenler, bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde, çıkış ülkesinin kültürüne bağlı kalırlar. Göçmen, çıkış ülkesinin geleneklerini, hedef ülkede sürdürmeye devam eder (Esser, 2001). Bu bağlamda, Suriyeliler arasında boşanma ve evlenme ve itilaf durumlarını çözmek amacıyla yaptığı hakemlik veya imamlık işinden elde ettiği gelirlerle geçimini sağlayan katılımcıya, "Türkiye'de yaşadığınız sıradan bir günü bize anlatabilir misiniz?" diye sorulduğunda şunu demiştir:

> "…Bazen Suriyeliler arasında anlaşmazlık oluyor. Onların çağırdığı yere gidiyorum, onların arasını bulmak için aracılık yapıyorum. Bazen boşanma oluyor veya nikah oluyor o işler için de bana geliyorlar." (M-1)

Katılımcının ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, göçmenler, anlaşmazlıkları ve evlenme ve boşanma gibi işlemleri, yerel toplumun bağlı olduğu hukuk düzenine göre değil, kendi kültürel değerlerine göre çözümlemeye çalışmaktadırlar. Göçmenlerin, farklı bir hukuku referans alması, göç ettikleri ülkenin toplumuna katılımı engelleyebilmekte ve paralel bir hukuk sisteminin oluşmasına neden olabilmektedir. Hukuksal gereksinimlerini kendi aralarında çözen ve sosyal ilişkilerini, ekonomik faaliyetlerini, günlük işlerini ve gereksinimlerini, ev sahibi toplumdan ayrışacak şekilde belirli bir mekânda yürüten gruplar, bir etnik koloni meydana getirebilmektedir.

Bu noktada bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Almanya'daki etnik kolonilerin de, bir entegrasyon bariyeri oluşturacak şekilde açmazlara neden olduğu görülmektedir. Burada, etnik kolonilerde yaşayan göçmenlerin sosyal konumlarını değiştirebilmeleri sadece olağanüstü şartlar altında gerçekleşebilmektedir. Ayrıca, göçmenler gereksinimlerini karşılayacak altyapıları kurdukça, ev sahibi topluma yönelme motivasyonu da düşmektedir (Luft, 2002).

Almanya'da uzun yıllar yaşayan göçmenler, süpermarket, dönerci, terzi ve kültür dernekleri açarak, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri mahalleler inşa etmişlerdir. Bu mahalleler kapsamında yaşayan göçmenlerin, ev sahibi toplumla olan iletişimi oldukça düşük olmakta ve eğitim seviyeleri nitelikli bir iş

bulacak düzeyde olmadığı için toplumsal konumları bazı istisnalar dışında değişmemektedir. Özellikle gençlerin, nitelikli bir meslek yapacak bir iş bulmamaları, onları gayri adli olaylara yapmaya itmekte ve bunun sonucunda, bu mahallerde gençlik çeteleri meydana gelebilmektedir.

Sultanbeyli'de, özellikle Ziya Ülhak Caddesi örneğinde olmak üzere, buna benzer bir etnik kolonin meydana geldiği veya en azından ilk belirtilerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Ziya Ülhak Caddesinde, ev sahibi toplumun gençleri ile genç göçmenler arasında meydana gelen kavgalar, ev sahibi toplumunun insanları tarafından bu caddenin sadece geçiş yolu olarak kullanıldığı ve yerel esnafın giderek bu caddeden ayrılmaya başladığı dikkate alındığında, bu bölgede bir etnik kolinin oluşmaya başladığını göstermektedir.

5. BÖLÜM
SONUÇ

Suriyeliler ülkelerinde meydana gelen iç çatışmalar nedeniyle, başta Türkiye olmak üzere komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye, ülkelerinde baskı gören veya iç çatışma ortamında bulunan Suriyelilerin yaşadıkları insanlık dramına kayıtsız kalmamış ve açık kapı politikası uygulamak suretiyle öncelikle Suriyelilerin kamplarda barınmasını sağlamıştır. Türkiye Suriye'deki çatışmaların kısa süreceğini ve buna bağlı olarak Suriyelilerin yakın bir zamanda ülkelerine geri döneceğini öngörmüştür. Ancak 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki sınır kapısından 252 kişilik bir grupla başlayan göç süreci, özellikle 2013 ve 2014 senelerinde meydana gelen yoğun çatışmalar nedeniyle daha da hızlanmış, göç eden Suriyelilerin sayısı kapasite anlamında kamplarda barınamayacak şekilde artmış ve bunun sonucunda Suriyeliler özellikle İstanbul olmak üzere Türkiye'nin büyükşehirlerine göç etmişlerdir.

Gerçekleşen bu kitlesel göç sonucunda, Suriyeli göçmenlerin kamplardan özellikle İstanbul gibi büyükşehirlere göç etmeleri ve doğrudan ev sahibi toplumla etkileşime geçmeleri, hem ev sahibi toplum hem de Suriyeli göçmenler açısından birtakım sorunlara neden olmuştur. Yapılan literatür çalışmasından sonra, hem Suriyeliler hem de ev sahibi toplum açısından sorunların mevcut olduğu görülmüştür. Suriyelilerin yaşadığı sorunlar statü, işsizlik, dil bilmeme, eğitim, toplumsal kabul ve kültürel uyum alanında ortaya konulurken, ev sahibi toplum açısından ortaya çıkan sorunların genelde ekonomik ve güvenlik kaygıları ve kültürel uyumsuzluk temelinde dile getirildiği görülmüştür. Göçmenlerin, kuramsal açıdan nesnel olarak mevcut olan sorunları ise, iş piyasasında tutunamama, yetersiz eğitim, dil bilmeme ve şehirlerin belirli bölgelerine yoğunlaşma şeklinde tanımlanmıştır.

Türkiye'de en fazla Suriyeli göçmen İstanbul'da yaşamaktadır. İstanbul Anadolu yakasında ise en fazla Suriyeli göçmen Sultanbeyli ilçesinde bulunmaktadır. Hem İstanbul Anadolu yakasında en fazla Suriyeli göçmeni barındırması hem de

burada Mülteciler Derneği tarafından entegrasyon çalışmalarının başlatılmış olması nedeniyle, çalışmanın yapılacağı yer olarak Sultanbeyli seçilmiştir.

Bu kapsamda, kuramsal olarak Heckmann'ın, entegrasyon süreçlerini yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu temelinde ele alan toplumsal entegrasyon kuramından faydalanılmış ve araştırmada niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada, Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin incelenmesi amacıyla, niteliksel araştırma kapsamında, gözlem, katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu yardımıyla İstanbul'un Sultanbeyli ilçesinde Geçici Koruma statüsünde yaşayan 24 Suriyeli erkek göçmenle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin ev sahibi toplum tarafından ne şekilde algılandığını görmek amacıyla da 10 yerli esnafla enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar entegrasyon süreçlerini yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimlik entegrasyonu temelinde ele alan toplumsal entegrasyon kuramı temelinde ele alındığında, Suriyeli katılımcıların, genelde Suriye'de meydana gelen zorunlu koşullar nedeniyle, ilişkiler ağını veya sosyal ağları kullanmak suretiyle daha önce Türkiye'ye veya Sultanbeyli'ye yerleşmiş olan akrabaları veya tanıdıkları vasıtasıyla Sultanbeyli'ye göç etmek zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Suriyeli katılımcıların geneli aileleriyle birlikte Sultanbeyli'ye göç ederken, askerden kaçmak veya firar etmek zorunda kalan bekar gençlerin ise Sultanbeyli'ye tek başlarına göç ettikleri görülmüştür. Suriyeli göçmenlerin Sultanbeyli'ye göç etmesinde, dini, kültürel ve ekonomik faktörlerin önemli bir rol oynadığı görülmüştür.

Suriyeli katılımcıların göç süreçleri; zorunlu göç koşulları, ilişkiler ağları, ülkelerine geri dönmeye veya farklı bir ülkeye gitmeye yönelik istekleri ve itici ve çekici nedenler temelinde ele alınmıştır. Araştırma sonucunda Suriyeli göçmenlerin göç süreçlerinin, entegrasyon süreçlerini özellikle yaş, eğitim ve ekonomi değişkenlerine göre olmak üzere farklı şekilde etkilediği görülmüştür.

Erken yaşta Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Suriyeli göçmen çocukların, Suriye'yi neredeyse sadece savaş koşullarından tanıdıkları için Suriye'ye dönmeyi düşünmedikleri görülmüştür. Bu, Suriyeli çocukların entegrasyon motivasyonlarının

yüksek olduğunu göstermektedir. Söz konusu motivasyonun, kapsamlı eğitim imkanlarının verilmesi suretiyle desteklenmesi, Suriyeli çocukların gelecekte eşit ve adil bir toplumsal konum elde etmelerini sağlayacaktır.

Ömürlerinin büyük bir kısmını Suriye'de geçirmiş ve çatışma öncesi dönemde ekonomik koşulları Türkiye'deki ekonomik koşullarından daha iyi olan Suriyeli katılımcıların, Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde ülkelerine geri dönmeyi düşündükleri görülmüştür. Göçmenlerin hedef ülkedeki olumsuz ekonomik koşullara bağlı olarak ülkelerine geri dönmek istemeleri, ev sahibi toplumun ekonomik faaliyetlerine eşit şekilde katılamadıklarını göstermektedir. Bu durumda olanların genellikle kırk yaşın üstünde oldukları dikkate alındığında, yeni bir meslek edinme veya dil öğrenme anlamında da olmak üzere nitelikli veya kendilerini motive edebilecek bir iş bulmalarının oldukça zor olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda, bu özellikteki göçmenlerde, gelecekte entegrasyondan çok bir segmentasyon söz konusu olabilecektir. Bu segmentasyonun, kültürel ve mekânsal anlamda gerçekleşebileceği düşünülmektedir.

Çatışma öncesi dönemde, Suriye'deki ekonomik durumu Türkiye'deki ekonomik durumdan daha kötü olan Suriyeli katılımcıların ise gelecekte de Türkiye'de kalmayı düşündükleri ve Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde bile ülkelerine geri dönmek istemedikleri görülmüştür. Bu katılımcıların çoğu, inşaat, tekstil gibi sektörlerde olmak üzere niteliksiz işlerde çalışmaktadır. Bu işlerden elde ettikleri gelirin düşük olması, diğer grupta görüldüğü gibi entegrasyon motivasyonlarını olumsuz yönde etkilememektedir. Suriye'de çatışma öncesi dönemde sahip olmadıkları imkân ve ücretleri Türkiye'de elde ettiklerini düşünen bu katılımcılar, Türkçe öğrenmeye ve çocuklarını okula göndermeye istekli görünmektedir. Bu bağlamda, yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon açısından kilit bir öneme sahip olan Türkçeyi öğrenmeye yönelik motivasyonları dikkate alındığında, entegrasyon süreçlerinin özellikle ikinci nesilden itibaren toplumsal bütünleşme temelinde gelişebileceği düşünülmektedir.

Nitelikli mesleğe sahip genç Suriyeli göçmenlerin, Türkiye'de iş bulamamaları halinde, özellikle Avrupa olmak üzere kendilerine daha iyi fırsatlar sunabilecek gelişmiş ülkelere göç etmeyi düşündükleri görülmüştür. Bu özellikteki gençlerin

Türkiye'de iş bulmak amacıyla Türkçe kurslarına katılmalarına ve hatta düşük ücretlerle çalışmaya razı olmalarına rağmen, mesleklerine uygun iş bulmakta zorlandıkları görülmüştür. Nitelikli mesleğe sahip, iletişim kurabilecek ve mesleğini icra edebilecek düzeyde Türkçe bilen genç Suriyelilerin iş bulamıyor olmaları veya bulsalar dahi düşük ücretli veya nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmak zorunda kalmaları, henüz entegrasyon sürecine yeni katılan genç yaştaki Suriyelilerin, Türkçe öğrenmeye veya nitelikli bir meslek edinmeye yönelik motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilecektir. Söz konusu soruna ilişkin bir çözüm üretilmediği taktirde, bu gençlerin fırsatını bulduklarında, özellikle Avrupa olmak üzere gelişmiş ülkelere göç edeceği düşünülmektedir.

Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmalarda, göz ardı edilen ve özellikle segmentasyon, güvenlik ve etnik çete oluşumu bağlamında ele alınmayan konulardan bir tanesi de genç ve asker kaçağı Suriyeli gençlerin durumudur. Asker kaçağı ve genelde nitelikli olmayan mesleklerde çalışıyor olup aileleri Suriye'de bulunan bu gençler, oldukça kötü koşullar altında dükkândan daire haline çevrilmiş yerlerde toplu bir şekilde kalmaktadır. Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde, Sultanbeyli'de ev sahibi toplumun insanlarıyla Suriyeliler arasında meydana gelen kavga olayların genellikle bu gençlerden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Yerli katılımcılar da bu gençlerden rahatsızlık duyduklarını söylemişlerdir. Bu gençlerin çoğu oldukça düşük ücretlerle tekstil ve inşaat işlerinde çalışmaktadır. Birkaç istisna dışında çoğunun nitelikli bir meslek icra edebileceği bir eğitimi bulunmamakta ve çalışma ortamları dahil çevreleri sadece Suriyelilerden meydana gelmekte ve çok azı Türkçe konuşabilmektedir. Bu bağlamda işsizlik ve sosyal dışlanma gibi faktörlerin ileride bu gençler arasında bir çete oluşumuna neden olabileceği düşünülmektedir. Diğer önemli bir husus ise, bu gençlerin sergiledikleri olumsuzlukların, Suriyeliler hakkında olumsuz genellemelerin yapılmasına neden olmasıdır. Entegrasyon süreçlerine ilişkin sorunlarının çözülmesi bağlamında, bu gençlere yönelik olarak sağlıklı koşullar altında barınabilecekleri ve aynı zamanda dil ve mesleki eğitim alabilecekleri yurtların açılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Suriyeli katılımcılar, statüyle ilgili sorunlarının, özellikle çalışma ve ekonomik faaliyetlerden kaynaklandığını ve vatandaşlığın verilmesi halinde bu tür sorunların ortadan kalkabileceğini ifade etmişlerdir. Suriyeli göçmenlere, yapısal entegrasyon

çerçevesinde ekonomik bağımsızlıklarını kazanmadan vatandaşlığın verilmesi, belirtilen sorunların çözümüne katkı sağlayabileceği düşünülmemektedir. Suriyeli göçmenlerin ekonomik koşulları dikkate alındığında hem devlet hem de uluslararası kuruluşlardan yardım almadan geçinmelerinin oldukça zor olduğu görülmüştür. Suriyeli göçmenler mevcut Geçici Koruma statüleri kapsamında, sağlık, eğitim ve belirli koşullar altında çalışma izni alabilmektedirler. Örneğin çocukların eğitimi konusunda veya geçimle ilgili olarak devlet, sivil toplum örgütleri veya uluslararası yardım kuruşlarından maddi destek alan Suriyeli göçmenler, vatandaşlığa alınmaları halinde bu yardımlardan faydalanma imkânı bulamayacaklardır. Bu bağlamda, maddi durumu hayatını tek başına veya yardım olmaksızın idame ettirecek durumda olmayan Suriyeli göçmenlere kalıcı bir statü verilmeden önce, yapısal entegrasyon temelinde, dil bilmemekten ve nitelikli mesleğe sahip olmamaktan kaynaklanan sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.

Suriyeli katılımcıların çalışma hayatı kapsamında yaşadıkları en büyük sorunlar, ücretlerini alamamaktan ve kötü çalışma koşullarından kaynaklanmaktadır. Suriyeli göçmenlerin ücretlerini alamıyor olmaları ev sahibi topluma yönelik güvenlerini sarsmakta ve entegrasyon motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu alandaki diğer önemli bir sorun, Suriyelilerin genelde çok az sayıda ev sahibi toplumdan çalışanların bulunduğu işyerlerinde çalışıyor olmalarıdır. Benzer bir sorun, Suriyeli çocukların eğitim gördükleri bazı okullarda da yaşanmaktadır. Burada, Suriyeli öğrenciler, ev sahibi toplumun öğrencilerinden ayrı sınıflarda olmak üzere sadece Suriyeli öğrencilerden oluşan sınıflarda eğitim görmektedir. Belirtilen bu çalışma ve eğitim koşulları altında, Suriyeli göçmenler ile ev sahibi toplum arasındaki soysal etkileşimler düşük seviyede gerçekleşmektedir.

Yapılan araştırmada, çoğunlukla yerli halktan insanların bulunduğu çalışma ortamında çalışan göçmenlerin, çoğunlukla göçmenlerin bulunduğu çalışma ortamında çalışan göçmenlere göre, daha iyi Türkçe konuşabildikleri ve ev sahibi toplumla daha iyi ilişkiler geliştirebildikleri görülmüştür. Buna benzer şekilde, Türk öğrencilerin sayıca fazla bulunduğu sınıflarda eğitim gören Suriyeli öğrencilerin, sadece Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda eğitim gören Suriyeli öğrencilere göre, daha iyi Türkçe konuşabildikleri ve Türk öğrencilerle arkadaşlıklar kurabildikleri görülmüştür. Bu bulgulardan da anlaşılacağı gibi göçmenlerin çalışma ve eğitim ortamlarının yapısı,

yapısal, kültürel ve etkileşimsel entegrasyon süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Çalışan Suriyeliler ile ev sahibi toplum arasında kültürel etkileşimlerin meydana gelebilmesini sağlayabilmek ayrıca belirli iş kollarında göçmenlerden oluşan segmentlerin oluşmasını önleyebilmek amacıyla, Suriyeli göçmenlerin, olabildiğince yerli halktan insanların çoğunlukta olduğu işyerlerinde istihdam edilmeleri sağlanmalıdır.

Diğer taraftan Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerinden ayrı sınıflarda eğitim görmeleri, Suriyeli göçmen çocuklarının, ev sahibi toplumun çocukları ile kültürel etkileşimlerde bulunmalarını engellemektedir. Diğer önemli bir husus ise bu durumun Suriyeli çocuklar üzerinde, ev sahibi toplumdan farklı bir aidiyete sahip oldukları algısını yaratıyor olmasıdır. Oysa toplumsal entegrasyonun en önemli yönü, göçmenlerin ev sahibi toplumla etkileşime geçmelerini ve hedef ülkenin kurumlarına katılımlarını sağlamaktır. Bu bağlamda, Suriyeli çocukların ev sahibi toplumun çocuklarıyla aynı sınıfta eğitim görmeleri sağlanmalıdır.

Niteliksel araştırma yöntemi kapsamında yapılan etnografik saha araştırmasının sağladığı en önemli katkılardan bir tanesi, belirli mekânsal alanlardaki toplumsal kabule ve bununla birlikte segmentasyon temelinde mekânsal ayrım, kültürel ve etnik koloninin varlığına veya oluşumuna ilişkin bulgulara ulaşılmasını sağlamasıdır. Sultanbeyli'de Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu mahalle ve caddelerde ev sahibi toplumun insanlarıyla yapılan enformel sohbet tarzı görüşmelerde, bu bölgelerdeki toplumsal kabulün ayrıca Suriyeli göçmenlerin ev sahibi toplumla olan etkileşimlerin düzeyi görülebilmiştir. Bu kapsamda, Suriyeli göçmenler ile ev sahibi toplum arasındaki etkileşimlerin Suriyelilerin çoğunlukta olduğu bölgelerde düşük, ev sahibi toplumun çoğunlukta olduğu bölgelerde ise normal düzeyde olduğu görülmüştür.

Çoğunlukla Suriyelilerin açtığı dükkanların bulunduğu Ziya Ülhak Caddesinde ticari faaliyette bulunan yerli esnafla enformel sohbet tarzı görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda, kira fiyatlarının artması, yerli halkın caddeye alışveriş amaçlı olarak gelmemesi ve Suriyeli göçmenlerin kendilerinden alışveriş yapmamaları nedeniyle yerli esnafın Suriyeli göçmenlerin açtığı dükkanlardan oldukça rahatsız olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, bu caddenin yerli halk tarafından sadece bir geçiş

yeri olarak kullanılıyor olması, göçmenlerle ev sahibi toplum arasında mekânsal bir ayrımın mevcut olduğunu göstermektedir. Burada, tıpkı çalışma ve eğitim ortamında olduğu gibi, göçmenlerin kendilerini ev sahibi toplumdan ayırt edecek şekilde belirli alanlara veya mekanlara yoğunlaşması, hem göçmenlerin toplumsal kabulünü olumsuz yönde etkilemekte hem de göçmenlerin ev sahibi toplumla sosyal etkileşimlere girmesini engellemektedir.

Suriyeli göçmenler arasında en dezavantajlı konumunda bulunanların, nerdeyse hiç Türkçe bilmeyen orta yaşın üzerindeki Suriyeli göçmen kadınlar olduğu görülmüştür. Orta yaşın üzerindeki Suriyeli kadınlar neredeyse günlerinin tümünü evlerinde geçirmekte, ancak eşlerinin veya oğullarının refakatinde dışarıya çıkabilmektedir. Bu durumdaki Suriyeli kadınların, ev sahibi toplumun insanlarıyla etkileşime girememesinin, kültürlenme ve dil edinme sürecinde önemli bir rol oynayan medya tercihlerini de etkilediği görülmektedir. Medya tercihi kapsamında, Suriyeli çocuklar Türkçe televizyon kanallarını izlemeyi yeğlerken, orta yaşın üzerindeki Suriyeli kadınların ise Suriye'den yayın yapan kanalları tercih ettiği görülmüştür. Buradan da anlaşılacağı gibi, özellikle ilkokul çağında ev sahibi toplumun insanlarıyla birlikte eğitim gören Suriyeli çocuklar kültürlenme süreçlerinde Türk kültürünü referans alırlarken, orta yaşın üzerindeki Suriyeli kadınlar sadece Suriye kültürünü referans almaktadır.

Göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin, kuşaklar boyu devam edecek olan bir süreç olduğu ve çocuğun sosyalizasyon sürecindeki etkisi dikkate alındığında, göçmen kadınların, yeni kuşakların entegrasyon süreçlerinin başarıyla sonuçlanması konusunda kilit bir role sahip oldukları görülmektedir. Bu anlamda orta yaşın üzerindeki Suriyeli kadınlara dil ve mesleki kursların yanında, Türk medeni kanunu kapsamında sahip oldukları haklar konusunda eğitim verilmesi oldukça önemli görünmektedir. Ayrıca Suriyeli kadınların toplumsal konumunu güçlendirmek için Suriyeli göçmenlere yapılan maddi yardımların erkek eşten çok kadın eşe yapılması da oldukça önemlidir. Evle ilgili ekonomik kontrolün maddi yardımlar yoluyla Suriyeli kadınlara verilmesi, genelde kendi toplumunda değer görmeyen Suriyeli kadınların öz güvenlerini güçlendirebileceği ve entegrasyon motivasyonlarını artırabileceği düşünülmektedir.

Komşuluk ilişkileri dikkate alındığında, Suriyelilerle ev sahibi toplum arasındaki sosyal etkileşimlerin, genel itibariyle düşük olduğu görülmüştür. Özellikle komşuluk temelinde Suriyelilerle ev sahibi toplum arasında sorunların ortaya çıkması, Suriyelilerin farklı kültürel alışkanlıklarına ve mevcut ekonomik koşullarına dayanmaktadır. Örneğin Suriyeliler genel itibariyle kira ücretini paylaşmaları gerektirdiğinden geniş aile şeklinde yaşamakta ve kültürel alışkanlıkları gereği geç saate kadar oturmayı tercih etmektedir. Birkaç aileyle birlikte yaşadıkları dairelerinde doğal olarak kabul edilebilir düzeyin üzerinde gürültü meydana geldiğinden, bu durumdan erken saate işine gidecek olan yerli halk oldukça şikayetçi olmaktadır. Yerli halk tarafından Suriyeli göçmenlere ev kiralanmamasının en önemli nedenlerinden bir tanesinin de bu olduğu görülmüştür. Suriyeli göçmenlerle ev sahibi toplum arasındaki sosyal ve kültürel etkileşimlerin artmasına bağlı olarak bu tür sorunların ortadan kalkabileceği düşünülmektedir.

Suriyelilerin genelde çok az Türkçe bilmeleri de, ev sahibi toplumla sosyal etkileşimleri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktada, Türkmen kökenli Suriyeli göçmenlerin komşuluk ilişkileri dikkate alındığında, Arap kökenli Suriyeli göçmenlere göre ev sahibi toplumun komşularıyla daha iyi ilişkiler kurdukları görülmektedir. Bunda en önemli etken kültürel yakınlık ve anadillerinin Türkçe olmasıdır. Türkmen kökenli Suriyeli göçmenlerin ev sahibi toplumla iyi ilişkiler kurmaları aynı zamanda daha kolay iş bulmalarını da sağlamaktadır. Bu durum, özellikle Arap kökenli Suriyeli göçmenlerin, entegrasyon süreçleri kapsamında, Türkçeyi en azından mesleklerini icra edebilecek düzeyde öğrenmeleri gerektiğini göstermektedir.

Ağırlıklı olarak Suriyelilerden oluşan bir çalışma ortamında çalışan, sadece Suriye medyasını takip eden, okulda sadece Suriyelilerin bulunduğu sınıflarda eğitim görmek zorunda kalan, ev sahibi toplumdan arkadaşları olmayan ve komşuluk ilişkileri zayıf olan, sadece Suriyeli esnafların işlettiği dükkanlardan alışveriş yapan Suriyeli göçmenlerde bir segmentasyon görülmektedir. Bu segmentasyonun, esnaf türü örgütlenmelerde mekânsal ayrım ve bekar gençlerde çete oluşumu şeklinde gelişmesinin, gelecekte bir güvenlik sorununa yol açabileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan, ağırlıklı olarak ev sahibi toplumun insanlarından oluşan bir iş ortamında çalışan, hem Suriye medyasını hem Türk medyasını takip eden, sınıfında Suriyeli arkadaşı olmakla birlikte ağırlıklı olarak ev sahibi toplumun çocuklarının bulunduğu bir sınıfta eğitim gören, sadece Suriyeli esnaflardan değil aynı zamanda yerli esnaflardan da alışveriş yapan, hem ev sahibi toplumdan ve hem de Suriyeli göçmenlerden sosyal bir çevresi bulunan, ev sahibi toplumla komşuluk ilişkileri iyi olan Suriyeli göçmenlerde ise ikili bir entegrasyon görülmektedir.

Çalışma sonucunda, Suriyelilerle ilgili yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak Suriyeli göçmenlerin Sultanbeyli ilçesinin belirli alanlarına yoğunlaşmaları sonucunda ortaya çıkan mekânsal ayrım, kültürel ve etnik koloni şeklinde üç segmentasyon türü tespit edilebilmiştir. Toplumsal entegrasyon temelinde, entegrasyon süreçlerinin başarısızlığını ifade eden segmentasyon kavramı altında belirtilen sorunların çözüme kavuşturulmaması, entegrasyon temelinde yaşanan sorunların derinleşmesine neden olacaktır. Diğer taraftan, göçmenlerin oluşturduğu belirli segmentler dışında ev sahibi toplumla da etkileşime geçebilen ve entegrasyon süreçleri ikili entegrasyon şeklinde gelişen göçmenlerle ilgili var olan sorunların, özellikle ikinci nesilden itibaren azalacağı düşünülmektedir.

EKLER

Ek 1: Derinlemesine görüşme yapılan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Göçmenler

M	Cinsiyet	Yaşı	Eğitim Durumu	Doğum yeri	Etnik Köken	Türkiye'de İlk Göç ettiği yer ve kaldığı süre	Sultan-beyli'de yaşama süresi	Kendini nereli hissettiği	Konuştuğu diller	Medeni Durumu	Çocukları	Statüsü	Çalışma Durumu-Mesleği
1	Erkek	50	Üniversite	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça, İngilizce	Evli	5 Kız 4 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-İmam
2	Erkek	37	Lise	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 3 Yıl	3 Yıl	Suriyeli	Arapça Türkçe	Evli	2 Kız 2 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Ayakkabıcı Ustası
3	Erkek	49	Üniversite	Halep	Halep-Arap-	Sultanbeyli 4Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Arapça, Türkçe	Evli	3 Kız	Geçici Koruma	Çalışıyor-Muhasebeci
4	Erkek	36	Analfabet	Halep	Halep Türkmen	Antep 2 Yıl	4 Yıl	Türkmen	Arapça, Türkçe	Evli	4 Kız	Geçici Koruma	Çalışıyor-İnşaat işçisi
5	Erkek	33	Ortaokul	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Arapça, Türkçe	Evli	3 Kız	Geçici Koruma	Çalışıyor-Asansörcü
6	Erkek	35	Lise	Halep	Halep-Arap	Malatya 1 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Arapça, Türkçe	Evli	2 Kız	Geçici Koruma	Çalışıyor-Esnaf
7	Erkek	23	Lise	Halep	Halep-Arap	Beykoz 2 Yıl	3 Yıl	Suriyeli	Arapça, Türkçe	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışıyor-Mağaza görevlisi
8	Erkek	32	Lise	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Arapça, Türkçe	Evli	1 Kız 2 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Tatlıcı
9	Erkek	26	Lise	Şam	Şam-Türkmen	Hatay 1 Yıl	3 Yıl	Türkmen	Arapça, Türkçe	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışıyor-Tercüman
10	Erkek	54	Üniversite	Halep	Halep-Arap	Zeytinburnu 2 Yıl	4 Yıl	Türkiyeli	Arapça, Türkçe, İngilizce, Almanca	Evli	2 Kız 2 Erkek	Geçici koruma statüsünden Türk vatandaşlığına geçmiştir.	Çalışıyor-Mühendis
11	Erkek	46	Ortaokul	Halep	Halep-Arap	Bağcılar 1 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Evli	3 Kız 1 Erkek	Geçici Koruma	Çalışmıyor-İnşaat Kursuna gidiyor
12	Erkek	23	Ortaokul	Halep	Halep-Arap	Okmeydanı 1 Yıl	3 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışmıyor-Kaynak Kursuna gidiyor
13	Erkek	38	Lise	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Evli	1 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Baklavacı
14	Erkek	44	İlkokul	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Evli	1 Kız 3 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Hamal
15	Erkek	40	İlkokul	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	3 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Evli	2 Kız 4 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Temizlik işçisi
16	Erkek	27	İlkokul	Halep	Halep-Arap	Beykoz 1 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Evli	1 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Mağaza görevlisi
17	Erkek	32	Üniversite	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 3 Yıl	3 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışmıyor-Dil kursuna gidiyor
18	Erkek	27	Ortaokul	Halep	Halep-Arap	Muğla 3 ay	1 Yıl	Suriyeli	Arapça	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışıyor-Ortacı
19	Erkek	30	İlkokul	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Evli	2 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Berber
20	Erkek	20	Üniversite öğrencisi	Halep	Halep-Arap	Sultanbeyli 1 Yıl	1 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça, İngilizce	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışmıyor-Öğrenci
21	Erkek	34	Ortaokul	Halep	Halep-Türkmen	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Türkmen	Türkçe, Arapça	Evli	3 Erkek	Geçici Koruma	Çalışmıyor-İnşaat kursuna gidiyor
22	Erkek	35	İlkokul terk	Halep	Halep-Türkmen	Çobanbey 1 Yıl	4 Yıl	Türkmen	Türkçe, Arapça	Evli	1 Kız 2 Erkek	Geçici Koruma	Çalışıyor-Fayansçı
23	Erkek	20	Lise Terk	Halep	Halep-Türkmen	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Türkmen	Türkçe, Arapça	Evli	1 Kız	Geçici Koruma	Çalışıyor-Tesisatçı
24	Erkek	22	Lise	Şam	Şam-Arap	Sultanbeyli 4 Yıl	4 Yıl	Suriyeli	Türkçe, Arapça	Bekar	-	Geçici Koruma	Çalışıyor-Tercüman

Ek 2: Bilgilenme amaçlı kısa süreli görüşme yapılan yerli katılımcılar

YMK	Cinsiyet	Sultanbeyli'de yaşama süresi	Mahallesi	Çalışma Durumu-Mesleği
1	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Muhasebeci
2	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Esnaf- Emlakçı
3	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Esnaf-Kırtasiyeci
4	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Esnaf-Demir-Doğramacı
6	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Market çalışanı
7	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Mobilyacı
8	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Çay ocağı işletmecisi
9	Erkek	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Ziraat Mühendisi
10	Kadın	Yerli	Mehmet Akif Mahallesi	Garson

Ek 3: Görüşme Formu

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SULTANBEYLİ'DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA, 2018

GÖRÜŞME ÇERÇEVESİ

G-Kodu:
Görüşmenin kimle yapıldığı:
Görüşmenin kim tarafından yapıldığı:
Görüşme tarihi:
Görüşmenin saati ve süresi:
Görüşmenin yapıldığı yer:

Tanıtım

Merhaba ben Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Yüksek Lisans öğrencisiyim. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon taleplerini öğrenmek amacıyla bir araştırma yapıyorum. Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Suriye'de ve Suriye'den Türkiye'ye göç ederken yaşadıklarınız ve en nihayetinde Türkiye'de deneyimledikleriniz durumlarla ilgili sorular soracağım. Soruların tümü, entegrasyon süreçlerinizin ortaya çıkartılmasını amaçlamaktadır. Yapılan tüm görüşmenin saklı tutulacağı, isminizin veya kimlik bilgilerinizin kimseyle paylaşılmayacağını da belirtmek isterim. Bu nedenle sorulara içinizden geldiği gibi cevap vermenizi rica ederim. Söylediğiniz her şey bizim için değerlidir. Dediklerinizden hiçbir şeyi kaçırmak istemediğimden, bu görüşmeyi ses kayıt cihazına kayıt etmek istiyorum. Görüşmenin ses kayıt cihazına kayıt edilmesini kabul ediyor musunuz?

Görüşmenin teybe kaydedilmesini uygun buluyor mu? 1. Uygun 2. Uygun değil.

Kişisel özellikler:

- **Cinsiyeti:**
- **Yaşı:**
- **Medeni durum:**
- **Çocukları:**
- **Eğitim durumu:**
- **Nerede doğduğu (il/ilçe/köy) :**
- **Nereden geldiği ve Sultanbeyli'de yaşama süresi**:
- **Kendisini nereli hissettiği:**
- **Bildiği/konuştuğu diller:**
- **Etnik Köken:**
- **Statüsü:**
- **Mesleği:**

- **Çocuklarının olup olmadığı/Cinsiyetleri ve yaşları** (Birinciden başlayarak sırayla alınacak, boş kutulara cinsiyetine göre yaşları ve eğitim durumları yazılacak)**:**

	1. Çocuk	**2. Çocuk**	**3. Çocuk**	**4. Çocuk**	**5. Çocuk**	**6. Çocuk**
Kız						
Erkek						

- **Aile tipi**:……
…
- **Çalışıyor mu? Ne iş yaptığı ya da eskiden yapmış olduğu ve süresi:**……

GÖRÜŞMEDE SORULACAK SORULAR

1. Göç

a) Suriye'de iç çatışma olunca neler yaşadınız?
b) Türkiye'de ilk olarak nereye göç ettiniz?
c) Neden Türkiye'ye göç ettiniz?
d) Kampta kaldınız mı?
e) Sultanbeyli'ye nasıl yerleştiniz?
f) Yerleşim yeri olarak Sultanbeyli'yi seçme nedeniniz nedir?
g) Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde ülkenize geri döner misiniz?
h) Yaşamsal koşulları Türkiye'den daha iyi olduğunu düşündüğünüz bir ülkeye göç etmeyi düşünür müsünüz?
i) Suriye'de iç savaş olunca neler yaşadınız?
j) Suriye'deki çatışma durumunun bitmesi halinde ülkenize geri döner misiniz?
k) Yaşamsal koşulları Türkiye'den daha iyi olduğunu düşündüğünüz farklı bir ülkeye göç etmeyi düşünür müsünüz?

2. Yapısal Entegrasyon

a) Geçici Koruma Statüsü kapsamında hangi haklara sahip olduğunuzu biliyor musunuz? Türkiye'de yaşadığınız deneyimlerinizi değerlendirdiğinizde, mevcut hukuki statünüzü yeterli görüyor musunuz? Göç idaresinde kaydınız yaptırırken herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı? Personelin size yönelik yaklaşımını nasıl buldunuz?
b) Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları sizce ne gibi haklara sahip? Sizden daha ayrıcalıklı haklara sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Böyle bir duruma şahitlik yaptınız mı? Yaptıysanız bu sizde ne gibi hisler uyandırdı?
c) Türk yetkilileri tarafından Suriyelilerin Türk vatandaşlığına alınacağı ifade edilmişti, bu bilgiden haber oldunuz mu? Bunu duyunca ne hissettiniz?
d) Verilmesi halinde Türk vatandaşlığının size hangi imkanları sağlayacağını düşünüyorsunuz?
e) Oturduğunuz muhitte bir meslek kazandırma kursunun açılması halinde buna katılmayı düşünür müsünüz?

f) Türkiye'deki Suriyeli göçmenler üniversiteye sınavsız erişmeli midirler? Türkiye'de Suriyelilere verilen ilk ve orta öğrenim eğitimini yeterli buluyor musunuz? Suriyelilere uygulanan eğitim politikasından memnun musunuz? Çocuğunuz okula nasıl gönderiyorsunuz? Okul malzemelerini nasıl temin ediyorsunuz?
g) Çocuklarınızın okullarda karşılaştığı en büyük sorun nedir? (Varsa) Bu size ne şekilde etki ediyor?
h) Mesleğinize uygun iş bulduğunuzu düşünüyor musunuz? Çalıştığınız iş yerinde, Türklerle aynı işe yapmanıza rağmen daha düşük maaş almanız, sizde ne gibi duygular yaratıyor? Bunu doğal mı karşılıyorsunuz?
i) Sağlık kuruluşlarında istediğiniz hizmetleri alabildiğinizi düşünüyor musunuz? Yeterli Türkçe bilmemeniz, sağlık sorunlarınızı ifade etmede zorluk yaratıyor mu? Kendinizi yeterli ifade edemediğiniz durumlarda sağlık personelinizin size dönük yaklaşımı nasıl oluyor? Sağlık personelinin size kızdığı veya sizi hiç dikkate almadığı durumlar oluyor mu?
j) Nerede çalışıyorsunuz?, İşyerinizdeki en büyük sorun nedir?, Geliriniz ne kadar?, Mevcut gelirinizle geçinebiliyor musunuz?

3. Kültürel Entegrasyon

a) Bize Suriye'de yaşarken geçirdiğiniz normal bir gününüzü anlatabilir misiniz?, Çalışma günleriniz nasıl geçerdi?, Tatilde neler yapardınız?, Hayatta yönelik beklentileriniz ve umutlarınız nelerdi?
b) Savaş veya çatışma öncesi ortamda Türkiye ile ilgili düşünceleriniz nelerdi?
c) Türkiye'de yaşadığınız sıradan bir günü bize anlatabilir misiniz? Örneğin, Nereden alışveriş yapıyorsunuz?, Kimlerle sohbet ediyorsunuz?, Neleri yapmaktan kaçınıyorsunuz?
d) Türkçeye hâkim olduğunuzu düşünüyor musunuz? Göç idaresine, okula, sağlık kuruluşlarına ve diğer resmi dairelere tercüman yardımı olmadan gidebiliyor musunuz?
e) Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemenin sizde yarattığı zorluklar var mı? Siz de böyle bir sorun yoksa yakın çevrenizde Türkçe bilmemekten dolayı sorun yaşayan akrabalarınız veya dostlarınız var mı?
f) Kendini ifade edecek düzeyde Türkçe bilen bazı göçmenlerle, hiç Türkçe bilmeyen göçmenler arasındaki temel farkın ne olduğunu düşünüyorsunuz? Türkçe bilmeyen göçmenlerin daha fazla zorlukla karşılaştığını düşünüyor musunuz? Bize bununla ilgili yakın çevrenizden örnekler vermeniz mümkün müdür?
g) Bazen Arapça aksanıyla Türkçe konuşmanızdan dolayı sizle dalga geçilen durumlar oldu mu veya size dışlayıcı/aşağılayıcı bir gözle bakıldığını hissettiniz mi? Sultanbeyli dışında örneğin Kadıköy, Beşiktaş, Mecidiyeköy gibi şehrin ana merkezlerine gittiğiniz oldu mu? Gittiyseniz, Sultanbeyli'den farklı bir tutumla karşılaştınız mı? Bu gibi yerlerde görünümünüzden veya konuşma tarzınızdan dolayı, size daha farklı bakıldığını hissettiğiniz oldu mu?

4. Sosyal Entegrasyon

a) Yaşadığınız yerde sadece Suriye'den gelenler mi var? Sizce bunun nedenleri nelerdir?
b) Kendi grubunuz dışında yerel halktan arkadaşlarınız var mı? Yoksa, olmasını ister misiniz? Yerel halktan güvenilir arkadaşlarınız ve dostlarınız olması, iş bulmanızda, resmi dairelerdeki işlerinizi hal etmede fayda sağlayacağını düşünüyor musunuz? Bu yönde, yerel halktan insanlarla dostluk kurma girişimleriniz oldu mu? Bu girişimleriniz sonucunda arkadaşlıklar kurabildiniz mi? Kuramadıysanız bunun nedenin ne olabileceğini düşünüyorsunuz?
c) Size yerel halktan kötü söz söyleyen oldu mu? Pis Suriyeli, defolun gidin, burada ne arıyorsunuz, gidin savaşın diyenler oldu mu? Diyenler olduysa, ne hissettiniz? Bu tarz aşağılamaların bir istisna mı olduğunu düşündünüz, yoksa bunları Türk toplumun genel kanısı olarak mı algıladınız? Bu tarz tepkiler, yerel halkla arkadaşlık kurmanıza engel teşkil ettiğini düşünüyor musunuz?

5. Kimlik Entegrasyonu

a) Suriye'den göç etmek zorunda kalmanızdan dolayı artık Suriye'den koptuğunuzu, Suriye'ye ait olmadığınızı düşünüyor musunuz? Eğer öyleyse, artık kendinizi daha çok hangi topluma ait hissediyorsunuz?

b) Türk vatandaşlığının size sağlayacağı avantajların olduğunu düşünüyor musunuz? Varsa, size ne gibi avantajlar sağlayacağını söyleyebilir misiniz? İş, okul, sağlık dışında bir avantaj sağlayacağını düşünüyor musunuz?

c) Vatandaşlık verilmesi halinde kendinizi ne şekilde tanımlamak istersiniz? Size sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı denmesi yeterli mi? Veya Suriye-Kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı denmesini mi daha doğru buluyorsunuz? Eğer etnik kimliğin sizce bir önemi yoksa, hepimiz aynı ümmetin insanıyız desek daha doğru olur mu? Veya hem Suriye Vatandaşı hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı daha mı doğru buluyorsunuz? Böyle tanıdıklarınız var mı?

Bunların dışında bu konuda bizimle paylaşmak istediğiniz bir şey var mı?
……
……

Bizimle bu konuları paylaşmasında yararlı bulduğunuz arkadaşlarınızın isimlerini ve adresleri/iletişim bilgilerini verir misiniz?
……
……
Tekrar teşekkür ve ayrılma

Ek 4: Senaryo Geliştirme Formu

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SULTANBEYLİ'DE YAŞAYAN GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜNDEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYON SÜREÇLERİNE İLİŞKİN NİTELİKSEL BİR ARAŞTIRMA, 2018

SENARYO GELİŞTİRME FORMU

G-Kodu:
Görüşmenin kimle yapıldığı:
Görüşmenin kim tarafından yapıldığı:
Görüşme tarihi:
Görüşmenin saati ve süresi:
Görüşmenin yapıldığı yer:

Tanıtım

Merhaba ben Maltepe Üniversitesi Sosyoloji Yüksek Lisans öğrencisiyim. Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyon taleplerini öğrenmek amacıyla bir araştırma yapıyorum. Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Suriye'de ve Suriye'den Türkiye'ye göç ederken yaşadıklarınız ve en nihayetinde Türkiye'de deneyimlediklerinizle durumlarla ilgili sorular soracağım. Soruların tümü, entegrasyon süreçlerinizin ortaya çıkartılmasını amaçlamaktadır. Yapılan tüm görüşmenin saklı tutulacağı, isminizin veya kimlik bilgilerinizin kimseyle paylaşılmayacağını da belirtmek isterim. Bu nedenle sorulara içinizden geldiği gibi cevap vermenizi rica ederim. Söylediğiniz her şey bizim için değerlidir. Dediklerinizden hiçbir şeyi kaçırmak istemediğimden, bu görüşmeyi ses kayıt cihazına kayıt etmek istiyorum. Görüşmenin ses kayıt cihazına kayıt edilmesini kabul ediyor musunuz?

Görüşmenin teybe kaydedilmesini uygun buluyor mu? 1. Uygun 2. Uygun değil.

SENARYO

Osman	
Katılımcı	

GÖZLEM

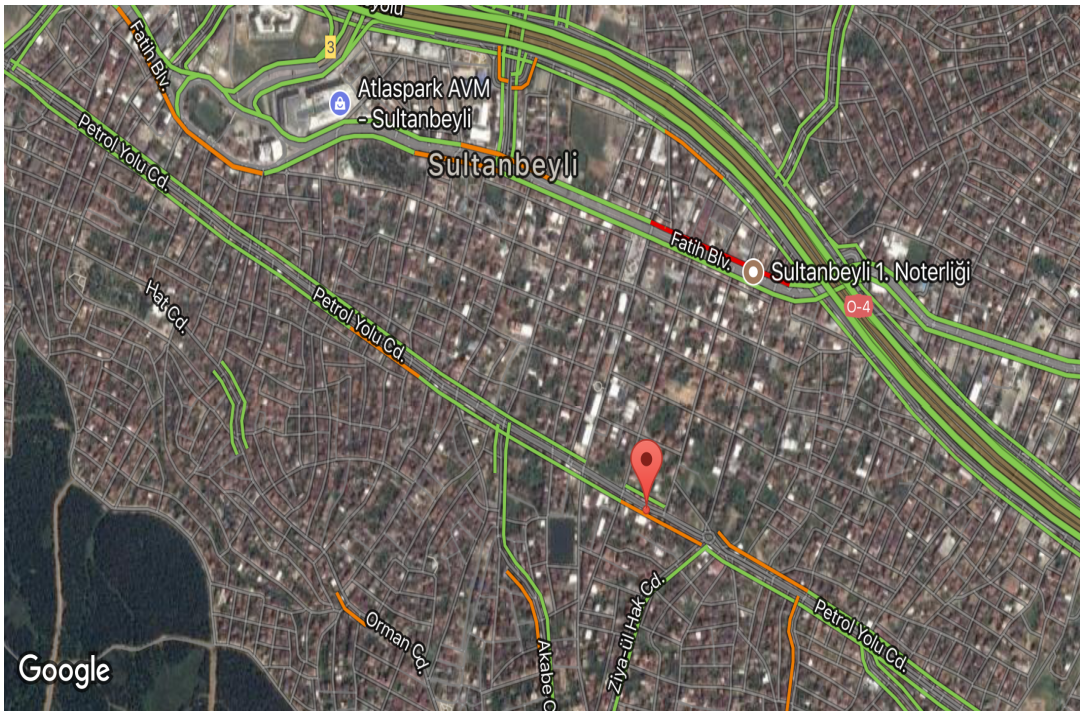
Katılımcıya ilişkin gözlem:

a) Katılımcının Görüşme esnasındaki davranışları:

b) Mekânsal gözlem:

c) Göç, yapısal, kültürel, etkileşimsel ve kimliksel entegrasyon temelinde katılımcıya ilişkin değerlendirme:

Ek 5: Sultanbeyli Haritası

(Kaynak: https://www.google.com/maps)

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Yusuf. **Göç Sosyolojisi**. 3. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti., 2016

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. "Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri," *https://www. afad. gov.tr/ upload/Node/25337/xfiles/17aTurkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilerine_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf*. 2017. (2 Nisan 2018).

Altengi, Maen, Al-Bahr Ghaith, Abdulrahman Najjar, M. Hani Babelli & Akkasch Asheer. *Suriyeli-Türk Uyumu - Gaziantep'teki Suriyelilerin ve Türklerin Uyumu Araştırması*. Araştırma. SABR İstatistik Araştırmaları ve Kamu Politikası Merkezi, 2015.

Artan, Taner & Aylin Arıcı. "İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi," **Sosyal Çalışma Dergisi**. 1, 1: 1-21, 2017.

Baritci, Fatih. "Suriyeli Mültecilerin Türk Toplumuna Uyum Süreci Üzerine Bir Araştırma," **Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**. 17: 227-243, 2017.

Bartram, David, Maritsa V. Poros & Pierre Monforte. **Göç Meselesinde Temel Kavramlar**. 1. Ankara: Hece Yayınları, 2017

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. "Integrationskurse, " *http: // www. bamf.de /DE/Willkommen/DeutschLernen/Integrationskurse/integrationskurse-node.html*. 2017. (6 Nisan 2018).

Castles, Stephen & Mark J. Miller. **Göçler Çağı**. Ed. Bülent Uğur Bal & İbrahim Akbulut. 1. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008

Çağlayan, Savaş. "Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi," **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)**. 17: 67-91, 2006.

Çetin, İhsan. "Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılımları ve Entegrasyon: Adana-Mersin Örneği," **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 15, 4: 1001-1016, 2016.

Ekonomistler Platformu. "Suriye Gündem Araştırması, "*http://www.ekonomistler.org.tr/wpcontent/uploads/2017/10/suriye_gundem_algi.pdf*. 2018. (2 Nisan 2018).

Engin, Vahdettin, Erhan Afyoncu, Mehmet Mazak & Cemalettin Şahin. **İstanbul'un Kapısı Sultanbeyli Tarihi**. 1. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2013

Erdoğan, M. Murat. "Türkiye'ye Kitlesel Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler," **Türkiye'nin Göç Tarihi - 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**: 317-342. Ed. M. Murat Erdoğan & Ayhan Kaya. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.

Erdoğan, M. Murat. *6. Yılında Türkiye'deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği*. Araştırma. İstanbul: Mülteciler Derneği, 2017.

Erkan, Erol. "Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği," **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**. 2: 51-92, 2016.

Esser, Hartmut. "Inklusion, Integration und ethnische Schichtung," **Journal für Konflikt- und Gewaltforschung**. 1, 1: 5-34, 1999.

Esser, Hartmut. *Integration und ethnische Schichtung*. ss. 1-82, Mannheim: Arbeitspapiere - Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, 2001.

Esser, Hartmut. *Migration, Sprache und Integration*. "AKI-Forschungsbilanz 4. Editör: Arbeitsstelle Interkulturelle Konflikte und gesellschaftliche Integration (AKI) Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB)," ss. 1-131, 2006.

Flick, Uwe. **Qualitative Sozialforschung**. 7. Hamburg: Rohwolt Taschenbuch Verlag, 2016

Haug, Sonja. *Klassische und neuere Theorien der Migration*. ss. 1-32, Mannheim: Arbeitspapiere - Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, 2000.

Heckmann, Friedrich. *Integration und Integrationspolitik in Deutschland*. "efms Paper Nr. 11," ss. 1-8, europäisches forum für migrationsstudien (efms), 2007.

Heckmann, Friedrich. **Integration von Migranten**: 1. Wiesbaden: Springer VS, 2015.

Hoesch, Kirsten. **Migration und Integration**: 1. Wiesbaden: Springer VS, 2018.

Işık, Oğuz & M. Melih Pınarcıoğlu. **Nöbetleşme Yoksulluk**. 10. İstanbul: İletişim Yayınları, 2015

İçduygu, Ahmet. "Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde "Transit Göç"," **Türkiye'nin Göç Tarihi - 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**: 279-292. Ed. M. Murat Erdoğan & Ayhan Kaya. 1. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi. "Türkiye'de Kutuplaşmanın Boyutları Araştırması," *https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/02/05/bilgi-goc-merkezi-kutuplasmanin-boyutlari-2017-sunum.pdf*. 2018. (2 Nisan 2018).

Kale, Başak. "Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri," **Türkiye'nin Göç Tarihi - 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler**: 153-167. Ed. M. Murat Erdoğan & Ayhan Kaya. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.

Kanal B. "Adana'daki Küçük Suriye," *http: //www. kanalb.com.tr/ haber.php? Haber No =70383*. 2015. (8 Nisan 2018).

Kartal, Bilhan. "Sığınmacı Statüsünün Dönüşümü ve Entegrasyon," **Beklenmeyen Misafirler: Suriyeli Sığınmacılar Penceresinden Türkiye Toplumunun Geleceği**: 1-21. Ed. Bilhan Kartal & Ural Manço. 1. Londra: Transnational Press London, 2018.

Kaya, Ayhan & Aysu Kıraç. *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere ilişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*. Değerlendirme Raporu. İstanbul: Hayata Destek, 2016.

Kızıl, Ömür & Cengiz Dönmez. "Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Sağlanan Eğitim Hizmetleri ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bağlamında Bazı Sorunların Değerlendirilmesi," **International Journal of Education Technology and Scientific Researches**. 2, 4: 207-239, 2017.

Kümbetoğlu, Belkıs. "Göç Çalışmalarında "Nasıl" Sorusu," **Küreselleşme Çağında Göç**: 49-85. Ed. S. Gülfer Ihlamur Öner & N. Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Kümbetoğlu, Belkıs. **Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**. 5. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2017

Luft, Stefan. *Die Dynamik der Desintegration: zum Stand der Ausländerintegration in deutschen Großstädten*. "Aktuelle Analysen : Akademie für Politik und Zeitgeschehen 29," ss. 1-26, München: Hanns-Seidel-Stiftung, 2002.

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. "İstatistikler," http://multeciler.org.tr/istatistikler/. 2018. (27 Mart 2018).

Oğuzlu, Tarık. "Arap Baharı ve Yansımaları," **Ortadoğu Analiz**. 3, 36: 8-16, 2011.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi. "Toplantı Değerlendirmesi," *http:/ /www. orsam.org.tr/files/T_Degerlendirme/1/1tr.pdf*. 2016. (5 Mart 2018).

Öner, N. Aslı Şirin. "Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar," **Küreselleşme Çağında Göç**: 13-27. Ed. S. Gülfer Ihlamur Öner & N. Aslı Şirin Öner. 3. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Sert, Deniz Şenol. "Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru," **Küreselleşme Çağında Göç**: 29-47. Ed. S. Gülfer Ihlamur Öner & N. Aslı Şirin Öner. 3. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Sirkeci, İbrahim, M. Murat Yüceşahin & Betül Dilara Şeker. "Uyum Çalışmalarına Giriş," **Göç ve Uyum**: 1-21. 2. Londra: Transnastional Press London, 2015.

Sözcü Gazetesi. "Bahçelievler'de dehşet evi! Pakistanlı gence tecavüz ve işkence!," *https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/bahcelievlerde-dehset-evi-pakistanli-gence-tecavuz-ve-iskence-2327210/*. 2018. (3 Nisan 2018).

Sultanbeyli Belediyesi. "2015-2019 Stratejik Plan," *http://www.sultanbeyli.istanbul/media/files/487/stratejik-plan-2015-2019.pdf*. 2015. (18 Mart 2018).

Sunata, Ulaş. *Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü*. Genel Değerlendirme. İstanbul: İnsani Gelişme Vakfı, 2017.

Süleymanov, Abulfez. *Sultanbeyli Halkının Suriyeli Sığınmacılara Bakışı*. Sonuç Raporu. İstanbul: HAGEV, 2016.

T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Geçici Koruma Yönetmeliği," *http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf*. 2014. (22 Nisan 2018).

T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Göç Kanunu," *http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf*. 2013. (22 Nisan 2018).

T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler," *http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_ 378_ 4713_ icerik*. 2018. (5 Nisan 2018).

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. "Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriye Vatandaşlarına Yönelik Sosyal Uyum ve Psikososyal Destek Çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştayı," *http://ailetoplum. aile.gov.tr /data/ 5429366a 369dc32358ee2a92/calistay_raporu.pdf*. 2016. (1 Mart 2018).

T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. "Güncel Türkçe Sözlük," *http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=frontpage*. 2018. (28 Nisan 2018).

Taştekin, Fehim. **Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!** İstanbul: İletişim, 2016

Topal, Hamdi. "Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü," **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 2(1)**. ss. 5-22, 2015.

Unat, Nermin Abadan. **Bitmeyen Göç - Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**. 3. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017

Unutulmaz, K. Onur. "Gündemdeki Kavram: "Göçmen Entegrasyonu" - Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği," **Küreselleşme Çağında Göç**: 135-159. Ed. S. Gülfer Ihlamur Öner & N. Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Ünal, Selin. 2017. Birleşmiş Milletler ve ortakları Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve ev sahibi topluluklar için yeni bir fon çağrısında bulunuyor. *Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü.* [Çevrimiçi] 6 Ocak 2017. [Alıntı Tarihi: 2 Nisan 2018.] http://www.unhcr.org/tr/13211-birlesmis-milletler-ve-ortaklari-turkiyedeki-suriyeli-multeciler-ve-ev-sahibi-topluluklar-icin-yeni-bir-fon-cagrisinda-bulunuyor.html.

Vatandaş, İlke. *Avrupa'ya Göçmen Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları*. "İlke İlim Kültür Eğitim Derneği," ss. 1-20, İstanbul: İLKE, 2016.

ÖZGEÇMİŞ

Osman Aydın, göçmen bir ailenin çocuğu olarak 1976 yılında Almanya'da doğmuştur. İlk ve ortaöğrenimini Almanya'da tamamladıktan sonra ailesiyle birlikte Türkiye'ye dönmüştür.

Kartal Anadolu Lisesindeki eğitimden sonra, Lisans eğitimini Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık bölümünde tamamlamış ve 2016 yılı itibariyle Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı bünyesinde Yüksek Lisans öğrenimine devam etmektedir.

2000 yılından beri çeviri sektöründe yeminli tercüman olarak çalışmakta olup, edebiyat, siyaset ve toplum bilimleri alanlarında yazılı çeviriler ve özellikle yabancılar ve göçmenlerin hukuki ve ticari prosedürleri konusunda sözlü tercümeler yapmaktadır.